

SZENTIVÁNYI JENŐ

A GÖRÖG GÁLYA TITKA

SZENTIV ÁNYI JENŐ
A GÖRÖG GÁLYA TITKA

DELFIN KÖNYVEK

Szerkeszti
RÓNASZEGI MIKLÓS

Előkészületben

ALAKSZA TAMÁS
EGY UTAS ELTÚNT

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 1972

SZENTIVÁNYI JENŐ

A GÖRÖG GÁLYA TITKA

REGÉNY

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 1972

HARMADIK, A DELFIN-SOROZATBAN
MÁSODIK KIADÁS

SZECSKÖ TAMÁS
rajzaival

© SZENTIVÁNYI JENŐ, 1972

1. FEJEZET

Egy nemes római hullámsírba vész

A Földközi-tenger síkja kék volt és végtelen. A langyos keleti szél simogatása apró, görgő hullámokat borzolt felületére, s a háromevezősoros gálya csobogva úszott duzzadó vitorlája alatt a nyugodni készülő nap felé.

A hatalmas kormányvezőt két kemény izmú, torzonborz matróz tartotta. Barnára perzselődött, hőség és sós víz marta bőrükön csillogott a verejték. Kurta ágyékkötő volt csupán a ruházatuk. Fülcimpájukban aranyfüggő, de réktüszőjükből kés nyele meredt ki. Mezítelen talpukat az emelvény deszkáinak feszítették, gépiesen egyensúlyozva a hajó mozgását. Valahol fenn a magasban sirály rikoltzott, párvát hívogatva.

Néhány nyíllövésnyi távolban, jobb kéz felől az erdővel, bozóttal borított meredek dél-galliai part komorlott. Az idegen hegyek óvóan magasodtak a part menti szigetcskék fölé. A táj kifürkészhetetlen és rejtelmes volt azok számára, akik a tenger nyíltságához szoktak, s a matrózok úgy érezték, mintha a partról néma fenyegetés áradna feléjük. Más volt ez a vidék, mint a görög szigetek nyájas társasága vagy az itáliai tengermellék vidám változatossága. Rosszabbnak érezték az afrikai partvonulat sívó homoktorlaszainál is, pedig az ugyancsak vigasztalan táj: zátony zátony hátán, aszaló kánikula, s örökkön tartó szomjúhozás.

A keleti szél érezhetően gyengült, s a nap már-már le-süllyedt a kicsiny hullámok ágaskodó tarajáig. Alkonyatkor törvényszerűen fordul a széljárás, s a két matróz tudta, hogy ideje lenne kikötőhelyet keresni. De nem szóltak, csak összenéztek jelentőségteljesen, aztán pillantásukat állhatatosan az előttük figyelő zömök társuk hátrára sze-

gezték. Kemény fegyelem uralkodott ezen a gályán, kéretlen szöszátyárkodásért kijárt a korbács.

Kleón, a görög kormányos, hegyes szakállát ujja köré csavargatva, szemét ravaszkásan összehúzza, az emelvény korlátjára könyöklő két fehér ruhás férfit kíserte szótlan figyelemmel. Az elegáns tógát viselő, bodrozott hajú, fontoskodóan méltóságteljes fiatalra kevés ügyet vetett. Az elmúlt napokban kialakult róla a véleménye: kikent-kifent, nyegle római ficsúr ez a Licinius gyerek. Lehet, hogy jó nyersanyag, de még nem gyúrta össze senki, s így olyan, mint a kovásztalan kenyér. Pótlék! Talán ha a nagybátyja kézbe veszi, kemény iskolába fogja, egyszer majd emberré válik. De addig nem kell sok ügyet vetni rá a köteles némi kis tiszteleten kívül, ami kijár neki, Marcus Sestius, a *nagy* Marcus Sestius rokonaként... Mert Sestius tribunus aztán férfi a talpán! Ezek a rómaiak általában keveset konyítanak a tengerhez, hajózáshoz, csak most tanulatják azt, ami a görög meg egyéb hajós népnek századok óta a kisujjában van már, de a tribunus – az, az egészen más! Ő aztán érti a dolgát. Zsebre tehetné a tenger valamennyi kapitányát hajózásban, kereskedésben, verekedésben egyaránt. És Kleónnak melegedni kezdett a vére, amint felvillant agyában a közösen átélt vad viadatok emléke. „No de *azért* a tribunus valóban megszólalhatna már! – vélte. – Ő is tudja, itt az ideje a kikötésnek!”

És ekkor a térdig se érő tunikás római hirtelen felpillantott az égboltra, félbeszakította a beszédbe merült fiatal társát. Elfordult a tengertől, s miközben önkéntelen, beidegzett mozdulattal helyére rántotta övén rövid légionáriuskardját, egyetlen szemvillanással áttekintette a galya fedélzetét.

Az őrség az árbockosárban a part felé figyelt: a matrózok munkájukon szöszmötöltek szerte a fedélzeten; a rabszolgák a hosszú evezőkre roskadva pihentek; a felügye-

lők az evezőspadok közötti járdasoron összehajolva mulatoztak jóízűen valamin; a hortator, az evezősök parancsnoka pedig fejét kövér hasára ejtve aludt, horkolva az ütemet vezérlő dob mellett.

Így volt ez mindig, ha alkalmas szél feszítette a vitorlát. A szél a hajósok játékonyság szelleme, jó utat, gyors haladást jelent!

Sestius helyeslően bólintott mintegy önmagának, s parancsolóan felemelte kezét.

– Amott a szigetek között lehorgonyozunk, Kleón! – vette oda a kormányosnak szárazon, a kellő percben, a kellő módon.

A hanyatló nap *akkor* érte el a tenger tükrét, aranyhíd ringott a hullámokon, a keleti szél *abban* a pillanatban ült el, s a nyugati még nem támadt fel. A gályát már csak önsúlya hajtotta előre, a kormány könnyen engedelmeskedett a nyomásnak, a forduló iskolapéldája volt a hajózás tudományának. A gálya szánkázó lendülettel a sötét part felé szegte orrát.

„Igen, *így* kell ezt csinálni!” – ujjongott magában elragadtatva Kleón, és hirtelen hosszan sípjába fűjt.

– Vitorlát le! – bömbölte. – Evezőkhöz!...

A gályán tétlenkedő embertömeg felnyüzsgött, mint a hangyaboly, ha belekavarnak. A matrózok csoportja vilámgyorsan a vitorlafeszítőkhöz futott, a felügyelők szétszaladtak a járdán az evezőspadok mellé, s a horkoló hortator szinte hidegtelelős rándítással kapta fel kopaszra nyírt fejét. Két keze ugyanilyen mozdulattal ragadta magasra a dobverőket, és zuhintotta a kifeszített számárbőrrre.

A dob mély hangja végigzúgott a vízen.

Az evezőspadokhoz láncolt kilencven rabszolga az ólmos álomból ocsúdva megmarkolta a vastag evező-rudakat, mellükből mély nyögés szakadt ki.

– Drrröm-drrröm... drrröm-drrröm...

A dob már az ütemet verte, s a súlyos evezők sistereg-

ve kanalazták a vizet... drrröm-drrröm... egy-kettő... előre... drrröm-drrröm... három-négy... hátra... előre-hátra... előre-hátra!...

A gálya – sebességéből mit sem veszve – a vitorla bevonása után is simán haladt, most már a part felé.

Kleón elégedetten mosolygott. Ez a legnagyobb hajóspróbák egyike: vitorlázásból átváltani evezésre, zökkenő nélkül, simán megtartva a lendületet. A rossz hajós nem tudja elkapni a legalkalmasabb pillanatot, lefékezi a gálya futását, aztán az evezősök belegebedhetnek, mire ezt a nehéz alkotmányt újra kellő mozgásba hozzák. De most csupán az evezőt kellett megmeríteniük, és egyszerűen átvenni a hajó iramát.

Sestius keményen vésett, figyelő sólyomarcán is átfutott a helyeslő mosoly árnya.

– Pompás volt, Kleón!... Ott elől, a két kis sziget között le a horgonyt! – mondta dicsérően, majd újra fiatal társához fordult. – Látod, Caius, ez az igazi öröm! Hajózni, mindig hajózni, siklani az új nap felé, melyről sohasem tudod, mit hoz magával; ez igen, ez élet! Hajózni ismert partok mentén vagy ismeretlen, messzi földek felé, melyről nem sejtet, hogy ott mi vár rád: ez férfimulatság... Róma, a nagyváros, ahol minden napod egyforma: a fórum, a szenátus, lakomák, hízelgő barátok, kicsinyes ellenségek és semmittevés, semmittevés – lelkedre mered állítani, hogy téged kielégít ez?! – kérdezte unokaöccsét, anélkül, hogy fürkésző pillantását elvonta volna a gyorsan közeledő, zordon partvidéktől.

A célul kijelölt két szigetecske mintegy távolodott egymástól, szélesen kiöblösödő csatornát tárva a gálya elé. A szigeteket erdővel koszorúzott szirtek borították, s ez jó, nagyon jó a hajósoknak – felfogják a nyugati szelet, kényelmes pihenő esik majd árnyékukban. Az öböl elegendő helyet nyújt a megforduláshoz. Reggel csupán a horgonyt kell felvonniuk, hogy a parti széllel kifussanak! –

sorakoztatta magában megállapításait Sestius, várva Caius öccse válaszát.

A fiatal Licinius nagybátyja kard szántotta arcáról próbálta leolvasni, milyen feleletet vár. Ez a halántéktól az állig húzódó sebhely azonban oly mozdulatlaná változtatta az egykori tribunus vonásait, hogy onnan biz nem olvashatott le semmit.

Az öles termetű Sestius kissé gúnyosan sandított fejfel alacsonyabb rokonára.

– Nos?

– Hát tudod, Marcus bátyám... igyekeztem megtenni a kötelességemet... – kezdte habozva.

– Hooogyne... – húzta a szót csipkelődve Sestius. – Három úgynevezett „hadjárat” holmi kóbor pun meg gyűlevész görög parti népség ellen... Akik, ha a távolban megpillantottak egy cohors, mit mondok, egy század veterán légionáriust, nyomban hajóra kaptak, és meg sem álltak Afrikáig. Aztán, ugye, győzelmes hazatérés a Városba, fürdőzés, séta a virágoskertekben, holdvilágos andalgás és a többi és a többi, egy kis hivatal, elmélkedés a legújabb divatos görög filozófia felett... ez ma egy nemes római élete, mi?!...

Caius csinos, ráncatlan ábrázata megfelhősödött, lerítt róla, milyen kínosan keresgéli össze mondanivalóját, de ezúttal, szerencséjére, mégsem került sor azonnali válaszra. A gálya beúszott a két sziget közé, a hortator Kleón süvöltöző parancsai nyomán új ritmust vert ki dobján, az evezősöket fordulóhoz vezényelte. Csak jobboldalt húztak az evezők, a gálya szinte önmaga körül perdült meg, aztán az evezők taszítása nyomán egyszerre visszatorpant, megállt, és ebben a pillanatban elől-hátul vízbe zuhant a horgony.

– Lehorgonyoztunk! – jelentette kissé kérkedve Kleón.

– Rend, vacsora, őrség, pihenés! – adta ki az újabb utasítást Sestius, és leugrott az evezőspadok közötti járdára.

Licinius kénytelen-kelletlen követte. A gálya fedett orrán bronz mellvértes, ércsisakos öreg római harcos fürkészte a közeli partot. Ősz haja kitüremlett a sisak alól, ráncos képén hegek, sebnyomok, nyakában kitüntetés lánc, le-
rített róla, hogy obsitos legionárius. Az őrség parancsnoka, Sextus Silvanus, egykori signifer, jelvényhordozó a tribu-
nus csapatában.

– Jó lesz résen lenni, uram! – dörmögte tisztelettelje-
sen. – A part lándzsadobásnyira, és én füstöt láttam fel-
szállni a rengetegből, beforduláskor. Csúnya vidék ez!
Akár minden fatörzs mögött barbár leskelődhet.

Sestius bólintott.

– A füstöt én is láttam. Az őrséget megkettőzni! –
mondta helybenhagyóan. – Ha jönnek, virradat előtt lopa-
kodnak ide. Akkor a legsötétebb, és akkor alszik legmé-
lyebben az áldozat!

Silvanus helyeslően morgott.

– Úgy, úgy, értjük egymást, uram! – És mereven tisz-
telgett.

A gályán forrt a munka. Az obsitos legionáriusok ör-
csapata kis csoportokra osztódva szétszóródott a fedélze-
ten, kivont karddal figyelve a láncukról leoldott, nyújtóz-
kodó, derekukat ropogtató evezős rabszolgákat, akik hoz-
záláltak, hogy megtisztítsák a fedélzetet a napközben fel-
halmozódott szennytól, piszoktól. Néhány matróz ételes-
kosarakat cipelt fel a hajóúrból, mások a vitorlát szedték
rendbe, a szerszámokat rakták a helyükre. Kleón pedig
ott állt a hátsó emelvényen, szeme rajta mindenén, és
bömbölte a parancsokat.

A partot szegő hegyoldal erdeiből kellemes, langyos
fuvallat áradt le, testet-lelket enyhítő üdülés a tenger rek-
kenő őszi forrósága után.

Sestius mélyet lélegzett a frissítő levegőből, s intett
nyomában ballagó unokaöccsének.

– No, itt már semmi szükség ránk! – mondta eleresz-

kedve. – Tisztálkodjunk meg, és lássunk mi is estebédhez.

A kormányemelvény előtt megállt, ledobta tunikáját, és élvezettel paskolta szét magán a hűs vizet, melyet éjfelete bőrű núbiai rabszolgája öntözött rá korsószám. Caius némán követte példáját.

Már benn ültek a kormányemelvény alatti tágas fürkében, fogyasztva az egyszerű estebédet: árpakenyeret, füstölt nyers sonkát, vizes borral öblítve le ezt a száraz étket, mikor Caius újra megszólalt:

– Ne vedd tiszteletlenségnek, amit kérdek, Marcus bátyám, de...

– Nos? – kapta fel őszülő fejét Sestius, és hideg, szürke szemét öccsére szegezte. – Ki vele!

– Furcsa az a mód, ahogy itt te a rabszolgákkal bánasz! Sestius vállat vont.

– Miért? – firtatta közömbösen.

– Lecsatolják láncukat... szabadon mozognak... ők takarítják a hajót – sorolta Caius a tényeket habozva. – És... és ugyanazt az étket eszik, amit mi... vagy mi esszük ugyanazt?

A tribunus ridegen felnevetett.

– Ó, ti szárazföldi patkányok! Hát ide figyelj, öcsém! Az én hajómon a törvényeket én alkotom! Ez a hajó, ha úton vagyok, a lakóházam. A lakóházam pedig nem trágadomb. Ergo, ha szemét akad, a rabszolgák eltakarítják. Arra valók! Úgy látszik, te eddig csak szennyből bűzlő szír bárkákat láttál. No, ez a gálya, mint mondtam, Marcus Sestiusé... Hogy szabadon mozognak? Csak addig, ameddig harcosaim kardja megszabja a határt. Onnan: ne tovább! Aki mást tesz, azt eléri a kard! Aztán még egy: a rabszolga pénz, a pénz pedig vagyon. Ha mindig megláncolva tartom, elsovad, kidől időnap előtt, és én elvesztem vagyonom egy részét, még mielőtt vételára kifizetődnék. Minél jobb evezős egy rabszolga, annál töb-

bet ér, és annál tovább akarom én használni. Ez a nyitja annak is, hogy úton ugyanazt eszik, amit te meg én: kenyeret, húst és italul vizes bort. Az igavonó barmot is jól tartják az istállóban, hogy vonni tudja az ekét. Márpedig az evezőhúzás nehezebb, mint az ekevonás. Ne mondd, hogy most filozofálok; nem filozófia ez, csupán egyszerű számvetés: valamiért ennyit meg ennyit adtam, és ennyit meg ennyit akarok érte kapni. És hogy meg is kapjam azt, amit akarok, annak ez a módja.

Elhallgatott. A núbiai rabszolga lépett be, nehéz fa-táblákat erősített fel gondosan a fülke tengerre néző nyílásaira.

– Erre miért van szükség? Meleg lesz idebenn! – firtatta kíváncsian Caius. – Már hetek óta hajózom veled, bátyám, és eddig sohasem tették.

Sestius legyintett.

– Sok mindent nem értesz te még, sokat kell még tanulnod! Majd megérted a maga idején! – háritotta el a feleletet. Bekiáltotta az öreg Silvanust.

– Minden rendben, tribunusom! – tisztelgett a vén harcos, és már ment is.

A nemes római, aki nem szerette Rómát, a Várost és az új, zürzavaros életet a Városban, és szokatlan elveit fejtegette unokaöccsének, most hálótunikát húzva, végighevert nyugágyán. Előzőleg azonban kardját odakészítette fekhelye mellé.

– Hallod-e, a kard mindig veled legyen! – dörmögte még figyelmeztetően, aztán lejére húzta a takarót.

Kleón lépése nesztelen volt, kígyó sem surranhatott volna halkabban, ám Sestius nyomban feleszmélt rá. Éberen riadt fel az álom nyugtató mélységeiből, és első mozdulatával kardját markolta.

– Mi történt? – suttogta a lehajló kormányos felé.

Kleón válla fölött, az ajtókeretből az égbolt sápadó csillagai hunyorogtak be. Most fordult át az éjszaka a hajnalba. A görög kormányos valamilyen vad nevetésfélével kivicsorította hófehér fogsorát. Jobbjában nehéz hajószekercét lóbált.

– Uram... jönnek!... Jönnek! – ismételte. – Sajkákon, falkában, mint a sakálok! – És kígyómozgásával, nesztelenül, ahogy érkezett, ki is surrant.

Sestius nem vesztegette öltözködéssel az időt. Csak a sisakját nyomta a fejébe, és kemény markolóssal felrezenzette öccsét.

– Talpra, fiú! – mormogta. – Talpra és kardra! Hagyd most a ruhát! – intette le a kapkodó Caiust. – Ennél a mulatságnál meged lesz ruhátlanul is! – S látva értetlenségét, magyarázóan hozzáfűzte: – Barbár kalózsok! Ügyelj magadra, és fedezd a hátam!

Az éjszakából egyetlen nesz sem szűrődött hozzájuk a hajópalánkon megtörő hullámocskák csevetelésén kívül. A gálya és népe, látszatra, kábító hajnali álmát aludta. Még az evezős rabszolgák sem moccantok az éjszakai harmat ellen kifeszített ökörbőr tetők alatt. Látszatra sehol ember, sehol! Pedig kijelölt helyén várakozott mindenki, akár egy hadigályán, ahol a fegyveresek az állandó védelem és támadás állapotában élnek.

Csend. Még mindig csend. Az éjszaka fekete, fekete a tenger, és még feketébbek a hajnali szellőben susogó erdők.

Aztán a gálya hirtelen enyhén megrázkódott, és tompa, inkább csupán érezhető, mint hallható ütés koppant valahol a kormányvezető alatt. Sestius komor arcán megrándult a sebhely: a sajká! Most simulnak a gálya oldalához! Nyakán érezte Caius izgatott, forró lélegzetét, s ez mosolyra készítette. No, most majd elválík, mennyit ér ez az ernyedt unalmat fitogtató fiú! Bal kezével hátranyúlt, és biztatóan megveregette Caius vállát, s ugyanezzel a

lendülettel abban a pillanatban kinyúlva előreugrott, lecsapott a korlát fölött feltűnő árnyalakra.

Kardja csontot szelt; eszeveszett üvöltés, és a csendet kettérepesztette a százhangú, veszekedett ordítás. A támadók csak amikor felkúsztak a kormányfedélzetre, vették észre a korlát mögött lapuló fekete árnyakat és a fegyverek tompa villanását. A gálya teste a rá-kapaszkodók tömege alatt megdőlt, majd visszahintázott. A matrózok késsel, bárdal fogadták a támadókat, ezzel a két rettenetes közelharcfegyverrel. És üvöltöttek, ahogy a torkukon kifért. A gálya előteréből azonban csak a kalózok egymást bátorító visongása hallatszott hátra. Ott az obsitos legionárius őrség némán, római módra verekedett velük... Erős dobbanás – érc csattan ércen, valamelyik öreg katona pajzsával fogta fel a vágást, aztán halálordítás: így csak az kiált, akinek gégejéét éri a kard, visszakézből, gyakorlott vívósuhintással, légiósfogással.

„...Nem, a hajóorrban nem történhet baj!” – gondolta Sestius, miközben maga is vívott, védte magát, és támadott. Most már test test ellen harcolt a vaksötétben. Egy fekete, mezítelen alak átlódult a párkányon, és szúrásra emelt késsel ugrott neki. Ösztönösen félrelépett, és az ugrástól elnyúló haramia után vágott. Hallotta, hogy mögötte Caius kardja is lecsap.

– Itt vagyok, bátyám! – lihegte a legény, és ismét hallatszott kardja suhintása.

A pirkadat előtti sötét egyre mélyült, s ez most már kellemetlen volt. Ilyenkor nehéz megkülönböztetni, ki tartozik hozzánk, ki az ellenség. Sestius maga elé döfött, és ezzel előretört a korlátig. Így már biztosabb! Aki a tenger felől érkezik, az csak ellenség lehet! Letekintett. A kormányfélen tucatszám torlódtak össze a sajkák, otromba fatörzs csónakok, s még mindig egymást tuszkolták felfelé a támadók... Persze!... Kétoldalt a vízbe nyúló evezősorok akadályozzák a feljutást. Előzönlenni a fedél-

zetet csak a hajóorr és a far felől lehetséges... Az egykori tribunus most már lefelé ütve kaszálta a koponyákat. Valami feléje zizzent a vízről, és fájdalom mart a bal vállába. Odakapta pillantását. Tunikáját máris elöntötte a vér. Kést dobtak rá. Érezte, nem mély a seb, ép a csont, oda se neki hát! Lékelték meg már alaposabban is, ó, de hány-szor, a sok-sok viadalban, rohamban vagy páros tusán... De ez a sötét!

Kiáltani akart: Kleón, világosságot! – és mintha gondolatai gyújtották volna meg, vörös lánggal több helyütt is kigyúlt a bronzkosaras, nagy fényt vető hajószövetnek. Valamelyik ügyes matrózfickó a vitorlarúdra akasztott egyet, és a vörhenyes világosságban már meg lehetett különböztetni az arcokat. A harc indulatától felhevült, kimeredt vonású ábrázatok a Földközi-tenger medencéjének majd minden színét tükrözték. A halovány bőrű galliai hegylakótól az olajbarna képű mauritániai kóbor harcosig itt tülekedett tucatnyi törzs, emberfajta és mindezek keveréke; nemzetségek számkivetettjei, szökött rabszolgák, harácsolásból élő part menti útonállók, akiket vegyes habarccsá elegyített az önfenntartás, a kapzsiság vagy a földönfutók nyomora.

Sestius tudta: ez a küzdelem nem ismer kegyelmet, kíméletet. Vagy a támadók, vagy ők! Aki életben marad, az is elpusztul vagy a kegyelemdőféstől vagy a vad törzsek áldozati oltárán a rengetegek rejtekén, vagy a legenyhébb esetet számítva, átkerül az afrikai rabszolgapiacokra, ami csupán hosszúra nyújtása a halálnak. Ezek pedig – dobta mérlegre hűvös megállapításait, mialatt két bőrkötős galliaival akaszkodott össze –, ezek pedig, ha életüket kockára is teszik, ezzel szemben mindent megnyerhetnek. Hajót, harci felszerelést, élelmet, töméntelen árucikket, ami gazdaggá emeli őket, és lehetőséget, hogy a gálya birtokában maguk is felcsapjanak nyílt vízi kalóznak a pohos hasú kereskedőgályák és a parti kisvárosok réme-

ként.

Elnyomorodott és halódó emberalakok zuhantak vissza a vízbe, a fedélzetén is merev vagy alig-alig vonagló emberfigurák heverték, és Sestius lába megcsúszott egy vértócsában. Érezte lassúdó mozdulatain: fáradni kezd. Dühödten kivédte a jobb kézről nekiveselkedő galliai szúrását, egy lökéssel feltaszította, s nyomban a másiknak fordult. A torzonborz szakállú, medvetermetű hegylakó szöges buzogánnyal taglózott feléje; ha eléri, úgy széjjelzúzza Sestius fejét, hogy csak sisakja tartja össze. Fél mozdulattal a gallus oldalán volt az előny! Felemelte kardját, hogy kivédje a dühödtt erejű suhintást, de tudta, hogy hasztalan. Aztán a háttérből közbecikázott egy tűhegyes hajócsáklya, s úgy lökte félre a gallt és buzogányát, ahogy a szénaforgatók szokták a rendet megforgatni a tarlón. Moró volt, núbiai szolgája.

Forró volt a harc, nagyon forró, s hiába a dühödtt lendület. Úgy látszott, a támadók erejét nem sikerül megtörni. Még folyton-folyton özönlöttek át a korláton, mintha a sajkák kimeríthetetlenül buggyantának magukból őket.

A gálya közepét éles, lobogó fény öntötte el. Az összegöngyölt vitorla gyulladt ki, és a lángok átfutottak az árboc keresztgerendájára.

Valahonnan messziről Silvanus ordított:

- Vágd le, Titus! – S nyomában harsogó diadalüvöltés:
- Ez a főnök volt!

Bölenyszarvból készült kürt tutulása riogott közbe a hajóorr felől, s mintha ez a hang okozná, hirtelen kettébe törött a támadók dühe, elszántsága. Sestiusszal szemben éppen akkor emelkedett ki a korlát mögül egy görbe kardot szorongató líbiai barnán vicsorító arca. A kürthangra azonban úgy dobta magát vissza a mélybe, mint a vízből felpattanó hal.

Az evezősorok közti járdán kemény katonatalpak dörmöböltek, és az emelvényre felrohanó tucatnyi veterán

azonnal megfordította a küzdelmet. A még viaskodó kalózokat a tengerbe hányták.

Hirtelen csend ülte meg a fedélzetet.

Nem koppant többé fegyver fegyveren, az üvöltözés tikkadt lihegéssé halkult, melybe beleszövődött a sebesültek nyögése, a láng marta árboc fájának pattogása és a sietősen távolodó evezőcsapások bugyborékolása.

És egyszerre felcsapott Kleón rikoltása:

– Gazfickók, hát ti miért nem oltjátok a tüzet?!

És egy perccel utóbb már zúdult a láncban álló matrózok sajtárjaiból az árbocra a tengervíz.

– Hiába, páratlan hajósgazda és kormányos ez a Kleón! – volt Sestius első szava azóta, hogy öccsével a háta mögött belemerült a küzdelembe. Ezúttal is Caiushoz szólt. A fiatal férfit itt-ott vér festette pirosra, arcán csúnya, máris kékbe játszó ütésnyom, hálótunikája lehasogatva. Homlokán sűrű verejték.

– Megsebesültél? – faggatta nagybátyja.

Caius tétován végignézett önmagán, és nemtudomul megrántotta vállát. Nagybátyja letépte róla a rongyokat. A legény teste néhány zúzódást nem számítva ép volt, mások vére ragadt rajta. Sestius vére sem ömlött már. Inge beleragadt a sebbe, és eltömte. Most kezdett újból buzogni, hogy lerántotta róla a gyolcsot.

– Semmiség! – felelte Caius kérdő pillantására. – Egy rosszul dobott kés. Moró kenőcse majd beforrasztja.

Az égbolt a virradat gyöngyszürkéjéből lassan-lassan vörösre váltott, teljesen elfoszlottak az éj árnyai, és a part előkúszott a hajnali ködből. A bozótban csónakjaikat a bokrok közé vonszolva, akkor tűntek el a támadók utolsói.

Sestius lerázta magáról a harc utolsó személyes emléket is. A gályával és az embereivel kell törődnie.

A fedélzetet akárha vihar dúlta volna össze. Vér- és víztócsák, rogyant gabonászsákként heverő tetemek,

szerteszórt kardok, csáklyák, elgurult sisak, véres ruhadarabok, a vitorlarúdról lehullott kötelek összevisszasága. Az ökörbőr tető az evezőülések felett jó néhány helyen beszakadt, letépődött, és az egyik árboc elégett.

– No, rosszabbul is járhattunk volna! – összegezte Sestius szárazon öccsének, aki továbbra is görcsösen szorította kardját. – Tedd le már azt a vasat, most egyelőre nincs szükségünk rá!

Látta, hogy a veteránok itt-ott kegyelemdöfést adnak egy-egy vonaglónak, s hogy a felügyelők izgatott hadonászással futkároznak az evezőspadok között. Silvanus, a signifer, homlokát mosta, egy vödör fölé görnyedve a hajóorr fedélzetén. Félelemtől torzult idegen arcokat is vett észre emberei gyűrűjében.

Kleón még mindig baltáját lóbálva, a károk miatt szitkozódott az árboc tövében,

– Silvanus! – hívta magához Sestius vén zsoldosát.

– Megyek, uram! – dörmögte vissza az öreg, és csak úgy jártában kötötte át homlokát kendőjével.

– Mi volt? – mutatott rá Sestius.

A signifer elérte.

– Kés... Beforr! – felelte, és várt elnehezedetten.

– Baj?

– Van!... Gnaeus, Marcellus és a csonka ujjú Drusus halott!

– Sebesült?

– Hét, uram! De kilábolnak! – Válasza rövid volt, akár a kérdés.

– Fogoly? – intett Sestius a hajóorr felé.

– Tizenegy. Sértetlenek.

– Láncot rájuk, és nyomjátok őket az evezők mellé!

– Értettem!... – Sestiusnak már nem akadt több kérdése, de a fehér hajú obsitos nem mozdult.

Tribunusa kérdően vonta fel szemöldökét.

– A halottaink, uram?... Őket is... a vízbe?

Szorongás lappangott szavában, kérés és követelés is egyben.

– Igazad van! – melegedett át Sestius rideg hangja. – Terítsétek ki őket! Estére Massiliába érünk. Katonatemetést kapnak.

– Köszönöm, uram! – Silvanus arca úgy lángolt fel az örömtől, mintha nagy ajándékhoz jutott volna. Futva indult visszafelé.

Sestius tünődve nézett utána, aztán odakiáltott az emberboly felé, ahol kormányosát sejtette:

– Hej, Kleón!... Rakjátok rendbe a gályát!

Választ nem várva indult a fürkéhez.

Tisztázkodott, és közben vetette oda, mintegy véletlenül Caiusnak:

– Sose feledkezz meg azoknak a rigolyáiról, akik érted dolgoznak, vagy éppenséggel verekednek. Ha tiszteled a szokásaikat, szívesen meghalnak érdekeidért. Ha kell, jutalmaz, ha kell, büntess, de azon nyomban, mihelyt alkalom nyílik rá. Az elkésett jutalom rosszabb az elkésett büntetésnél is!

Hamarosan alkalma nyílt, hogy szemléltesse példabeszédét. Kleón tört be hozzá nagy sebbel-lobbal. Fél marok arany- és ezüstpénzt borított a fürke asztalára.

– A zsákmányrészed, uram! *Náluk* találtuk! – intett kifelé. – Már meg is osztottunk, ahogy illik! És... az evezősök...

Sestius felfigyelt.

– Mi van velük?

– Hármat levágtak közülük a gazok!

A tribunus vállat vont.

– Tizenegy újat kapsz helyettük! – mondta közömbösen.

Kleón ármányosan szakállába vigyorgott.

– De hárman viszont a gazokat vágták!

– Az evezős rabszolgák?! – hőkölt fel Sestius.

– Úgy ám!

– Hozd őket elélem!

Rufus fekete etiópiai volt, Armenius fehér bőrű örmény, Halil homokbarna kopt.

Megbilincselte lábbal is harcoltak, ott az evezőspadnál. Puszta ököllel, a támadó markából kicsavart késsel, a fából faragott súlyos vízmerő szapollyal.

A tribunus merően nézte őket. Nem sütötték le a szemüket.

– Csak a jó szolga védi a gazdáját! – mondta végül szárazon. – És ostoba az a gazda, aki nem becsüli meg jó szolgáját. Én megbecsüllek benneteket. Szabadok vagytok! Ha Massiliába érünk, számtartóm kiadja nektek a szabadítólevelet. Mehetek, amerre akartok, vagy maradtok, ha úgy tetszik. Maradhattok szabad hajósnak. Bérért, zsákmányrésért, mint a többiek. Nos?

A kopt és az örmény a lábához borult, Rufus, az etiópiai csupán mélyen meghajolt, aztán nemet intett.

– És te? Mi a szándékod?

– Elmennék apáim földjére, ahonnan elragadtak – felelte a fekete a kikötők zagyva nyelven.

– Jó! Ha indul hajóm a fáraó csatornája felé, arra elszegődhetsz. Járj szerencsével!

Elbocsátotta őket.

Reggeliztek, mikor Kleón jelentette, hogy indulhatnak.

– Akkor fel a horgonyt! – utasította a kormányost, aztán az ablaknyílásból nézte a távolodó partot.

A válla fölött vetette hátra a szót öccsének:

– Remélem, most már tudod, miért rakta fel tegnap este Moró az ablaktáblákat. Azért, hogy ne *itt* zúduljanak a nyakunkba a zsványok.

Az ablaktól elgondolkozóan az asztalhoz lépett, felmarkolta Kleón aranyait. Egy pillanatra elnézegette őket: jeruzsálemi siklus, perzsa dareikosz, római ezüst, a földközi-tengeri kikötők egyéb pénzdarabjai.

– Úgy látszik, nem mi lettünk volna az első préda – jegyezte meg, miközben a pénzhalmocskát belecsurgatta egy fedeles serlegbe a falra erősített ezüst felajánlási tábla alatt. Elmerülten olvasta az ezüstlapra vésett szöveget:

A HEGYFOK ISTENÉNEK,
HOGY VÉDJE ÉS OLTALMAZZA
AMA HAJLÉKOT,
MELY NEPTUNUS BIRODALMÁNAK
NÉGY LEGSZEBB TENGERÉRE NÉZ

Hasztalan várt öccsétől feleletet. A halálosan fáradt fiatal férfi a borát kortyolta mohón, és keveset törődött másal. Tehát ő fűzte tovább a beszédet:

– Minden rómainak megvannak a maga különösen tisztelt istenei; nekünk, hajósoknak, Neptunus, a tengeristen a különösen tisztelt, s ő eddig, úgy tetszik, kedvelt engem. Áldozzunk neki! – Azzal óvatosan tömjén-morzsalékot hintett a füstölőcsészébe.

Öccse is megszólalt:

– Neptunus háromágú szigonya és Sestius nevének első három betűje. Mondd, bátyám, ugyan hova nem vited még el a végtelen tengereken?

A tribunus jólesően felnevetett.

– Hová?... Én magam Kherszonészosztól az ónt adó messzi, ködös Zöld-szigetekig, ahol mindig szemereg az eső, és állatbőrbe öltöznek, s kőoltárokon, szent berkek mélyén a legszebb ifjakat, szüzeket áldozzák fel isteneiknek a barbárok. A kereskedők pedig, akik tőlem vásárolnak... Hogy hová viszik? Ki tudja azt?... Nekem aranyat hoznak az áruért, borostyánt, sót, ékszert, rabszolgát... amit kérek. Sestius holmijának, az árunak, amit a szigony és a három betű jelez, becse van, Caius, nagy becse! A szigonyos SES tisztességes kereskedő, nem csal az elszámolásnál, nem ólmozott a mérlege, és nem kettős fenekű

a boroskorsója... Én veled együtt római vagyok, Caius...
– És most elmélyült hangsúlyt kapott beszéde. – Római, aki még tiszteli atyái törvényét a becsületes életről. „Úgy élj, hogy az ellenséged se gyalázhasson!” – tanított az apám. És én megpróbálok így élni. Római vagyok, római maradok, habár Déloszban építtettem magamnak palotát és Massiliában villát, ott is a hegy fokán, ahonnan messze lehet nézni...

– De olykor csak hazatérsz a Városba, bátyám! Tudom! – vetette ellene Caius.

– Haza... Ha Róma hív! Haza, ha bajban van!

– Mint a háborúban, Hamilcar punjai ellen!

– Mint Hamilcar és Hanno punjai ellen, igazad van, öcsém! Amikor hajóra és harcosra szükség van, hazatérek. S ha megint átkelnek a tengeren Karthágóból, mint akkor, amikor az Aegates szigeteknél megvívtuk azt a döntő tengeri csatát, a gályámmal ismét ott leszek.

– Egy újabb corona navalisért, egy újabb díszkardért? A Város és a szenátus hálájáért? – ingerkedett vele Caius.

– Ne pimaszkodj! – intette le Sestius. – Nem a tengeren győztes koszorújáért! Csak Rómáért! Ahogy majd te is megteszed! Ha a helyemre és az örökömbé lépsz.

Elhallgatott, és a csend elmélyült közöttük.

– Ma hajnalban megálltad a próbát – folytatta később Sestius. – Én ugyancsak tudom, mi az *így* küzdeni, magadra utaltan, ismeretlen ellenséggel, aki csak egy hadiszabályt ismer: hogy megöljön, elpusztítson, minél alattomosabban. Itt nincs harcrend, nincs mögötted szakasz vagy század, bajtárs sem nagyon, aki felfog, ha elbukol. Itt magad vagy, legfeljebb még egy másik, akinek neki-vetheted a hátadat. Mint most hajnalban is. Egyébként minden önmagadon múlik. Élet, halál, becsület vagy gyalázat! Itt egyszerre mindent elveszíthet az ember. Ha csak fikarcnyi gyengeséget mutatsz, már a földre kerülsz. Lehet, hogy a kormányosod vágja el a nyakad, lehet, saját

matrózaid ölnek le, lázadó evezőseid törnek rád – és véged!

– Te sosem féltél?

– Én megválogattam az embereimet. Láthattad – célzott a rabszolga-szabadításra –, most is válogatom! Ha válogatsz, és ráadásul jól is tartod őket, akkor már félig megnyerted a magad háborúját. Mondtam már: jutalmaz és büntess, de mindig azonnal és mindig idejében. Akkor veled mennek az alvilágig, és levágják a révészt, hogy kivívják elismerésedet. Hát látod, ilyenforma az én bölcselitem. Ezt szeretném átadni neked. Hovatovább érzem az évek súlyát, lassan elfáradok. Ötvenszer köszöntöttek már születésem ünnepén. Nagy idő ez, akárhogy is forgatjuk.

Caius rajongva pillantott fel rá.

– Nem látszik rajtad az öt évtized terhe, bátyám!

– Talán mert mindig napfényben éltem. Sós vízen, viharban és állandóan küzdelemben, viadalban, harcban. Az ilyen élettől megszíjasodik, kicserződik az ember, s ha időnap előtt nem pusztul bele, egyszerre kezd békességre vágyani. Még majd teszek néhány utat veled, hogy lássák mindenütt: te – én vagyok, aztán utadra bocsátalak egyedül...

– És te?

– Én? – Hirtelen messze tekintett, mint amikor valaki egy kedves távoli képet figyel elmélyedően, szeretettel. – Én akkor majd végleg tanyát ütök Déloszban, fenn a hegyfokon, Lucia nénéd oldalán. Elüldögélünk kettecskén, öregesen az oszlopok alatt...

– Ahol Neptunus szigonyos jele díszíti a márványpadozatot!

– Az előcsarnokban, ahol a szigonyos jel díszíti a padozatot! – hagyta helyben az öregedő római elmerülten. – Vagy odakünn a kertben, a virágok között. Nézzük a fehérülő várost, a tündöklő kék vizet, a tengerre lebbenő gá-

lyákat, és ápolom a rózsáimat.

Caius hitetlenkedve rázta fejét.

– Bátyám!... Ugyan, bátyám! Megelégednék ennyivel az a Sestius, aki életében sohasem pihent? Ha nem harcolt, hát hajózott, ha nem hajózott, hát terveket szőtt, épített, egy egész kereskedelmi flottát irányított, és bejárta mind az ismert földet, a négy világtájat, és most egyszerre otthagyná mindezt?

– Ott! – hangzott a határozott válasz. – Legfeljebb... legfeljebb amúgy a jó gazda módjára ügyelnék arra, hogy rendben haladjanak a dolgok, semmi se zökkenjen, mi alatt a fiatalabbik gazda távol jár. És gondolatban követném a pályád útját.

Caius nevetett.

– Elvennéd a jószágfelügyelő, a raktárkezelő meg az írnokaid kenyerét? Talán bizony lejárnál alkudni az árucsernokokba ügynökeid helyett is?

Sestius elmosolyodott unokaöccse tréfálkozóan találó megjegyzésein.

– Megfogtál, fiú! Dehogyan teszek ilyet! Senki se kon-tárkodjék mások mesterségébe! Hát akkor majd hallgatom a beszámolókat, mondok olykor egy-két ötletet, és olvasom a te leveleidet. És azután...

– És azután?

– Talán felrendelek egy jól író rabszolgát, és vesszeje alá mondom mindazt, amit megéltem, amióta apám áldásával útnak eresztett abból a kicsiny falusi lakból, Róma közelében, hogy karddal szolgáljam a köztársaságot. Tudod, a görögök között nagy divat mostanság az életrajz-írás. Ha valakinek nincs jobb dolga, akkor kibányász a múltból egy rég elporladt személyt, és elmondja élete történiáját. Elmondja úgy, ahogy néki tetszik! Nos, nem szeretném, ha holtom után egy idegen költene rólam mende-mondákat. Akkor inkább én... Lehet, hogy nem lesz virágos a stílus, viszont hazugság sem akad majd a történet-

ben. Ezzel, úgy vélem, elszórakozhatom egy kis ideig...

Mialatt beszélt, fél füllel szüntelen a fedélzeti zajokat figyelte. A hortator dobja szakadatlanul döngött, az evezők ütemesen loccsantak a hullámokba, s egyre gyakrabban szakadt fel félig elfojtott nyögés az evezőállások felől.

Az árbocrúd csikorgása hiányzott a zaj egyvelegből. A beszélgetésbe merülve nem vették észre, hogy előbb megszűnt, aztán megfordult a széljárás, és a gályát most folyton nehezedő erőfeszítéssel csupán a rabszolgák viték előre.

Sestius rosszállóan hümmögött előbb, aztán kilépett a fülkéből.

– Kleón, pihentesd meg az evezősöket! Kidőlnek a fáradtságtól! – szólt rá a kormányosra.

A görög ellenkezett:

– Nem lesz az jó, uram! Szeretnék mielőbb kikötőbe érni! Ebben az évszakban rossz jel ez a szélfordulás – okolta meg álláspontját. – Könnyen vihar támadhat belőle, Az evezősök majd megpihennek Massiliában. Ott aztán heverhetnek eleget!

A rómainak szokatlan volt ez az ellentmondás. „Kleón túl sokat enged meg magának az utóbbi időben!” – vélte, és keményen rámondott:

– Azt mondtam: pihenő!

A kormányos sunyin rápillantott, s látva Sestius keskenyre vont száját, nem próbált tovább ellenkezni. „Mindem nagyúr bolond! – gondolta magában. – Száz isten se ismeri ki magát eszejárásában! Olykor ő maga hajtja inukszakadtáig őket, most meg, íme...”

És kelletlenül álljt kiáltott a hortatornak.

A tribunus a tengert nézte, ezt a kék és arany özönt, melyet a napsugár és a víz varázsolt köréjük. Az ég felhőtlenül ragyogott, és a nyugati szél kellemesen enyhe volt. Még hogy vihar! Kleónt a massiliai kocsmailat

vonzza, a cimborák az ivóban, azért ilyen sürgős neki ez az utolsó pár mérföld. Nos, majd várnak azok a borgőzös cimborák egy keveset!

A gondolatsor a kikötőről eszébe juttatta a gálya rakományát.

Nem járt a hajóúrben, mióta Neapolisban berakodták az utolsó tétel bort, olajat és a barbároknak szánt edényeket. Rendjén való hát, hogy most, kirakodás előtt ismét megtekintse: esett-e kár benne, s ha igen, micsoda, mekkora? Mégsem kell mindent Kleón vállára hárítani, no meg nem árt, ha Caius is megismerkedik az effajta tennivalóval.

– Caius, gyere, megvizsgáljuk a rakományt! – szólította ki öccsét.

Végigkopogtak a gályát a két evezősoldalra osztó járdán, érintésnyi közelben a rabszolgákhoz. Háromlépcsős rétegben zsúfolódtak egymás fölött a hosszú evezőknél. Lábukon bilincskarika, s egy-egy evezőssor egyetlen soköles láncra fűzve. A láncvégeknél fegyveres őrség. Innen csak akkor szabadulhat valaki, ha mások szabadítják!

Az evezősök fel sem neszelték uraik közeledtére. A lapátvégre roskadva kapkodták a levegőt. Nehéz, pállott verejtékszag áradt belőlük. Caius elfintorította orrát.

– Barátom, ne fintorogj! – dörmögte nagybátyja. – Arra gondolj, hogy ez a verejték teremtette meg Róma jólétét! Róma azóta gazdag, amióta rabszolgák dolgoznak érte. Azelőtt szegény volt, majdnem nincstelen. Apáink idejében valamennyi római maga dolgozott a két kezével, most meg már a legutolsó plebejus is koldusnak érzi magát, ha nincs kinek parancsolnia. Húzd le a fejed, mert bevered!

A ruhával, mindennapi használati holmival teleszórt, kopár legénységi fülkén át jutottak le a homályos hajóúrhoz.

A rakomány is háromlépcsős emelvényen volt elren-

dezve, mint odafenn az evezősök. Korsórengeteg, szurokkal lepecsételt amforák végtelen tömege.

– Tízezer amfora bor és olaj! – magyarázta Sestius öccsének, gondosan betekintve valamennyi rekeszbe. – Aztán néhány ezer neapolisi edény, mindenféle fajta! – emelt fel egy égetett agyag ivóserleget, úgy fordítva, hogy talpán Caius megpillanthassa a Neptun-szigonyos három jelzőbetűt, a „cégjelet”. – A legutolsó híradás, melyet Massiliából kaptam, úgy szólt, hogy nagy törzsi háború dúl fenn Észak-Galliában. Ha pedig ezek a vad törzsek ott egymásba akaszzkodnak, özönlik a piacra a hadifogoly. Ezek a nyershúsevő barbárok is ráötlöttek arra, amióta a görögök letelepedtek Massiliában, és árut adtak eleven emberért, hogy sokkal kifizetőbb az ellenséget elfogni és eladni, mint agyonütni. Ezúttal úgy számítom, olyan sok lesz a portéka, hogy egy rabszolgáért nem kell többet adni egy korsó olajnál vagy bornál. Ha nem előztek meg bennünket görög kereskedők, akkor legalább ötezret meg tudunk vásárolni az orruk előtt. És nem hinném, hogy megelőztek volna! – mondta elégedetten.

– Hogyan állíthatod ilyen biztosan? – firtatta Caius, oldalpillantva az utolsó rekeszeket megtöltő bilincstömegré, mely a vásárolandó rabszolgákra várt.

– Mert a híradást én kaptam! – felelte nagybátyja elégedetten. – Emlékezhetsz, szinte rakomány nélkül, csak holsúlyal futottunk ki, mindjárt másnap, hogy megérkezett Lepidus gályája. Legalább két hét előnyünk van a többi kereskedő előtt! Mire Massiliából Déloszba vergődik egy közönséges kereskedőgályája, az enyéim már vissza is fordultak! Amikor Szalamiszban megépítettem görögökkel első gályámat, mely inkább hadihajó volt, semmint nagy hasú lomha kereskedőbárka – mesélte elégedett derűvel –, a többi kereskedő kinevetett. „Ki hallott ilyet? – mondták. – Egy hajója annyiba kerül, mint nekünk öt másik! Az apai örökségét is ráfizeti!” Hát még

amikor Rómából obsitos legionáriusokat hoztam, és külön fegyveres őrseget raktam a gályákra! „Ingyen kenyérpusztítók – mondogatták. – Kalózok ellen őrség nem véd, csak az istenek oltalma!” Nos, mihamar bebizonyosodott, hogy az én gályám gyorsabb, többször fordul, többet hord, és a kalózok ellen jó oltalom a légionáriuskard. Azóta utánoznak, de az előnyöm többé be nem hozhatják! Mire észbe kaptak, SES jele oda is eljutott, ahová ők sohasem merészkedtek. Így vált, öcsém, a bátyád azzá, aki! A kereskedőtestület választott „öregje”, déloszi díszpolgár...

– És még sok minden! – sóhajtott Caius. – Nehéz dolog lesz, bátyám, nyomdokaidba lépni!

Odafönről kiáltás harsant:

– Gályák!... Elölről gályák!...

Sestius hirtelen faképnél hagyta unokaöccsét. Gályá?! Ezen a tengeren minden második hajó ellenség! Pun, líbiai, hispán; kereskedő, félkézalkmár, kalóz, egyre megy! Támad és harácsol, ha a másikat gyengébbnek ítéli.

Az árbocőr kiáltott, és Kleón már kapaszkodott is fel melléje a terebre. Tenyerét szeme elé emelve vizslatott a távolba.

Váratlanul lekapta csúcsos sapkáját, és szélesen meglengette.

– Óhé, a mieink! Óhééé!... Elöl a pathmoszi Mürméx, és mögötte a vén Szókratész, bár ne küldte volna Naxosz a nyakunkra!...

– Akkor a harmadik Jucundus kísérőgályája! – vélte Sestius, és nem tévedett. Kleón valóban Jucundus centurio^{*1} nevét dobta le a fedélzetre.

A jó hátszéllel rövidesen hallóközelbe értek. A hajósok egymást túlkiabálva örvendeztek a viszontlátásnak, míg nem Jucundus hajója, evezőseit is munkába fogva, megelőzte őket. Odahúzott Sestiusék közvetlen közelébe, és a

1* Katonai rang: százados

kiérdemesült légiósszázados áradó örömmel áthujjantott bajtársának, aki a római tengéslengésből a hajóparancsnok és részestárs jólétébe emelte.

– Üdv néked, Marcus! Ha sietsz, friss vacsorára érsz! Napok óta lakomával vár a szakácsod!

– Megesszük! – kiáltott vissza Sestius a zömök, csupa izom, csupa himlőhely századosnak. – Mi a rakomány?

– Négyszáz északi barbár, ón, vadbőr, gyapjú! Annyiért veszed, amennyiért akarod! Még egyetlen görög sem érkezett. Miénk az egész piac! Látom, idejében megkaptad híreimet!

– Idejében! Egyéb?

– A kertedben még nyílnak a rózsák, és harmadnapja megnyitották az új közfürdőt! Pompás!

– Mikor indultatok?

– Az esti széllel. Mit üzensz Lucia úrnőnek?

– Velünk az istenek, jól vagyunk!

– Átadom! Vale!...

– Várj még! Az Apró-szigetknél vigyázz! Parti banda leselkedik! Ámbár a körmükre koppintottunk!

– Egy kis verekedés sosem árt!

– Hát akkor vale néked is!

Jucundus füttyentett, a vitorla kifeszült, a gályák elsodrótak egymástól, s a három, Délosz felé igyekvő hajó rövidesen beleveszett a távolság párájába.

Az evezősök ismét dolgoztak, és Sestiusék gályája némi parti szél segítségével hullámfodrot szántva, gyorsuló iramban siklott nyugatra.

Mire végeztek a délebéddel, az idő erősen az estbe hajlott, és a part menti táj Sestius előtt kibontotta jól ismert formáit. Felpillantott az égre, összevetette megfigyelése eredményét a vízóra állásával, és Kleónhoz fordult.

– Napszálltára befutunk?

Kleón összedörzsölte két szőrös kezét, előre élvezve a rá váró vigalmakat.

– Ha Poszeidón jó hozzánk, be, uram!

A láthatár alján lassan-lassan süveg alakú fekete folt gyüremlett mind magasabbra.

– Az Öregszikla! – hívta fel rá a tribunus öccse figyelmét. – Az öblöt őrzi Massilia előtt. Onnan már meglátjuk otthonunk küszöbét. Aranysárga cseréppel fedettem be a villa tetejét. Szikrázva botlik meg rajta a napsugár – mondta költői lendülettel –, és így messziről köszönt, valahányszor befut a gályánk! Az Öregsziklától macskaugrás a kikötő.

Több szót már nem váltottak. Sestius fáradhatatlanul leste az Öregszikla növekedését, s mikor már a repedések is kibontakoztak acélszürke derekán, intett Caiusnak.

– No, szépítsük ki magunkat, fiú! Ünnepezz az, ha az ember otthonába hazatér, és Massilia egyik otthonunk a világban!

Moró ismerte ura szokásait. Hófehér lenvászón tunikát szedett elő a ruhásládából, nehéz, aranydíszes sarut, bíborszegélyes köpenyt készített keze ügyébe, majd veszedkedett buzgalommal hozzáfogott ragyogóra fényesíteni egy amúgy is fényesen ragyogó ezüst mellvértet, melyet a háromágú szigonyt tartó Neptunus képmása ékesített.

Az asztalon a corona navalis, a tengeri győzelmet jutalmazó aranykoszorú mellett kékes acélú rövid díszkard.

Caius kissé irigykedve emelte tenyerére a kardot, betűzgetve a pengébe vésett írást.

– A kardot is a coronával együtt kaptad a szenátustól azért a tengeri csatáért, ugye? – kérdezte.

Sestius bólított öltözködés közben.

– Azért!

Ideges türelmetlenség vett rajta erőt. Hamarább elkészült Caiusnál. Már rajta csillogott a felszíjazott mellvért, kardja az oldalán, a köpeny a vállán, mikor Moró még a sisak után kutatott a láda mélyén.

– Hagyd, arra ráérünk! – mordult szolgájára, és Caiust

maga után intve felsietett a kormányemelvényre. Nem akarta, semmiképp nem szándékozott elmulasztani azt a várva várt pillanatot, amikor a búcsúzó napsugár megcsillan villája aranycserepén.

Az Öregszikla óriási tömegével szinte ráhajolt a gályára, amint a kormány nyomására melléje fordultak. Tövét magasra csapó, habos hullámok verték. A szél, ahogy a szikla árnyékába kerültek, hirtelen elült, s a gálya vitorlája puffanva összelappadt.

Kleón a hortatorra ordított:

– Ütemet! – Tudta, nem jó, nagyon nem jó itt sebességet veszíteni.

A dob akkor dörrent, amikor a napsugár felcsillant a távoli ház tetőzetén, és Sestius szemébe villant.

– Nézd!... – kiáltotta elragadtatva Caiusnak. Ekkor valahonnan az űrből sivítő viharszél füttyent elő, a vitorlát csattanva öblösre fújta. A gálya előreszökött, mint a meghajszolt ló, orrát a magasba vágta, és a vitorla rongyokra szakadt.

A két legényt a kormánynál figyelmetlenné tette Sestius kiáltása. Ők is odavillantották tekintetüket a távoli házra. Fogásuk meglazult a kormányvezető nyelén, s amikor Kleón kétségbeesetten felüvöltött: „Jobbra, jobbra!...” – már nem bírtak vele.

Irtózatos víztömeg zuhant hátulról a fedélzetre, és elmosta őket helyükről, mint egy könnyű fadarabot. Kleón velük sodródott a fortyogó tengerbe.

Sestiust először a korláthoz vágta a hullám, majd a visszadőlő gálya a kormányhoz hajította. Belekapaszkodott, és emberfeletti erővel megkísérelte a hajót gerincre állítani. De a következő hullám már megemelte tízezer amforájával, kilencven evezőseivel, valamennyi rabszolgájával, szabadosával, legionáriusával együtt; megemelte, s az Öregszikla könyársas oldalához taszította. Valahol valami roppant a hajóban, idétlen ordítás harsant. A kor-

mányt véghetetlen erő kísérelte meg kitépni Sestius markából, s mert nem engedte, kettétörte a hatalmas lapátot, aztán csonkját a rómaival egymásra görgő habsírjába temette.

A gálya egy pillanatra megtapadni látszott a sziklán, majd visszazuhant. Az oldalán tátongó szörnyű résbe betódult a tenger éhes áradata, buggyant a víz, s a gályából nem maradt más, mint a szikla mentén néhány kőszán sodródó fadarab.

Az Öregszikla mindezt komoran, részvétlenül nézte.

A Város alapítása után az 523. esztendő t jegyezték ekkor, ma pedig azt mondanánk, hogy a szörnyű esemény időszámításunk előtt 230-ban történt.

2. FEJEZET

A történet hősei bemutatkoznak

– *Jacques-Yves Cousteau* kapitány vagyok, a francia tengerészeti tisztje, a Francia Tengerkutató Társaság vezetője, s egyben a *Calypso* kutatóhajó parancsnoka. Barátaim itt mellettem azt állítják, hogy a velünk történt csodálatos és felejthetetlen események főhőse jómagam lennék, mert nélkülem soha nem emelhették volna ki több mint kétezer esztendő hullámsírjából azt a gályát, melynél nagyszerűbb lelet kevés került még elő a tenger fenekéről. Nem mondom, valamicskét én is segítettem, hivatásomhoz híven, de végül is az eseményeknek csupán a technikai részét bonyolítottam. A főhős azonban nem én, hanem barátom és kutatótársam volt: *dr. Frédéric Dumas*, a marseille-i Tengerész-kórház főorvosa, egyszersmind a Tengerkutató Társaság alelnöke.

– Én is csak eszköz voltam a véletlen kezében, kedves Yves! Ha történetesen nem vagyok a Tengerészkórház orvososa, és egyben tengerkutató is, bizonyára másként végződik az eset. Ám a tények összejátékosztak: a kórházban éppen én voltam az ügyeletes, s a beteg, akit a mentőmotoros behozott a tengerről, nem is kerülhetett más doktor kezébe. Hogy sikerült az életét megmentenem, és a beteg hálás volt? Ez a véletlen játéka. Esetett volna másként is. Jó szerencse dolga! De még ez esetben is kérdéses, mi történt volna végül, ha Bénoit professzor nem ismeri fel, hogy a nekem ajándékozott „cserépköcsög” páratlan szépségű ógörög lelet. Tehát a főhős szerintem *Fernand Bénoit* professzor, Régészeti Múzeumunk nagy tudású igazgatója.

– Ugyan, ugyan, doktorom, hogy állíthatsz ilyet! Fernand Bénoit sutba csaphatná a diplomáját, ha még ennyire sem futná nagy nehezen összeszedett tudásából! Arról a vázáról akár egy elsőéves régészhallgató is megállapította volna, micsoda kincs! Ebben az ügyben tehát nem főhős, hanem legfeljebb tanú voltam. Tanú az értelmi szerző és a valódi hős igazmondása mellett.

– Ez én volnék, ugyebár, professzor úr, én, *Gaston Christianini*, a halász. Viszont az értelmi szerző mégsem én vagyok, hanem egy jól megtermett cápa. Amikor ott kinn az öbölben, a régi homártelepemtől nem messze lemerültem, mert egy újabb és gazdagabb lelőhelyet sejtettem odalenn, dehogyis gondoltam gályára, kincsre, más effélére! A fenéken egyszeriben annyira elbámultam, hogy kis híja fogára kerített az az éhes fenevad. Éppen csak annyit tehettem, hogy sebtében belevágtam a töröm, és a felszínre rugaszkodtam. Egyenesen a felszínre, mert nyomomban volt az a bestia, nyomomban, késemmel a hasában! És abban a pillanatban, mihelyt felbukkantam, már félhalott is voltam. Elfeketedett előttem minden: „Búvárnyavalya – mondtam magamban –, szervusz, te szép vi-

lág!” És ha nincs velem a fiam, és be nem ránt a vitorlásba, akkor vagy a cápa ragad magával, vagy elnyel a víz. Tehetetlen voltam, halott inkább, mint eleven. Dumas főorvos úr cibált vissza a halál torkából. Háláról pedig nincs miért beszélünk. Mit csináltam volna én azzal a sok ócska cseréppel, miegymással? Tehát az értelmi szerző az a bizonyos cápa, a hős pedig a fiam, Bobo, ha már egyáltalán kell erről beszélünk, mert előbb a cápa fejére húzott az evezővel, hogy aztán velem is tudjon foglalkozni. Úgy ám, Bobo fiam volt az!

– A becsületes nevem *Bertrand Christianini*. Bobénak anyja és a srácok kereszteltek el. No, még ilyet: hogy én hős lennék?! Úgy megijedtem, amikor apa és a cápa együtt felbukkantak a bárka mellett, hogy a fogam is vagonni kezdett. Az az evező éppen a kezem ügyében volt, hát odasóztam annak a dögnek az orrára, hogy táguljon odább, aztán valahogy becibáltam az öregem, és még jobban megijedtem, mert kék volt az ábrázata, akár az érett szilva. Az öklömet rágtam, míg valahogy eszembe jutott, hogy jeleznem kéne a Grand Congluén levő radarállomásnak. Ekkor felhúztam a segélyjelet az árbocra, és tovább rágtam az öklömet. Isten bizony azt hiszem, az elmúlt tizennégy év alatt, amióta élek, nem izgultam annyit, mint abban a fél órában, míg meg nem érkezett a mentőmotoros. Fogalmam sincs, hogy jutott eszembe abban a zűrben a Grand Conglué. De eszembe jutott, és ez volt a szerencse!

– Az bizony! A bajban, úgy látszik, de *csak* a bajban, eszébe jutok én, a *Grand Conglué*, is az embereknek. Pedig évmilliók óta itt könyöklök a Földközi-tengerbe a marseille-i tengeröböl közepén, vagy tízmérföldnyire a kikötőtől. Csapott cukorsüveg alakom vezette a hajósokat már akkor is a védett kikötő felé, amikor éppen csak tanulgattak a vízen járni. Igen – én láttam ezt a jelentéktelen históriát a cápával. Mert biz jelentéktelen história ez

ahhoz mérve, amit én már végignéztem. A tenger és népei? Valamennyit láttam! Föníciai, görög, római – mind mellettem hajózott el! Vikingek? Néhány gályájukat magam is összetörtem! Keresztes vitézek, berber kalózkodók, Napóleon és az angolok?... Voltak, és én vagyok! Marseille?... Massilia, az ősi Marseille születésének is tanúja voltam... És... miért ne mondjam el? Az a gálya, amelyről itt annyi felesleges szó esik, *rajtam* zúzódott össze. Rajtam, a Grand Congluén! Nem ezzel a halászcsoporttal, *velem* indult a történet. Ami most adódott, az a befejezés kezdete volt. A hős tehát, a történet hőse *én* vagyok, és legfeljebb még egy kicsit a gálya, *az* a gálya és *az* az ember, aki elsüllyedt vele. Jegyezték meg, ez a történet velem indul, és velem fejeződik be. Velem, a Grand Congluével. Mert *rólam* adták a jelzést, amely végül is ezt a halászt megmentette... És mi lenne ebből a történetből a halász nélkül?

3. FEJEZET

Jelzés a Grand Congluéről

Dr. Dumas erős sportkocsija mély dorombolással futott fel a Szent János-domb tetejére. Átgördült a pálmákkal fedett téren, a Fort St. Jean, a Szent János-erőd komor bejárata előtt, ahonnan az idegenlégió kalandvágtyól fütött, nyomortól üzött vagy a toborzók ígéreteitől megszedített fiataljai indulnak a forró égőv és a gyarmati háborúk gyilkos szörnyüskéi felé, és lassuló futással fékezett a korláttal szegett tér szélén. Mihelyt kibukkant a fák zöld alagútjából, egyszeriben előntötte az augusztusi kora reggel pörkölően tűző napfénye, mely a Földközi-tenger tük-réről visszaverődve kék ragyogásban fürdette Franciaor-

szág nagy kikötővárosát, Marseille-t. A tengerész főorvos előtt lenn a mélyben kitárult a marseille-i tengeröböl, a láthatár szélén homályosodó sziklaszigetektől a kikötő számtalan medencéjéig, melyeket zsúfolásig megtöltöttek a hajók: utasszállítók s a tenger napszámosai, a sűrű tehergőzösök. Egy hófehér luxushajót éppen akkor kalauzolt be a déli külső kikötőbe az apró vontatógőzös. Orra már eltűnt a móló végénél, amely előreszegezett mutatóujjként feszült a túlpárt felé, oda, ahol a Tengerészkórház épületei bújtak meg a zöld sűrűségben a Szent Jánosdomb és a Mária-világítótorony közötti mélyedésben.

És ekkor idegtépő szirénahang vijjogott fel a mélység felől. Hosszan, szaggatottan szólt, mint a segélykiáltás. Valóban az is volt! A tengeri mentőmotoros száguldott ki a révből, és abban a pillanatban, amikor Dumas doktor az autó rádióját önkéntelen mozdulattal a halk zenéről átkapcsolta a tengerészeti hullámhosszra, már látta is a motorcsónakot. Hófehér nyílveesszőként, egyre növekvő sebességgel fúrta magát előre a hullámokon, szakadatlan szirénaszóval követelve a szabad utat.

A rádióból pedig ugyanekkor sürgető hang áradt ki: – Mentőörség!... Mentőörség!... Itt a Grand Conglué... A motorost azonnal a radarállomáshoz...

Már zúgott is a válasz. Dumas doktor még a rádióosztiszt hangját is megismerte:

– Hívást másodszer is vettük! Motoros kifutott!

– ... Vége... vége... – káromta a sziklazátony radarállomásának rádiója, és a világűr elcsendesült.

A mentőmotoros időközben már kijutott a kikötő belső területéről. Csak egy tajtékzó hullámsáv mutatta, merre vette útját, s a messzeség lassanként elnyelte a villanykürt vijjogását.

A tengerész főorvos ismét elindította kocsiját. Sebesen gördült le a szerpentin úton, s még be sem húzta a féket a kórház kapuja előtt, amikor a szolgálatos tiszt elhadarta

jelentését:

- Főorvos úr... a mentőmotoros tíz perce kifutott...
- Hallottam!
- Az orvos zászlósok az előadóteremben várják...
- Köszönöm, Pepe!

Pierre Le Grand, nyugalmazott tengerész őrmester, a főorvos egykori harcostársa a *Danton* csatacirkálón, becsületrendes tengeri medve, aki fél kezét a dakari tengeri csatában vesztette el, s most főportás a Tengerészkórházban, bizalmasabbra fordította a szót:

– Nagyon fiatalok ezek a doktorsüvölvények. De a nagy víz és a trópus majd megneveli őket, amondó vagyok!

– Bennünket is megnevelt, Pepe! – nevetett Dumas doktor, mialatt az orvosságzagú, hűvös szobában az őrmester segítségével kórházi fehérbe öltözött.

– Meg bizony! – bólintott a tagbaszakadt, himlőhelyes képű obsitos, aztán halkán becsukta Dumas mögött az előadóterem ajtaját.

A tágas, kör alakú terem emelkedő padsoraiból vagy félszáz fiatal, az egyetemről frissen kikerült, tengeri szolgálatra szegődött orvos pattant vigyázzba.

– Üdvözlöm önöket! – bólintott a főorvos. – Örülök, hogy az orvosi szolgálatnak ezt az útját választották. A tengerek és a forró égöv embereit segítik majd. Szokatlan bajokkal, egyedül kell megküzdeniük. *Ez az út nem a szokványos orvosi feladatok útja...* Itt inkább az úgynevezett mindennapos esetek a ritkák. Majd meglátják...

Hirtelen eszébe villant a száguldó mentőmotoros képe, és a mondatot így fejezte be:

– ... rövidesen, milyen meglepetésekkel várja önöket a tenger!

És ebben a pillanatban az ajtó felett kongani kezdett egy harangszavú csengő. Mellette vörös fénnel kigyuladt a jelzőlámpa. Súlyos, sürgős esetet jelentett.

– Azt hiszem, már meg is érkezett! – vetette oda Dumas doktor a feszülten figyelő fiataloknak.

A széles, kétszárnyú tolóajtó eltűnt a falban. Két ápoló futólépésben cipelte a hordágyat. A víztől csatakos egyenruhájú orvos hadnagy tömören adta meg a felvilágosítást:

– A Grand Congluétól hoztuk be, főorvos úr. Halászbaleset. Eszméletlen, szívverés kihagyó, hörgő légzés...

Dumas doktor egyetlen hosszú pillantással végigvizsgálta az ájult férfit, és vezényszószzerűen adta az utasítást:

– A légnyomásos kamrát előkészíteni! – És máris a szívhallgatóval hajolt az ájult férfi fölé.

Hangosan közölte megállapításait:

– Uraim, figyeljenek!... A beteg arca elkékült, ajka szederjes – nyilvánvaló légzési elégtelenség, szívműködési zavarokkal tetézve. Érverése alig tapintható, céna-szerű, ki-kihagyó; görcsök – kisebb fokú érdugulásra lehet következtetni. A tünetekhez járuló eszméletlenség az agyvértódulás jele. A páciens klasszikus példája a bűvár-betegségtől meglepett, víz alatt dolgozó embernek. Ez a betegség, mint tudjuk, a hirtelen felmerülés következménye...

Néhány pillanatra megszakította előadását A bemutatásra köréje seregülő segédorvosoknak adott utasítást:

– Harminc percig négy atmoszféra nyomás, utána öt percig egy egész nyolc tizedet adni...

Az eszméletlen halászt behelyezték a teremből nyíló fülkébe. A vastag falú figyelőablakon át ötven szempár fürkészte a két segédorvos tevékenységét. Vezetékes műszereket csatoltak a férfi csuklójára, mellére, nyakára, aztán kisiettek. Nyomukban hangos fújtatással csukódott be a nehéz acélajtó. Valahonnan éles levegősziszegés hallatszott.

Dumas doktor folytatta az előadást:

– A sziszegés, amit hallanak, uraim, a légsűrítő munká-

ját jelzi. Mesterségesen megteremtjük azt a mélységi nyomást, azt a víz alatti helyzetet, melynek hirtelen elhagyása a páciensből a búbárbetegséget kiváltotta. Ez a mélység negyven méter volt! Ezt is jól jegyezzék meg! A Grand Conglué szirtjei körül negyven méter mély az öböl, betegünket pedig onnan hozták be.

Az egyik segédorvos hangosan közbeszólt:

– Négy atmoszféra... A légzés egyenletesebb, a szív-működés javul...

Kattanás hallatszott. A légsűrítő bűgása megszűnt.

A főorvos bólintással vette tudomásul.

– Íme, látják, a beteg állapota máris javult... De hát mi is okozta betegségét? Azt hiszem, már céloztam rá: a hirtelen nyomásváltozás. A vízszint alatt tízméterenként egy-egy újabb légköri nyomás nehezedik rá az emberi szervezetre. Negyvenméternyi mélyen tehát már négy atmoszféra. Azt bizonyára tudják, hogy a vér a normális földi nyomás alatt a levegőből az oxigént nyeli el, a széndioxidot pedig kiszűri magából a tüdön keresztül. A vérnek ez az elnyelő tulajdonsága nagy nyomás alatt megváltozik...

– Az érgörcs szűnőben! – hallatszott az újabb jelentés.

A főorvos órájára nézett.

– Tíz perc múlva a nyomást csökkenteni! – vetette oda.

– ... Tehát, mint mondtam, nagy nyomás alatt a vér elnyelő tulajdonsága megváltozik. Magába szívja a levegő nitrogénjét is, sőt felraktározza. Ha azután a víz vagy mesterséges légnyomás alatt keszonban dolgozó ember lassan, fokozatosan tér vissza a rendes földi légköri körülmények közé, nem történik semmi baj. A nyomás egyenletes csökkenésével a nitrogén simán felszabadul a szervezetből, kilélegződik. A baj akkor következik be, ha, mint az adott esetben is, a mélységben dolgozó hirtelen helyzetváltoztatásra kényszerül, azaz pihenő nélkül, gyorsan a víz színére kell emelkednie. Ekkor végeredmény-

ben ugyanaz történik, mint az ásványvizes üveg kinyitásakor. Az üvegben a nyomásváltozás a szénsavat szabadítja fel, az tör ki pezsegve. A vérből pedig az elnyelt nitrogén robban ki ilyenkor. Az eredményt láthatták: súlyos szívműködési és légzési zavarok, vértódulás az agyban, érgörcsök, érelzáródás – s ezek következtében, a legsúlyosabb esetekben, azonnali halál, mert a gázbuborékok teljesen elzárhatják a vér útját az erekben...

– A szederjesség tűnőben, érverés erősödik, lélegzés nyugodtabb... Nyomást csökkentem... – tudatta a műszertábla mellett ülő és a kamraablakon figyelő kezelőorvos.

– A gyógymód, megfigyelhetik, eredményes. A beteg idejében került a légnyomásos kamrába – intett dr. Dumas a kamra irányába. – Ez a gyógymód pedig nem más, mint az, hogy a vérbe szabadult gázbuborékokat az eredeti nyomás helyreállításával visszakényszerítjük oda, ahonnan kiszabadultak, majd a nyomás fokozatos csökkentésével a beteggel lejátszatjuk a lassú ütemű felszínre emelkedés folyamatát. Negyven méterről huszonkét perc alatt szabad a felszínre emelkedni. Ennyi idő kell ahhoz, hogy a szervezet természetes úton, zökkenő nélkül megszabaduljon a vérben felhalmozódott káros anyagoktól... No, még tíz perc...

– Másfél atmoszféra... – közölte a kezelőorvos. – Arcszín rendes, lélegzés ütemes, érverés majdnem egyenletes... Erősen javuló állapot... Életveszély megszűnt!

Félszáz orvos egyszerre sóhajtott.

A főorvos is mélyet lélegzett és elmosolyodott.

– Igen, barátaim, sikerült megmentenünk egy emberéletet. És most egyről ne feledkezzenek meg. Ha olyan helyre kerülnek, ahol víz alatti munkával foglalkoznak emberek, rendezzék be a légnyomásos kamrát. Csekélyke fáradsággal mindenütt meg lehet teremteni.

– Egy atmoszféra... A beteg ocsúdik, szemét nyitogat-

ja; lélegzés, érverés normális...

– Ajtót felnyitni! – vezényelte a főorvos. – Hordágyat ki!

Feszülten hajolt az eszméletre térő halász fölé. A takaróba csavart középkorú, éles metszésű, barnára sült arcú férfi mélyet sóhajtott, tétován körülnézett, rácsodálkozott a sok fehér köpenyre.

– Nagyon álmos vagyok! – mormolta, s a következő pillanatban egyenletesen lélegezve álomba süllyedt.

– A tökéletes gyógyulás útja! – nevetett fel dr. Dumas.
– Három nap múlva kutya baja!

– Igazán meggyógyul, főorvos úr, igazán? – szólalt meg a háta mögött egy könyörgő hang.

Odafordult.

Le Grand őrmester toporgott mögötte, sapkáját gyűrögetve. Homlokát vastagon belepte az ólmos veríték, arcán aggódás, ijedelem.

– Persze, ha mondom! De... mi történt magával, őrmester? Ha így folytatja, mindjárt magának is elsősegélyt kell nyújtanom!

– A pajtásom, a legjobb pajtásom!... Hiszen ismeri, együtt szolgáltunk mind a hárman. Gaston... Christianini, a csónakmester, a halász... – zihálta szagotottan Pepe. – Jaj, istenem!

Most már Dumas is tudta, miért volt olyan ismerős előtte a beteg arca... Persze, Christianini, a homárhalász!

– Három nap múlva akár táncolhat! – nyugtatgatta őrmesterét. – Majd koccintunk egy pohár borral a megmenekülése örömére, és elmeséli, hogyan került ebbe a csávéba! – Kisietett, mert telefonhoz szólították.

Pepe őrmester verejtékét törölgetve loholt utána.

4. FEJEZET

A halász egy „cserépköcsögöt” hoz

Negyednap délben dr. Dumas elégedetten veregette meg Christianini csupasz vállát az ellenőrző vizsgálat után.

– Bravó, Gaston, szedelőzködjék, mehet haza! Kutya baja! De máskor ne cicázzék cápákkal, különben megjárhatja! Kis híja, hogy rajta nem vesztett. A tengerfenék nem úszómedence, ahol fogócskázni lehet. A fiának pedig adjon a nevemben egy barackot a feje búbjára. Megérdemli a kölyök, nélküle alighanem kenyérkeresőjét vesztette volna a család... No, isten vele, cimbora! Egészségesen, látogatóba, szívesen látom!

Azzal a doktor elgondolkodva kezdte rendbe rakni műszereit. A halász nem mozdult, még csak ingébe sem bújtt bele.

Dumas doktor felnézett.

– Mi az, nyomja valami a szívét? Hát akkor csomagolja ki, ember!

– Főorvos úr... az életemmel tartozom magának – mondta halkán a halász.

– Az ám, az ördögnek egy rézpiculával, mert kiengedte a markából!

– Tudom, amit tudok! – makacskodott Christianini. – Főorvos úr... én hálából...

Dumas tiltakozva legyintett. Nevetett.

– Csak titokzatos, tengerfenéki kincset ne ajándékozon nekem! Maga lenne a kilencedik, aki ezt cselekedné velem!

Christianini esküre emelte kezét.

– Főorvos úr, de én... igazán!...

– Ne esküdözzék, Gaston! Ha kincs, legyen a magáé. Azt hiszem, elkel otthon! Nekem inkább hozzon egy jókora homárt. Azt nagyon szeretem... – S gyengéden az

ajtó felé tuszkolta a makacs halászt. – Mozogjon már, Pepe barátja egy üveg bor társaságában epedve várja!

Christianini még a küszöbön is bizonykodott:

– Főorvos úr, de valóban... én... egy egész kincsesbánya... – Izgatottságában kemény fogsorával szinte harapdálta a szavakat.

Dumas doktor két ujjával tréfásan bedugta a fülét.

– Hallani sem akarom! Menjen, menjen, sok a dolgom!

Végre nagy nehezen sikerült kituszkolnia a makacs halászt. A mikroszkóp mellé telepedett, hogy szemügyre vegye a lencse alatt egy trópusi lázbeteg véréét. Közben dűnnyögött:

„Ó, ez a tengeri nép... örök gyerekek... Még hogy kincs a marseille-i öbölben! Hát ha lenne, én csak tudnám, ismerem ott a tenger fenekét, mint a tenyeremet.”

Ám Gaston Christianini lázas bizonykodása önkéntelenül is foglalkoztatta. Késő délután, amikor már enyhült a tikkasztó augusztusi hőség, s nemcsak a szobájában forgó ventilátor szolgáltatott némi hűs levegőt, hanem a tenger felőli szellő is, jeges limonádé keverése közben odafordult két látogatójához.

– Ma megint kincset akartak ajándékozni nekem. Ezúttal Christianini, a halász... Ismeritek?

Bénoit professzor, a régésztudós csak kecskeszakállal intett igent. Pipájával foglalkozott. Cousteau kapitány, a másik vendég nevetett.

– Tengerkutatónak kincset ajánlani? Olyan ez, mint amikor kéményseprőnek ajándékoznak egy öreg kéményt, hogy abban aztán van ám korom! Remélem, elfogadtad.

Dumas doktor „felháborodott”:

– Már te is kezded?! – De felháborodása pillanat alatt valódivá változott. – Hé... hát ez mi a pokol?! – tört ki, és két hosszú lépéssel az ajtónál termett, mert a folyosón tébolyító zenebona támadt.

– Megállj, állj meg, ha mondom, te örült! – ordította magából kikelten egy harsogó hang. – Be ne tedd a lábad oda, a főorvosnál vendégek vannak! – S a kőlapos folyosó úgy dübörgött, mintha versenyfutók tartanának irampróbát rajta.

Mire azonban a méregtől pulykapiros főorvos a kilincshez ért volna, az ajtó már fel is pattant.

Pepe őrmester hátrált befelé a szobába, miközben szétárt karral igyekezett visszatartani valakit.

– Főorvos úr... ez a futóbolond... – mentegetőzött kétségbeesetten – ez a Gaston van itt egy ménkű nagy, ócska cserépköcsöggel. Mondtam, hogy nem lehet... de keresztülgázolt rajtam a himpellér... Azt mondja: kincs... a főorvos úrnak adta! Mármint a köcsögöt...

Egy lökés átlódította a küszöbön. Mellette kígyóhajlékonysággal Christianini siklott be a szobába. A vállán cipelt terhet a padlóra zökkentette, s gyors penderítéssel Dumas elé forgatta a majdnem embermagasságú vázaforma tárgyat.

– Egy cserépköcsög! – dörögte szörnyű megvetéssel Pepe őrmester, s úgy mozgatta tenyerét az arca előtt, mint aki jelezni akarja, hogy a „betörőt” nem szabad komolyan venni, mert szegény megháborodott.

Dumas doktor önkéntelenül hátralépett, hogy szemügyre vegye a csendháborítás okozóját. Ekkor azonban Bénoit professzor valóságos indián csatakiáltás kíséretében egyszerűen félrelökte barátját.

– Micsoda barbárság! – tajtékzott levegő után kapkodva.

Kecskeszakállának minden szál szőre külön reszketett a felháborodástól.

– Hé, hé! – üvöltött Christianinira. – Mit lökdösi úgy, mint valami tejesdézst?! Hát nem tudja, mit tart a kezében?! – És cirógató tenyerrel ölelte körül a „köcsögöt”.

Ember még nem látta ilyen izgalomban a méltóságtel-

jes tudóst. Szinte gügyögött Christianini ócska cserepéhez:

– Köcsög... még hogy köcsög... te, szépséges amforám! Te páratlan ógörög váza! Hisz még egy ilyen épet alig találni a világon!

Christianini diadalmasan megmarkolta a hüledező főorvos karját.

– Ugye, nem hazudtam? – bökte ki elégtétellel. – Christianini állja a szavát!

Pepe őrmester a becsukott ajtó mellett tétlenkedett, és tátott szájjal bámulta a felfordulást. Még fejét vakarni is elfelejtette.

Cousteau kapitány higgadtan megrázta az önkívületbe esett tudós vállát.

– Csillapulj, Fernand! Mondd el érthetően, mi a csudát fedeztél fel!

Bénoit professzor nagy nehezen megfékezte lelkesedését.

– Barátaim... nem látjátok? Egy csodálatos ógörög amfora. Ép, sértetlen amfora. Legalább kétezer esztendő a kora... Cserepet találtak eleget, de ez itt páratlan lelet!... Ez sértetlen, teljes, ahogy a halott művész egykor megalkotta... Bele kell a gyönyörűségbe bolondulni!... Ember, hol találta? – riadt rá Christianinira.

A halász ügyet sem vetett az izgatott tudósra. Dumas doktor szavát leste. A főorvos fejét csóválva mondta:

– Szép kis kavarodást rendez itt a kórházban, Gaston. De ha tud, feleljen a professzornak. Honnan szedte?

– Ahogy mondtam. A kincsesbányából... a tenger alól! Az ön kincsesbányájából, főorvos úr! Rendelkezzék vele! Ez nem olyan, mint a másik kilenc!

Cousteau kapitányban ebben a percben felébredt a tengerkutató. Ha ez igaz... akkor... s közbevágott:

– A tenger alól... Ez nem tengerészhez illő helymeghatározás, Gaston!

Christianini habozott.

– Elárulhatom? – kérdezte vontatottan. – Az öné, főorvos úr. Én már nem rendelkezem vele!

Dumas látta, hogy a halász komoly és tántoríthatatlan. Tudta, hogy ha nem fogadja el az értékes ajándékot, vérig sérti ezt a derék szárd kalózivadékot, s a hálából könnyen fakadhat halálos harag.

– Köszönöm, Gaston – felelte meghatottan. – Mint bajtárs a bajtárstól – elfogadom! Most már nyugodtan felfedheti, honnan szerezte.

– A Grand Conglué talpa alól. Van ott egy kővé vált hajó és egész mező az ilyesmikből, mint ez az edény. Azért lepett meg a cápa, mert elcsodálkoztam magam is! Ha kívánja, oda vezetem.

– Egy egész mező?... – Bénoit professzor csuklott izgalmában.

Cousteau kapitány a tárgyra tért.

– Tíz mérföld a kikötőtől, és most már este van! Nincs sok értelme, hogy éjszaka fussunk ki oda a sziklák közé. De hajnalban indulhatnánk?! – hümmögte kérdően.

Christianini még mindig Dumas doktorra függesztette pillantását. Beleegyező fejbólintására válaszolt csupán:

– Ha önöknek úgy tetszik...

Cousteau kapitány a telefonkagylóért nyúlt, tárcsázott.

– Cousteau parancsnok... – szólt a kagylóba, mihelyt katonásan jelentkezett a vonal túlsó végén a *Calypso* fedélzetéről az ügyeletes, – Napiparancs: „A *Calypso* hajnali ötkor kifut tengerkutatásra. Hajót, búvárfelszerelést előkészíteni!” Ismételje... Végeztem! – fejezte be röviden, és körülnézett a szobában.

Pepe őrmester még mindig az ajtófélfát támogatta, arcán az elképedés kiáltó jeleivel, Christianini büszkén egyenesedve állt az ógörög váza mellett, öntudatosan szorítva meg Dumas doktor feléje nyújtott kezét, míg Bénoit professzor apró bakugrásokkal, félhangos ujjongás-

sal kerülgette az amforát, folytonosan újabb szépségeket fedezve fel cirádáiban.

Cousteau kapitány felemelte limonádés poharát.

– A sikerre, barátaim!

Pepe őrmester végre megtalálta szavát.

– Tessen már megbocsátani, de ahhoz rendesebb ital szükséges! – dörmögte élénken, és nekilátott, hogy előkerítse a főorvos konyakos üvegét.

5. FEJEZET

A mélységmérő tanúvallomása

A *Calypso* a marseille-i külső kikötőből hajszálpontosan hajnali ötkor futott ki. Indulást jelző kürtszavát sokszorosán verték vissza a dombok. Magas mellvédű, keskeny orra egy gyorsnaszád sebességével kezdte szántani a vizet. A befelé húzó halászbárkák zászlólengetéssel üdvözltek ezt a külsőre torpedórombolóba oltott jachtot, amelyen úgy ragyogott hófehéren és rézsárgán minden alkatrész, akár a tengernagy parancsnoki hajóján; a háromemeletes felépítményen és fedélzetén viszont olyan eszközök halmozódtak, amik különben csak hadihajókon és tehergőzösökön fordulnak elő külön-külön, ám együttesen soha. A zömök acélárboc csúcsán nagy hatósugarú radarantenna-ernyő feszült a szélbe, a parancsnoki híd két végén hatalmas fényszórók pihentek zárt zsalukkal, a hajó farán szokatlan formájú aknavető készülék tátotta öblös száját, s az oldalkorlátok mentén golyanyakú acél-daruk ágaskodtak.

Az üdvözlés nem magának a hajónak szólt. Parancsnokait, Cousteau kapitányt és Dumas doktort köszöntötte a tengerek népe, hiszen alig akadt közöttük valaki, akit ne

segített volna tanáccsal, bárkavontatással vagy éppen gyógyítással a két parancsnok. Alig győzték a sapkalengtetést. Pepe őrmester vizslató szemmel figyelte a kormánykeréknél álló matróz munkáját; vajon hajszálpontosan követi-e a kormánymozdulatokkal Christianini iránymutatását, de azért nem mulasztotta el, hogy oldalba ne döfje Gaston komáját, a halászbárkák felé mutogatva. Ékesen szólt ez a mozdulat. „Látod, ezek vagyunk *mi!* Így szeretnek bennünket!” – tolmácsolta kézmozdítása. Mert Pepe őrmester mindenben azonosította magát két – egykori és jelenlegi – fölöttesével. Christianini azonban ezúttal kevés ügyet vetett az őrmesterre. Tekintetét le nem vette volna a hajnali párából egyre élesebben kibontakozó szürke sziklatömegről, a Grand Congluéról, amely a maga száz méternél is jóval szélesebb, toronymagasra nyúló kőgombájával fenyegetően meredt az ég felé. Néha-néha halkán odaszólt mellette figyelő fiának. Az ifjabb Christianini szakasztott mása volt apjának, azzal a különbséggel, hogy a vízmentes köpenye alól nem halászcsizma, hanem meztelen, nyurga kamaszlábszára lógott ki.

A halászbárkák lassan elmaradoztak, az öböl pusztává változott a *Calypso* előtt, mert az éjszakai halászat befejeződött, a nappali viszont künn, a nyílt vízen kezdődött. A Grand Conglué gyorsan föléjük magasodott, a radarállomás tetején imbolygó őrszem alakja élesen vált ki az égbolt kék háttéréből. Dumas doktor kérdő pillantást vetett Christianini felé. A halász a kormányosnak szóló mondatral felelt a néma kérdésre:

– Három fokkal balra!

A hajó orra kissé elcsavarodott, de veszett gyors iramát tartva futott tovább. Ekkor Bobo hirtelen felemelte kezét, apja pedig felkiáltott:

– Itt vagyunk!

Cousteau vezényszava nyomban rácsattant:

– Mindkét géppel hátra!... Állj!...

Pepe őrmester késedelem nélkül rántotta vissza a géptáviró fogantyúját. A gépház nyomban engedelmeskedett. A *Calypso* előbb megtorpant rohantában, amint az ellenkező irányban pergő csavarok hirtelen hátravonszolták, majd remegve megállt. Néhány pillanatig még hideglelősen rázkódott lábuk alatt a parancsnoki híd padlója az egymásnak csapó erők küzdelmétől, aztán már a lusta hullámok ringatták lágyan a hajótestet.

A tenger vize éppoly kék volt, mint körös-körül az ég aljáig mindenfelé; nem akadt semmi olyasmi, amely a szárazföldön támpontot nyújtott volna a szemnek, Christianini mégis a tévedhetetlenség szilárdságával ismételte meg kijelentését:

– Itt vagyunk! – És Bobo fia erősítően rábólintott.

– Igen, apa, itt történt! – mondta éles fiúhangján.

Cousteau kapitány Dumas doktorral ráhajolt az öböl térképére. A mélységvonalak számadatait betűzgetve elmerülten, és hitetlenkedve rázta a fejét kétszer-háromszor egymás után.

– Itt?! – S hangjában kétkedés csengett. Ezt a tengertérületet Dumas-val közösen térképezték fel három esztendővel ennek előtte, a tenger mélyét ezen a környéken valóban úgy ismerték, akár a tenyerüket. Összenézett a doktorral. Mindkettőjük előtt ugyanaz a kép elevenedett meg: a nyílt tenger felé lassan, fokozatosan lejtő tenger alatti homokrét, amely szinte kidudorodás nélkül olvad a mélységbe. Sokat kalandoztak itt a tengerfenék virágoskertjében, gyönyörködtek az eleven virágállatok és halak tündöklő pompájában... Itt lenne egy elsüllyedt hajó? Itt, ahol még egy vakondtúrásnyi kiemelkedés is tévedhetetlenül szembetűnő volna, ha lenne?! Hacsak valami csoda ide nem varázsolta azóta azt a hajóroncsot...

– Pontosan ezen a helyen! – ismételte a halász.

– Hm!... – mondta Cousteau kapitány. – Hát akkor itt

történt azóta valami! No, majd kitapogatjuk egy kicsit ezt a tengerfeneket!

Lassú menetre csengetett a gépháznak, s egyúttal fel-emelte a telefonkagylót.

– Mélységmérés! – utasított valakit. – Bekapcsolni a szónikus detektort!

Alig adta ki az utasítást, egy kis hangszóró furcsán füttyülni kezdett, és a kormányfülke műszerasztalán éles fények villóztak fel a fekete tükörlapon.

Bobo Christianini a tengerész-középiskolában elméletben már alaposan megtanulta a visszhangos mélységmérő, a szónikus detektor munkáját, de gyakorlatban most láthatta először. Tudta, hogy az egész eljárás pofonegyszerű. A hajófenéken működni kezd egy különleges rádió-adókészülék. Hanghullámokat ereget a víz mélyére, azok a fenékről visszaverődnek, egy vevőállomás felfogja ezeket a jeleket, boszorkányos gyorsasággal fel is dolgozza, és a tükörlapon megvillanó fénnel mutatja a jelek füttyülésével egyidőben, milyen mély a tenger ott, ahol a hajó fut, sőt nyomban fel is rajzolja egy csavarodó papírcsikra a váltakozó mélység görbáját.

És valóban, a fütty szakadatlanul tyütyögött, a fények véget nem érően villogtak, az írszerkezet alól pedig enyhén hullámos vonal húzódott ki.

Dumas doktor hangosan olvasta a mélységadatokat:

– Húsz méter...

Cousteau kapitány rábólintott, a tengertérképet fűrészelve... Helyes az adat, húsz méter, ez a Grand Conglué kiugró sziklapadja...

– Huszonnyolc...

– Helyes! – mormolta a kapitány, és tudta, hogy harmincméteres mélységnek kell következnie.

– Harminckettő... harminchat-harminckilenc-negyven!... – sorjázta dr. Dumas.

A térkép viszont 31– 33– 36– 38 méteres mélységet

mutatott!

Cousteau kapitány a géptávíróhoz nyúlt, hátramenetet jelzett. Az eredmény azonban változatlan maradt. A térkép és a mélységmérés adatai nem egyeztek!

A harmadik ellenőrző próba is lényeges eltérést bizonyított.

– Megváltozott a tengerfenék, amióta legutoljára itt jártunk – vonta meg végül vállát a kapitány. – Hát majd meglátjuk! Gyerünk!

Bénoit professzor, aki a hajóra szállás óta egyetlen szót sem ejtett ki a száján, csak idegesen kapargatta kecskeszakállát, végre hangot adott:

– Hová, barátom?

– Egy kis tenger alatti sétára! – hangzott a válasz.

A *Calypso* azon a ponton ringott a vízen, amelyet Christianini kalandja színhelyéül megjelölt.

– És én?! – Bénoit professzor kérdése szemrehányóan csengett. – És én?... Várakozzam? Ilyen izgatott lelkiállapotban? Hát ez borzasztó!

– Türelem rózsát terem! – vigasztalta Dumas doktor az elcsépelet közmondással, s elhervasztotta a várakozóan közeledő Christianini reményeit is. – Itt marad, Gaston! Nem szállhat le velünk! – mondta kérlelhetetlenül. – Azért a vázáért amúgy is az életét kockáztatta, hiszen tudta, hogy még hetekig nem szabad búvárkodnia! Ha az a „bánya” ott van, megtaláljuk mi magunk is.

Christianini némán visszavonult, nem tette szóvá a „ha” kötőszócskában rejlő feltételezést. Mihelyt hallótávolon kívülre került, Cousteau kapitány a doktorhoz fordult.

– „Ha?” – idézte mosolyogva az imént elhangzott mondat első szavát. – Mi az, Frédéric, nem hiszel a kincsben?

– Magam sem tudom, mit véljek a dologról! Valaminek kell lennie feltétlenül, de hogy teljesen úgy legyen,

ahogy Christianini mesélte, az valóságnak túl szép volna. *Akkor*, amikor *mi* jártunk itt lenn, még nyoma sem volt! És te?...

– Engem a mélységadatok megváltozása erősen gondolkodóba ejtett. Most már hiszek a halászban! De *miért* változott a mélység? Évtizedeken át csak centiméteres eltérések mutatkoztak! Eh, mit töprengünk? Majd meglátjuk rövidesen! – fejezte be, mert hozták a bűvárkészülékeket. – Legelőször a sziklapadra úszunk, onnan jól megvizsgálhatjuk a terepet.

Alaposan megforgatta a széles ablakú gumi fejevédőket, és kipróbálta a levegőkeveréket szolgáltató szívócsutorát. Rövid volt a vizsgálat, hiszen ez a könnyű bűvárkészülék, az „Aqualunga” saját találmánya volt, és nem állt egyébből, mint a fejet vízmentesen elzáró gumisisakból és a levegőt a víztömeg nyomásához mérten fokozatosan adagoló szerkezetből, amely magába a sűrített levegős tartályokba épült bele.

– Héliumos keveréket hozzatok! – tolta félre a sárgára festett kicsiny acéltartályokat. – Negyven méterre megyünk le!

Pepe őrmester maga sietett a raktárba. Közben hangoosan szidta a matrózokat.

– Hát ti még azt sem tudjátok, hogy húsz méternél lejjebb nem szállunk egyszerű levegővel? Azt akarjátok, hogy a gazdám oxigénmérgezést kapjon?! – szidta őket. – Mifelénk már az elemisták is tudják, hogy nagy mélységben oxigén-hélium és szénsav keveréke kell a bűvárnak! – fenekedett rendületlenül.

– Véletlenül cseréltük el – mentegetőzött büntudatosan a fiatal matróz.

– A bűvárnak a véletlen a halála, jegyezd meg, te gyilkos! – üvöltött most már az őrmester, és akár a rabtartó, kísérté fel a fedélzetre a kiválogatott levegő-keverékes palackokat.

Az öltözés pillanatok műve volt. A tartályokat háti-
zsákként csatolták fel, a békalábszerű taposóuszonyokat
harisnyaként egykettőre a lábukra húzták, öv került a de-
rekukra egy jókora bűvarkéssel s a vízhatlan, nagy fény-
erejű villanylámpával. Cousteau kapitány, mielőtt sisakját
fejére vonta volna, kiadta a végső utasítást:

– Pepe, kísérik figyelemmel a fényjelzéseket! – Aztán
a hágcsóerkélyről pompás csukafejessel a tengerbe ug-
rott. Dumas doktor tétovázás nélkül követte.

6. FEJEZET

A tenger kitárja titkát

– Banda, utánam! – kiáltotta Pepe őrmester egészen
tiszteletlenül, és még el sem ült a két csobbanás hangja,
mikor máris a hajó belsejébe rohant, magával intve Béno-
it professzort és a két Christianinit.

A hajófenéig meg sem állt. A legalsó rekesztékben
felrántott egy csapóajtót, és a pislogó villanyfényes kam-
rácskát zöldeskék ragyogás öntötte el. A napjárta tenger
világossága tört fel a fordított kupolaszerűen megépített
figyelőfülke ablakain.

Pepe Le Grand a keskeny vashágcsóra mutatott.

– Másszanak oda le!

Szorosan egymás mellé hasaltak a keskeny deszkára.
Pepe a fülke mennyezetéről lógó telefon alá feküdt, majd
kimutatott az ablakon, amely színével annyira összeol-
vadt a tengerszínnel, hogy Bénoit professzornak olyan ér-
zése támadt: a következő másodpercben elárasztja őket a
mérhetetlen tömegű sós víz.

– Ott mennek, la!

És néhány méternyi távolban valamennyien meglátták

az aranyos kékségben úszó kutatók figuráit. Egyenletes, gyors ütemben haladtak a Grand Conglué mélységbe nyúló sziklatömege felé. Messziről úgy festett, hogy pók-ként rátapadnak a kőzetre, majd talpra állnak minden támasz nélkül, mintegy lebegve a vízben.

– No, elérték a padot! – dörmögte Pepe, és egy ágyúnyi tengerész-messzelátót szegezett a szeme elé. – Ugyan mi a csodát nézegetnek olyan nagyon?

A „csoda” egy kereszt alakú, méter hosszú, megkövesedett fadarab volt. Nyúlós iszap lepte, zöld mohaszakáll lógott keresztgerendáján. Dumas doktor fedezte fel, mert egyenesen ráereszkedett, és megnyomta a talpát. Amint végigtapogatta, felső végén kétökölnyi karika akadt ujjai közé. Cousteau kapitány is térdre ereszkedett, hogy szemügyre vegye, aztán a két férfi tekintete egybekapcsolódott. A főorvos bólintott, és sisakját rátapasztotta társáéra.

– Ez egy horgony keresztfája! – mondta magának, és nyomban rá, mintha a kettős gumirétegen keresztül Cousteau halk válaszát hallaná:

– De az ám! És veszekedett régi lehet! Bronzból a karikája, és azt is alaposan elrágta a só!

Közös mozdulattal egyenesedtek fel a váratlan lelet mellől, és lefűrkésztek a mélybe. A napsugár fenéig hatolt, és vagy ötemeletnyi távolsággal lejjebb az opálos zöld ragyogásban kitérültek a tengeremély káprázatos világa. A moszaterdőben, a szivárvány valamennyi színében tündöklő tengerililiomok között aranyos pikkelyű lepényhalak úszkáltak. Az ismerős tengerfeneket keresték – de nem találták! A sima, megszakítatlan homokszőnyeget, amely emlékezetükben élt – sehol sem lelték. Furcsa, vakondtúrásféle emelkedések hepehupázták a fövenyt, és távolabb a moszaterdőn túlnyúló, a mélység felé futó, magas homokhalom domborult.

Cousteau elrugaszkodott a sziklapadról, és motollaként igyekezett lefelé. Dumas sietve követte. A fenék fölött vagy embermagasságnyira a kapitány szétcsapta karját, tétova lebegéssel megtorpant. Mereven bámult valamire. Dumas doktor követte szeme ösvényét. Ha tehette volna, megdörzsöli pilláját, oly hihetetlen volt, ami látókörébe került. Egy jókora polipot látott maga előtt. Éppen elkapott egy vigyázatlan sziklahalat, s csápjait a zsákmánnyal behúzta barlangjába – a barlangjába, amely egy derékban kiütött oldalú *amfora* volt. Párja annak a görög vázának, amelyet Christianini gördített be az ő kórházi lakosztályába, amúgy tengerfrissen, sós víz illatát árasztva mázából. Igen – most már nincs kételkedés, a halász innen hozta azt a Bénoit professzort önkívületbe ejtő görög vázaszépseget!

Cousteau kapitány belerúgott egy kiemelkedő fővenykupacba, aztán lehajolt, és felemelt valamit. Zöldes volt az is, mint a körülötte előmlő tengervíz, de emberkéz alkotta. Festett cserépedény volt, tökéletesen csorbítatlan állapotban. Amerre csak eltekinthettek, a tengerfenéken mindenütt valamit rejtő fővenyhalmocskákhoz hasonló púpok dombosodtak.

– A kincsesbánya! – szótagolta Dumas, sisakját Cousteau fejfedőjéhez szorítva. – Megáll az eszem! Honnan, honnan?

A kapitány felelet helyett letérdelt, és rámutatott a fővenyre. A sík fenékréteg felett mozgott a víz, és látható módon, tömegével ragadta magával a homokszemcséket. Erős sodrú áramlat működött ott, ahol azelőtt szinte nem is moccant a víztömeg. Ebben a pillanatban Dumas doktornak eszébe villant az ok: két évvel ezelőtt, néhány kilométerre a Grand Congluétól, felrobbantottak egy hajózást gátló sziklazátonyt, és a kotrógépek még a maradványait is kikotorták a fenékről. A zátony mentén alighanem egy tenger alatti áramlat futott, amely a szikla eltávolítása

után akadálymentesen erre vette útját. És ez az áramlat két esztendő alatt elhordta az évszázadok során lassan lerakódott fövenyt. Ezért változott hát a mélység! És ez... ez az áramlat hozta felszínre a sokszázados hajó maradványait is! Csak így történhetett, ebben nincs kétség!

– De hol van maga a hajó? – vetette fel a kérdést, és Cousteau kapitány hang nélkül is felelt rá. Előremutatott, a furcsa, magas homokvonulatra, amely olyan volt, akár egy gigászi koporsó, mit ferde ravatalra fektettek, és feje sokkal magasabban van lábánál. A feneket taposva, lassú úszómozdulatokkal igyekeztek közelébe jutni. Lépésük felkavarta a homokszemcséket, és az áramlat rögtön megragadta, iszapfátyolként hurcolta tovább, valóságos árkot ásva hirtelenében a sima tengerfenékebe. Dumas doktor megtorpant, lenyűgözte ez a kicsiny közbű, amely a maga egyszerűségében feltárta a mélységváltozás rejtélyét. Egyetlen perc alatt centiméternyi réteget hámozott le a mozgó víz, és a kicsiny gödörből sápadtsárgán kicsillogott valami fémes tárgy, amelyet addig a talaj takart. Lehajolt, kikaparta. Aranypénz volt, héber betűs felírású *siklus*. Markába szorította, s továbbigyekezett Cousteau kapitány nyomában. A kapitány időközben már felkapaszkodott a domb legkiemelkedőbb pontjára, és lázas sietséggel túrta az eliszaposodott homokot egy kimeredő, roncsolt fadarab körül, melynek szép ívét erőszakos lökés törhette ketté.

– A hajó orra, az *akrosztolion* – lihegte Dumas sisakjába, mialatt tovább kaparta-túrta a homokot úgy, hogy teljesen elsötétült körülötte a víz. Az áramlat gyorsan eltisztította a homályt, és ekkor Dumas kénytelen volt füttyenteni meglepetésében. A törött orrtőke gerendája mellől óriási, vörös golyójú szembogár meredt rá – a hajó szemel!

Nem volt többé kétségnek helye. A homok egy el-süllyedt görög gályát takart! Az orrtőke formája és a

„szem” mindennél inkább ékesszólóan bizonyított! Az ógörög gályaépítők a hajót védő szemet faragták alkotásaikra.

Cousteau kapitány félbehagyta a gödörtúrást. Ennek a munkának nem volt értelme. A gályát fedő sok ezer tonna homokot kézzel nem lehet elkaparni. Ehhez modern technikai eszközök szükségesek. Mindketten leszánkáztak a fenékre, s a kis mélyedés mellett, ahonnan a jeruzsálemi aranypénzt előtúrta, Dumas kinyitotta markát, s megmutatta zsákmányát a kapitánynak. Oly frissen csillogott a leszüremelő napfényben, mintha akkor került volna ki a pénzverő kalapácsa alól. Cousteau nézte, nézte, aztán hirtelen lehajolt, és egy sötétpiros tengeri csillagot félrehárítva, nyomról nyomra beleásta kezét az iszapba. Megszállottként dolgozott, magával ragadta a kincskeresők lelkesedése. Minden mozdulatára akadt valami ujjai alá. Cserépdarabok, háromarasznyi hosszú részveg, zöldre patinásodva; egy kicsinyke, fehér mázas ivókorsó, és egyszerre az aranypénz lelőhelye mellől kidugta tulipán formájú nyakát egy bronzserleg. Cousteau nehezen emelte fel, sokkal súlyosabb volt, semmint nagyságáról tetszett. Lelötytentyette az öblét takaró sarat. Nem a serleget, a fejét fordította Dumas felé, és pillantásával hívta, nézzen bele az új zsákmányba. Pénz... pénz... bronz, arany, ezüst domborodott a serlegben marokszám.

Lábuknál már oly sok holmi halmozódott, hogy nem tudtak vele mit kezdeni, és körös-körül, ameddig elláttak, mindenütt hevert még valami csupaszra mosva vagy homoktól takartan. Cousteau kapitány lecsatolta övéről a villamos lámpát, vörösre állította az üveget, és három rövid jelzést villantott a magasan a fejük fölött sötétlő hajóárnyék felé...

A *Calypso* megfigyelőfülkéjéből a két bűvárnak csak a

mélység torzította körvonalait láthatták s a fénytükröződéstől megtörött, ugrabugrálásnak tetsző mozdulataikat, de azt, hogy mit tesznek-vesznek, már nem. A három vörös villanás azonban átütötte a vastag vízréteget. Pepe őrmester leakasztotta a telefont.

– Hé, fickók! – dörmögte a kagylóba. – Három vörös jelzés odalentről! Szaporán küldjétek a szállítókat! De mozogjatok ám, ti álom teknősbékák, mert megemlegetitek, ha nekem kell miatta felmennem!

Lehet, hogy az ösztökélés hatása alatt, lehet, hogy nem azért, de a szállítókosár pillanatok alatt nagy sebességgel zúdult bele a vízbe, és szinte hallani vélték, hogy sisteregve rántja magával a daru drótkötelét.

A felkavart homokfelhő jó időre mindent elködösített a figyelők előtt, és úgy érezték, órák múltak el, mire ismét feléjük villant a vörös fény.

– Egy hosszú!... – állapította meg Pepe, és úgy üvöltött a kagylóba, mintha percek óta hiába beszélne. – Hát ti mit alusztok?! Húzzátok szaporán azt a kosarat! Mióta villogtat már az öreg?!

A mélységből gyorsan emelkedett felfelé a drótfonatú kosár. Bénoit professzor arcát egészen az üvegre szorítva kémlelt a vízbe, és egyszerre kiáltozva talpra ugrott:

– Istenemre, még egy váza! – És a többiek hátán tapodva kapaszkodott a hágsóra. – Még egy váza!...

A kosár elhúzódott a hajófal mellett, púposra rakva a legkülönbözőbb tárgyakkal. Közülük valóban magasra nyújtotta nyakát Christianini vázájának párja. A halász mély, elégedett sóhajjal lökte oldalba az őrmestert.

– Most mondd, hogy bolond vagyok, te vén borostömölő!

– Hát... vak tyúk is talál szemet! – ütögette el a dolgot Le Grand. – Mit moco-rogtok annyit? Ne zavarjatok, figyelniem kell, most igyekeznek felfelé!

A két árnyék valóban elmozdult a mélységből. Elindul-

tak, nemsokára megálltak, lebegve a vízben; lassan, fokozatosan törekedtek felfelé, kínos gondossággal tartva meg a biztonsági pihenőket, hogy szervezetük ismét hozzászokjék a csökkenő nyomáshoz.

– Látod, így kell ezt csinálni! – oktatta Pepe őrmester Gaston Christianinit. – Szép lassan, módjával, ahogy a mélységmérő parancsolja. Nem hebehurgyán, mint egyesek, hogy azután a gazdámnak kelljen visszafércelni belé a lelket!

– Módjával, módjával! – morgott Christianini. – Próbálj akkor így bölcselkedni, amikor a sarkadban a cápa, hogy te leszel a reggelije! Szabály ide, szabály oda – világrekordot érnél el te is gyors felmerülésben, tekintet nélkül a későbbi következményekre!

Cousteau kapitány a doktorral már a hajófenék közelében úszott. Látva a feszülten figyelő három arcot, elbocsátóan intett feléjük. Pepe őrmester megértette, s hasmánt fekvé is tisztelgett.

– Lelépni! – brummogott társaira. – A szolgálatnak vége!

A homályos aknákon, folyosókon, csigalépcsőkön kanyarogva felkapaszkodtak a fedélzetre. A két bűvár éppen akkor törülközött, állandóan Bénoit professzorra sandítva, aki a fedéldeszkákon térdelt, maga köré teregetve a szállítókosárból kiemelt tárgyakat. Körötte tisztos távolban, ámuló képpel a *Calypso* valamennyi szolgálatmentes legénye.

– Életem legszebb napja! – szakadozta a professzor. – Hogy én ezt megérhettem! Ennyi csoda egy rakáson! Íme, egy bronzkehely az athéni ötvösművészet legszebb korszakából... Ismeretlen ógörög művész munkája, díszítőelemeiből ítélve az időszámításunk előtti III. századból... És ide nézzenek, kérem, ami ebben a kehelyben van, az a teteje mindennek! Uraim, a pénz, ez az agyafűrt csereeszköz, lehetővé teszi számunkra, régészek

számára, a legpontosabb időmeghatározást... Figyeljenek: egy ezüstdénár, elmosódott istenképpel, bal felén „Róma” felirattal. Tudvalevő, hogy a rómaiak első ízben időszámításunk előtt 268-ban vertek ezüstpénzeket, tehát a gálya csak a jelzett időpont *után* süllyedhetett el, különben hogy kerülhetett volna fedélzetére ez a denarius?

Dumas doktor szó nélkül odanyújtotta neki a jeruzsálemi aranyat. Bénoit professzor rámeredt, és szinte zökkenő nélkül folytatta:

– Tessék, a második bizonyíték állításom helyességére. Egy aransiklus II. Oniás főpap fejedelemsége idejéből, aki, ha nem tévedek, időszámításunk előtt 246-tól 221-ig volt úr a jeruzsálemi főtemplomban. A sikluson az áll, hogy a templom alapítása után a 736. évben készítették. Tekintve, hogy a jeruzsálemi templomot a bibliabeli Salamon király feltehetőleg időszámításunk előtt 967 évvel alapította, tehát ez a pénz az időszámításunk előtti 231-ben került forgalomba. Remélem, világos és érthető ez az okfejtésem... Egyszerű kivonási művelet az egész, a 967-ből le kell vonnom a 736-ot... Tehát, kérem, megtaláltuk a másik végpontot is! Ez a siklus a legújabb keletű pénz a leletből. Miután a többi pénz: a szír *drachma*, a görög *mina*, a perzsa *dareikosz* mind a két időpont közötti, tehát könnyű kimondanom a következtetést: kincses gályánk az időszámításunk előtti 231. év táján merülhetett a tenger fenekére. Ennek így kellett történnie, mert különben újabb keletkezésű pénznemek is előfordulnának a leletben, amely, sokféleségét tekintve, valószínűleg egy ókori kereskedő tulajdona lehetett... De most engedjék meg, hogy a többi leletet rendszerezem! – mondta, és rosszaló homlokráncolással tekintett a köréje sereglőkre.

Cousteau kapitány egyetlen intésére riadt madárseregként rebbentek szét a szájtatók, és a professzor magában dűnnyögve, elragadtatott felkiáltások közepette folytatta a zsákmány számbavételét.

Dumas doktor a hajó másodtisztjének adott utasításokat, magához szólítva közben Christianinit a fiával.

– Azonnali pontos hely- és időmeghatározást kérek! – S miközben a másodtiszt besietett a szextánsért a térkép-szobába, megveregette Bobo Christianini barnára pirult gyerekarcát. – És most megírjuk a jegyzőkönyvet úgy, ahogy azt a szabályok megkívánják. Ezért van szükségünk a csillagászati helymeghatározás adataira – mondta magyarázóan. – A tengerben talált lelet egyharmad része ugyanis a megtalálót, egyharmada a vízterület tulajdonosát, a harmadik része pedig a kiemelőt illeti. A megtaláló az édesapád, a tulajdonos a francia állam, a kiemelő pedig, remélem, a *Calypso* lesz.

Bénoit professzor hirtelen felütötte a fejét.

– A tudomány nevében tiltakozom! – harsogta harciasan. – Frédéric, kihagytad a múzeumot!

Dumas legyintett.

– Az állam te vagy, Fernand, azaz a múzeum, ha úgy tetszik! És a *Calypso* is te leszel végül, mert a *Calypso* is az államé.

– Jó, jó... remélem is, mert a tudomány mindenképp előtt... – mormogta a professzor, és visszaesett elmerültségébe.

A tenger alatti felfedezést írásba foglaló jegyzőkönyvet is úgy firkantotta alá, hogy a bal kezében közben a háromarasznyi rézszeget forgatta, s azon tűnődött, vajon a kovácsmunka rajta melyik görög városállam mesterembereinek stílusára vall.

Esteledett, mire a *Calypso* újra horgonyt vetett a marseille-i kikötőben, fedélzetén hordva a földkerekség pillanatnyilag legelégedettebb és az elkövetkezőktől felajzott társaságát. A milliós nagyváros pedig még nem is sejtette, hogy a Grand Conglué lábánál, negyvenméteres mélységben időközben világszenzáció született.

7. FEJEZET

A Neptun-szigonyos „névjegy” rejtélye

Reggeli tíz órára tűzték ki a tanácskozás időpontját, ám Bénoit professzor már fél tízkor ott türelmetlenkedett dolgozószobája hosszú vitaasztala mellett. Pillantása sem volt a falakról levicsorgó ősi afrikai bálványok számára, pedig ezeket mindig kedvtelve nézegette. Szeme minduntalan az ajtó felett percegő villanyórát keresgélte, mintha a fürkészéssel gyorsabb futásra tudná kényszeríteni a másodpercmutatót. A tágas sarokterembe az egyik ablakosron a Rue Noailles gesztenyefái leleselkedtek be, a másikon a Rue de Rome pálmái, és friss, élénkítő pezsgéssel tódult a szobába a nagyváros ezernyi zaja, amelyet a professzor annyira szeretett. De most még ez is idegesítette. Ujjai állandóan az asztal zöld posztóján heverő római légionáriuskardot tapogatták, hogy azután egy tenyérnyi kicsipkézett aranydarabot simogassanak. Ajka hangtalanul járt, magában beszélt, mert egyszerűen nem tudta elfojtani mondanivalóját.

Végre kitárult az ajtó, és Pepe őrmester tisztelegve előreengedte parancsnokát. Az öregebbik Christianini és Bobo fia megilletődve lépték át a küszöböt. Bénoit professzor izgatottan hívogatta őket beljebb:

– Tessék, tessék, barátaim!

Észre sem vette, hogy Cousteau kapitány hiányzik. Mihelyt elült a székcsikorgás nesze, szinte ujjongva szóhoz fohászkodott, kecskeszakállát simogatva.

– Barátaim, hallatlan dolgokra ötlöttem rá az éjszaka! Hallatlan dolgokra! – ismételte meg nyomatékosan. – Az elsüllyedt hajó utasa, kapitánya, gazdája – nevezzék úgy, ahogy tetszik – városunk lakója volt! Itt, itt lakott Mar-

seille-ben, az ókori Massiliában, itt kellett laknia, mert ez az áldozati csésze – emelte fel a zöldegre patinásodott bronzedényt –, amelyet – jól értsék meg! – évekkel ezelőtt a Szent János-dombi csatornázásnál egy római eredetű falmaradvány mellől ástak ki, és nem a tengerből halásztak elő, ugyanazt a titokzatos jelet viseli magán, mint ez a légionárius-kard, amit tegnap kotortunk ki hullámsírából – és már a kardot emelte két tenyerén diadalmasan –, mint... mint ez a koszorúdarab, a *corona navalisnak*, a győztes tengeri viadalokért adományozott tengerészeti koronának a maradványa – mutatta most már a másik leletet remegő ujjakkal – és mint az a váza, amivel Christianini uram lepett meg bennünket azon az emlékezetes estén a kórházban. És a tegnap felszínre hozott vázán is ugyanez a rejtélyes jel, mondhatnám névjegy ékeskedik. Nézzék: három betű és egy háromágú Neptun-szigony. íme, a jel...

SES 𐌆

– Nem, ne szóljanak közbe! – tiltakozott, látva, hogy Dumas doktor a rejtélyes jelet vizsgálva szólni akar. – Még sok a hozzáfűznivalóm!... A szárazföldi lelet, az áldozócsésze arra utal, hogy Massilia nemcsak kikötője, lakóhelye is volt az elsüllyedt hajónk utasának, akiről kezdetben azt kellett vélnem, holmi görög kereskedőember lehetett. De... de most már nem azt vallom! A *corona navalis* maradványa arról győzött meg, hogy katona volt, harcos, tengerész, római polgár. És, uraim – emelte fel hangját önkéntelenül –, nem is holmi közpolgár, afféle plebejus, hanem római lovag, patrícius, előkelő tisztségviselője a római köztársaságnak! A coronát, a nagy, pol-

gári vagy hadi érdemek jutalmát idegen nem kaphatta meg, közönséges római harcos is csak szerfölött ritkán juthatott hozzá; olyanok érdemelhették ki, akiknek döntő részük volt valamely nagy küzdelemben, válságos viadalban. Ez a vitorlával ékesített aranydarab tengeri viadalról beszél – tapogatta meg újból a coronát –, és... – Bénoit professzor hangja átfűlött az örömtől – még azt is megmondhatom pontosan, melyik viadalról! Az Aegates szigetek mellett vívott tengeri csatáról, melyben Caius Lutatius Catullus konzul legyőzte Hanno karthágói tengernagy óriási hajóhadát itt nem messze – mutatott ki a nyitott ablakon valahová a távolba –, Szicília nyugati sarkánál, a mai Kecske-szigetekenél, Caprariánál, vagy ha jobban tetszik, az Egadi-szigetekenél. Ez a győzelem elszakította Hamilcart, a pun vezért Karthágótól, megfosztva utánpótlásától, Szicília feladására kényszerítette, és Rómát a győztes hadiflotta birtokában elindította a világhatalom felé...

Hogy honnan tudom az eseményeket ilyen pontosan? – kérdezte a professzor önmagától, egyre izgatottabban. – Ez a kard árulta el nekem, uraim! – folytatta diadalittasan, tudomásul sem véve, hogy közben Cousteau kapitány egy idegen fiatalember kíséretében végre megérkezett. – Ez a római légionáriuskard!... Nem, nem ezek a markolatán levő elefántcsont- és aranyberakás-maradványok! Nem, ezek legfeljebb csak arról tanúskodnak, hogy a kard-előkelő férfi, vezető tiszt tulajdona lehetett. Még csak nem is a három betű és a rejtélyes Neptun-szigony, melyet pengéjébe edzettek, hiszen a névjegy csupán a tulajdonos személyét határozza meg, hanem... hanem ez az évszám, mely elárulja a corona navalis eredetét is... Ide nézzenek! Mit vésetett egykor ide a pengébe a hálás római nép, mikor a kardot és a coronát a mi hősünknek adományozta? Mit?!... – És rövid szónoki szünet után Bénoit professzor felemelt egy papírlapot, amelyre hét

nagy latin betűt rajzolt, hogy mindenki jól láthassa. – Ide nézzetek, kedves barátaim!

(Cousteau kapitány kísérője, az idegen fiatalember jegyzetömböt rántott elő zsebéből, és lázasan gyorsírt.)

- A... U... C... D... X... II – mormolta félhangosan csodálkozva Bobo Christianini.

– Ab urbe condita 512... – szótagolta a professzor. – A Róma alapításától számított 512. évben... ekkor... ekkor adták át ezt a kardot és a corona navalist, a győzelmi koronát ennek a hősnek. Ez az év, a Város alapításának 512., a mi naptárunk szerint pedig az időszámításunk előtti 241. év volt a győzedelmes tengeri csata esztendeje... Igen, ez az évszám megdönthetetlen tanúbizonysága annak, hogy a gálya tulajdonosa az Aegates szigeteknél vívott csata hőse volt! – A professzor szórakozottan megtörölte a lelkendezésben kiverejtékezett homlokát. – És most fel kell tennem a kérdést ezek után: ki lehetett valóban ez a férfi, aki a Neptun-szigonyt, a tengerek római istenének jelképét választotta névjegyéül? Az akkori viszonyokat ismerve állíthatom, bizonyára egy római hajóraj parancsnoka... Az, az, esküdnék reá, hogy az volt! És azon a döntő hajnalon, amikor a római hajóhad a felkelő nappal és a friss széllel hátában kikanyarodott az őket addig rejtő hegyfok mögül, meglepve a partok közelében tétlenkedő Hanno hajóit, ott állt az ötsorevezős hadigálya, a pentera farán, a parancsnoki emelvényen, rövid tunikája felett ezüst mellvért, légionáriussisakja a fejére csatolva, keze kardja markolatán... Pillantását előrefúrta a messzeségbe, ahol éppen akkor mozdultak nehézkesen a karthágói gályák. Üstdobok és kürtök riadozása is a fülébe verődhetett a víz fölött. Baált, a napistent üdvözölték a karthágói papok...

Igen, rivalltak az érckürtök, és döngtek a dobok! Az ő gályája fedélzetén is dob döngött. A hortator verte, az evezősök parancsnoka... dröm-dröm... dröm-dröm...

mindinkább gyorsuló ütemben verte, és a rabszolgák, a háromszáz rabszolga csikorduló foggal, zihálva húztavonta, egyre szaporábban, a hatalmas evezőket, és hátukon csattogott a kígyózó bőrkorbács, amely sziszegve suhogott az evezőpadok között húzódó dobogón fel-alá rohanó felügyelők kezében... dröm-dröm... dröm-dröm... És a kapitány, a Neptun-szigonyos kapitány le nem vette volna pillantását a pun gályákról... Tudta, hogy most hazája sorsa dől el! A legionáriusok ott álltak a ballistáknál, a kőhajító gépeknél, a katapultokban, a lándzsadobó óriás íjakban már elhelyezték a kétméteres, vasvégű szigonyokat s a lenolajjal, kénnel töltött cserépedényeket, az olthatatlan tüzzel gyújtó bombákat... A csapóhídnál, amelyet majd elsőül vetnek át az ellenséges gályára, markában a félelmetes, rövid római karddal, ott tömörült a veterán harcosok csoportja, kemény képükön az ütközet merev, feszülő álarca. A tengeri csatában nincs kegyelem! Itt csak győzni vagy elveszni lehet! És a hortator egyre vesztebb ütemben verte a dobot... – Bénoit professzor szeme lázasan csillogott, lerítt róla, hogy valósággal átéli az egykori tengeri ütközet minden mozzanatát. Társai megbabonázottan hallgatták. – Dröm-dröm... dröm-dröm... – és keze alatt dübörgött a zöld posztós asztal – dröm-dröm... És nem hallatszott egyetlen emberi hang sem... csak a szél csattogott a vitorlákon, az evezők loccsantak a vízben szakadatlanul, a hosszú szíjkorbács süvöltött, pattogott, és az ellenséges gályák nőtön-nőttek, már félkörben elfoglalták az egész látóhatárt... és ekkor felüvöltött a hortator, két dobverőjét egyetlen zuhintással az ércclapra csapta... A rabszolgák a lihegéstől nyitott szájjal, előreugró izmokkal rántották vissza evezőiket, szinte ráestek a gömbölyűre csiszolódott, vastag rudakra. A gálya testét rettenetes lökés rázta meg. Döfőorra beszakította a meglepett pun gálya oldalát, s evezőit letarolva már ki is rántotta sarkantyúját a szétzúzott hajópalánkból,

s odasimult az ellenséges hajó oldala mellé...

Ó, most már nem volt néma a gálya! Vijjogott, tombolt a kiáltás... A csapóhíd döngve zuhant át a karthágói hajó fedélzetére. Átzúdultak a legionáriusok is, de elsőül a kapitány lendült át egyetlen ugrással. Ezüst mellvértjén csillogott a napsugár! – A professzor arca újból kiverejtékezett. – Kardja meztelenül villogott kezében – még nem ez a kard volt – mutatta fel az aranyberakásos fegyvert Bénoit –, még a másikkal hadakozott, azzal az egyszerű katonafegyverrel, amivel kivívta a győzelmet. A másikat, ezt, a coronával, a győzelemért kapta... A győzelemért! 512-ben a Város alapítása után... Mert estére győzött a római flotta. Hanno hajóhada maradványával elfutott az alkonyati széllel, és cserbenhagyta vezérét, a pun Hamilcart, aki így békét kényszerült kérni Catullus konzultól. Hamilcar elvesztette a háborút Róma ellen. Kénytelen volt otthagyni Szicíliát, kiadni valamennyi hadifoglyát, és 3200 talentum hadisarcot fizetni... Egy talentum pedig huszonhat kiló ezüsttel volt egyenértékű... Úgy bizony, uraim, huszonhat kiló ezüsttel! Ilyen győzelemért bízvást adhattak díszkardot és corona navalist azoknak, akik Róma számára ezt a győzelmet kivívták! Mert mint volt szerencsém mondhatni, ez a dia-dal nyitotta meg az utat Róma előtt a világhatalom felé... És most még egyszer mondom: ennek a világtörténelmi ütközetnek az egyik hőse a mi városunk lakója volt!

A professzor kimerülten elhallgatott.

A majdnem áhítatos csendet azonban megtörte Cousteau kapitány kísérőjének kiáltása:

– Köszönöm, Bénoit professzor! Íme, a nap szenzációja a Marseille Midiben: „A sorsdöntő ókori tengeri csata hőse, a Neptun-szigonyos névjegyű római tengerész városunk fia volt!” Héthasábos, első oldalas riport! Felfigyel rá az egész világsajtó. Köszönöm önnek! – És azzal kiharzott.

Bénoit professzor homlokát dörzsölve, ámulatlan nézett utána.

– Ki volt ez a hebehurgya legény?

– Egy riporter a legnagyobb marseille-i napilaptól, a Marseille Miditől. Már elterjedt a városban a hír, hogy ókori gályát fedeztünk fel az öböl fenekén – világosította fel Cousteau kapitány. – A kikötőparancsnokságtól jövet a sarkamba szegődött. Tőled akart anyagot kérni a leletről. Hát kapott is egy olyan gyönyörű előadást, amelyet keveset hallhatott eddigi életében!

A professzor zavartan mosolygott.

– Bocsánatot kell kérnem. Kissé elragadott a hév – mondotta restelkedve. – De ezek a leletek – mutatott rá az asztalra – oly ékesen mesélnek, hogy az ember szeme előtt minden, de minden megelevenedik... Így hát elragadott a képzelet.

Bobo felrikkantott:

– Hű, de izgalmas volt! Hiszen ha az iskolában is így tanítanak a történelmet!...

Még tovább is lelkendezett volna, ha apja be nem fedi a száját tenyerével.

Bénoit talán nem is hallotta a közbekiáltást. Újra elmerült az ókorban.

– Minden-minden tisztán áll... Az évszámok, a tárgyak valamennyi feltevésünket igazolják. De maga az ember, a hős, ez a szigonyos névjegyű római, akit ez a három betű, SES, rejt maga mögött, vajon kicsoda? Vajon kicsoda?... Fény derül-e erre valaha? – kérdezte töprengve, inkább önmagától, mint társaitól. – Mert, uraim, nem a tárgyak, hanem mindig a tárgyak mögött álló ember az érdekes és a lényeges. Ha nem tudjuk kideríteni, ki áll mögöttük, munkánk, bármily alapos is legyen, csak félmunka marad! És mennél több lesz a tárgy körülöttünk, a mögöttük álló ember annál inkább a homályba húzódik... Leg-alábbis ebben az esetben... Hm... hm...

Cousteau kapitány gyengéden félbeszakította:

– Megengednéd, hogy előadjam beszámolómat?

Bénoit professzor bólintott.

– Természetesen! Alig várjuk, hogy megtudjuk, mit végeztél! – És határozott mozdulattal félretolta maga elől a leleteket, nehogy újra kísértésbe vigyék. – Tessék, tessék...

– A leletjogot bejegyeztettem. Ezt többé tőlünk senki nem vitathatja el! – kezdte a beszámolót Cousteau kapitány. – Ezenkívül hosszú és eredményes tárgyalásom volt a kikötőparancsnoksággal. A gályát ugyanis technikai segédeszközök nélkül kiemelni nem tudjuk. A *Calypso* felszerelése ehhez kevés, elégtelen. Több ezer tonna homokot, iszapot kell eltávolítanunk a hajóroncsról, és jó néhány száz négyzetméter fövenyt is át kellene kutatnunk centiméterről centiméterre. Kézi munka itt nem sok eredményre vezetne. Ehhez iszapszívó szükséges. Először sárszívó hajóra gondoltam, de tekintve, hogy hamarosan sűvíteni kezd a misztrál*, a hajó is csupán néhány napig dolgozhatna künn a sziklánál, aztán pontot tenne munkájára a szélvihar. Nincs az a horgony, ami kibírná odakünn a hullámzást, ezt gyakorlatból tudjuk...

– Hát akkor?... – A professzor kérdésében már csüggettség rejtett. – Mit tehetünk?

Cousteau kapitány elégedetten intett.

– Tettünk! A kikötőparancsnokság és a Tengerkutató Társaság közös erővel szivattyútelepet épít a Grand Conglué oldalában, és akkor aztán fűtyülhet a misztrál, ahogy akar! A gályáról leszívattjuk a homokot, meglátjuk hamarosan, mit takar! Holnap reggel kiszállnak a mérnökök, és még a héten megindul az építkezés. Amíg elkészülnek, addig magunk búvárkodunk. Talán sikerül összeszednünk néhány újabb adatot hősöd kilétéhez, professzorom! – végzett beszámolójával a kapitány.

* Pusztító, nagy erejű szélvihar Franciaország déli részén

Dumas doktor is megszólalt, tünődve:

– Fernand-nak igaza van, Yves! Ebben a kérdésben a legérdekesebb most már az ember. Igen, az az ember, akit a Neptun-szigonyos névjegy rejt maga mögött. Ki lehet ez a római, aki...

– Kereskedő... – dörmögött közbe Pepe őrmester.

– Hajós... – mondta felvillanyozottan az öregebbik Christianini.

– Katona... – vetette oda Dumas doktor.

– Hős! – kiáltotta Bobo élénken.

– Római polgár! – ingatta fajét Bénéoit professzor. – Ez a leglényegesebb. A többi mind ebből az alapból fakad. Római polgár, aki történelmet írt a maga módján, és a tengerbe veszett a Grand Conglué szirtjein, Massilia küszöbén, időszámításunk előtt 230 táján, holott már láthatta a város házait. Nincs többé értelme életemnek, ha ezt a rejtélyt nem tudom felfedni!

A rejtély körül pedig a homály napról napra sűrűsödött, amint a professzor megjósolta. Úgy sűrűsödött, amily mértékben az újabb tárgyak özöne előkerült az iszap, a homok alól. Márpedig napról napra több került elő.

8. FEJEZET

A homály sűrűsödik

A meglepetések özönként hullottak reájuk. A tanácskozás délelőttje apró-cseprő hivatalos munkával telt el. Az öreg Christianinit és fiát a *Calypso* személyzeteként jegyeztették be a révkapitányságon. Christianini kormányosi, Bobo pedig könnyűmatróz-szerződést írt alá. Így megoldódott a kis család kenyérkeresetének kérdése, hiszen Christianini betegségének következményeként még hosszú ideig nem folytathatta volna a bűvárkodó halászatot, no meg hát különben is ez volt a legjobb megoldás arra, hogy ők, a „kincs” felfedezői, kivegyék részüket a közös munkából. Bobo ragyogott a boldogságtól. Nem utolsó dolog effajta nyári szakmai gyakorlaton részt venni – gondolta magában, holott már legyűrte ezen a nyáron a háromhetes kötelező vitorlásszolgálatot. De hát ez teljesen más volt! Ott a mindennapos tengerészmunka a fedélzetmosástól a kormányvartán át az őrszolgálatig, itt pedig az izgalom, a kaland, és ráadásul fizetést is kap érte. Mert ugyan számtalan tengerjáró ember regél elsüllyedt kincses hajókról, de vajmi kevés akad közöttük, aki talált is volna ilyet, aki a saját kezében tartott volna akár egy icipici kincsecskét is abból, amit ő szedett fel a tenger mélyén. Mialatt az autó a kikötő felé tartott, mindegyikük elmerült gondolataiban. A *Calypsón* már várták őket a kikötőparancsnokság mérnökei, hogy közösen szemügyre vegyék a Grand Conglué szikláit, hol is lehetne felépíteni a szivattyútelepet. Velük tartott a révkapitányság egyik rendőrtisztje is, aki, mihelyt ráléptek a kikötőhídra, mosolyogva az orruk alá dugott egy újságlapot. A Marseille Midi volt. Első oldalán kiáltó címbetűk: „*Világszenzáció! Munkatársunk beszélgetése Benoît professzorral a sors-*

döntő ókori tengeri csata marseille-i hősről!”

Bénoit professzor rosszálló hümmögetéssel merült a cikk olvasásába, Cousteau kapitány pedig dühösen ütögette sajtát homlokát.

– Ö, én számár! Elfeledkeztem erről az ugrifüles újságíróról! No, most jól kifogtuk! Azóta már hemzseg a tengerfenék a marseille-i amatőr búvároktól! Hiszen a búvárklubnak több mint négyszáz tagja van, és ezek, ha a cikket olvasták, fogadok, mind azonnal hajóra kaptak!

A rendőrtiszt elégedetten csillapította:

– Gondoltunk már erre! A Grand Conglué környékét fél kilométeres körzetben tiltott területnek nyilvánítottuk, és rádióon nyomban közreadtuk a hírt. Azóta legényeink ki is rakták a jelzőbójákat. Nem hinném, hogy ezek után bárki is bemerészkednék a tiltott övezetbe. Tudják a barátaink, hogy hajózási vagy halászati engedélyük vallaná kárát!

A megnyugtatás kissé lecsillapította aggodalmukat. Bénoit professzor nyugodott meg legkevésbé. Cousteau kapitány ijedelme benne mardosó féltést váltott ki, a tudós rettegését, hogy ne adj’ isten, valami is eltűnhetik az évezredek óta a fenéken nyugvó leletekből. A Grand Conglué környékén szemükbe ötlő látvány igazolni látszott félelme jogosságát. A tenger festőpalettává változott a számtalan hófehér és színes vitorlától, csónaktesttől. Halászbárkák, karcsú versenyvitorlások, motorosok hemzsegték a szirtek tájékán. A *Calypso* ködkürtjét megszólaltatva követelt szabad utat, s a professzor izgalmban topogva hajtogatta:

– Szegény leleteim, szegény leleteim!... – S képzeletében már kiszínezte, hogy ezek a „martalócok”, „kalózok”, mármint az amatőr búvárok és kincskeresők, mint szedik és hordják szét a gálya minden porcikáját.

Bobo azonban, aki időközben önszántából felkapaszkodott az árbockosárba, a hívatlan látogatók hajókerítése

fölött mélyen belátott a sziklák közötti vízterületre, ujongva süvöltött le:

– Nincs baj! Nem merik odadugni az orrukat!

Valóban, a pirosra festett jelzőbóják közötti láthatatlan vonalat egyetlen bárka sem törte át. Ott vesztegeltek valahányan a tilosnak nyilvánított terület mentén, s legfeljebb utasaik pillantásait küldhették beljebb.

A terepszemle rövid ideig tartott. A három mérnök hamar megállapította, hogy a sziklafal oldalán hétnyolc méter magasan fekvő kiugrót mintha egyenesen a tervezett szivattyútelep céljaira dolgozta volna ki az idő. Néhány acélgerendát kell csupán a falba erősíteni, és máris oda lehet ácsolni a Diesel-motor, a dinamók és a szivattyúk fölé a védőbódét.

– Ácsolni?! – felelt a legfiatalabb közülük az előtte szólónak. – Kedves barátom, micsoda szakszerűtlen kifejezésekkel élsz! Összeszerelni! Támsínek kellene és hullámbádog. Fúrógép és hegesztőpisztoly. Fél tucat szerelő és huszonnégy óra – s biztosíthatlak, hogy a huszonötödikben már be is költözhetsz gépeiddel!

Vita nem volt. Sebtében papírra vetették az ideiglenes terveket, és a *Calypso* gyorscsónakja nyomban partra indult velük, hogy mozgósítsák a kikötőparancsnokság műhelyeit.

– Végre egyedül! – fújt Dumas doktor tréfásan, s negyedórával később Cousteau kapitánnyal egyetemben libegve szállt le a zöld mélységbe.

Odalenn változatlan volt minden, hacsak azt nem veték figyelembe, hogy a kiásott hajóorról az éjszaka jó csomó homokot lemosott az áramlat. A kék-vörös óriás szem most már tisztára törölt pillákkal bámult rájuk, felébredve sokszázados álmából.

Cousteau kapitány körülpillantva, hirtelen a távolba mutatott. A zöldeskék derengésben, a zavartalanul ide-oda cikázó halak között sejtelmes árnyalakok imbolyogtak

a vízfenéken. A tilalmi határon kívül leeresztkedett búvárkodók taposták ott a fővenyt. Egy sem merésztkedett közelebb. Athághatatlan falat emelt előttük a tengeri törvény.

Zavartalanul munkához láthattak. A leleteket rejtő homokhalmok közvetlenül a hajó oldalfa mellett vagy száz négyzetméternyi területen úgyszólván egymás hegyén-hátán domborultak, míg ettől a területtől jobbra-balra már csak szétszórtan kupacosodtak. Tervszerűen, mintegy sávokat hasítva a fővenyen, lépésről lépésre kutatták át. Számptalan cseréptörmelék, tálkák, korsócskák, ivókupák ásódtak ki az iszap alól, mintha csak egy ókori edénybolt öntötte volna le raktárát a vízbe. Egy méteres, fűrészesen törött, henger alakú fadarab kiemeléséhez ket-tejük ereje is kevésnek bizonyult. Cousteau kapitány emelőláncot kért fényjelzéssel, s míg a lánc leeresztésére várakoztak, eltávolodtak a hajó oldalától. A tengerfenék alakulásából ráismertek arra a helyre, ahol a légionárius-kardra letek, ösztönösen túrni kezdtek a talajban. Dumas doktor hirtelen meggyorsította mozdulatait, lázas sietség-gel kapart, s egyszerre jókora kagylóteknő alakú holmit rántott magához. Megpróbálta ledörzsölni róla a vélt szennyet, de a „piszok” nem engedett. A tárgy a sós víztől feketére mart ezüstholminak bizonyult. Nem akart hinni a szemének! Mellvért volt, *az a mellvért*, amelyről Bénéit professzor fantáziált a délelőtti tanácskozáson, mikor megelevenítette a Kecse-szigetek mellett vívott tengeri csatát.

A halott hős mellvértje! Nem volt kétség efelől! Az ezüstvért közepén finom művű ötvösmunkával kivert, tritonháton lovagló Neptun-figura domborodott, kezében háromágú szigonyával.

Nem volt türelmük tovább kutatni. Alig várták, hogy a lánc és a szállítókas leérkezzék. Berámolták az összeszedett holmit, kiemelték a nehéz fadarabot, s elindultak a

napvilág felé.

– A hősöd valóban itt pusztult el, Fernand! – köszönt rá Dumas a professzorra. – A kard, a corona és most, nézd, ez a mellvért bizonyítja! Ugyanazon a helyen leltük mind a hármat. A hajójával együtt süllyedt el, amint ez hűséges tengerészhez méltó! Látod?

Bénoit mormolva vizsgálgatta az új leletet.

– Athéni ötvösmunka... – tűnődött. – Az... az! Római behatások... – És valósággal rátámadt barátaira: – Mellvért, mellvért... de hol van ennek az embernek a teste?! Hol?...

– A csontja? – Cousteau értette a professzor izgalmát. – Réges-rég elmosta, szétporlasztotta a tenger. Csupán ennyi maradt utána!

Bénoit figyelmét azonban már más nyugözte magához. Rámeredt a felhozott fatönkre.

– Árbocdarab!... Törött árbocdarab!

Cousteau kapitány bólintott.

– Az bizony! Szörnyű ütődés törhette le talpáról! – S mint aki előtt világosság gyúlik, sebesen magyarázni kezdett: – Nem kétséges többé, hogyan történt a hajótörés! A gálya felvont vitorlával, teljes sebességgel igyekezett, hogy esteledés előtt a kikötőbe érjen. Itt húzott el éppen a Grand Conglué mellett, amikor rátört egy váratlan szélroham. Tudjuk, a Grand Conglué környéke ma is hírhedt ezektől a hirtelen esti boszorkányszelektől. A kapitány teljes díszbe öltözve állhatott a hátsó emelvényen, készen a partraszállásra, amikor elkövetkezett a vész. A szélfergeteg egyetlen kivédhetetlen lendülettel a sziklához verte a gályát. Óriási lék szakadhatott rajta, s úgy merült alá, mint az ólomdarab. Nem hinném, hogy sok ember megmenekülhetett volna róla... A rabszolgák, az evezősök bizonyára nem, hiszen ők oda voltak láncolva az evezőpadokhoz. És nem menekült a kapitány sem. Az ő testét is lassan betemette, elemésztette az ezüstpáncél alatt a ho-

mok...

– Nyilvánvaló! – helyeselt rekedten a professzor, és úgy nézett a távolba, mintha álmodt volna, az elregélt csata álmának folytatását.

Dumas doktor közbeszólt:

– Ilyenformán megmagyarázható a homokba temetett leletek kérdése is. A hajó egyenesen a fenékre süllyedt, ott féloldalra fordult, és kiszórta felszakított gyomrából a terhét. Kis területre sokat. A szétszórtabban fekvő holmik pedig a fedélzetről hullottak le. Az árbocot viszont a sziklához csapódás ereje törte ketté... Azt hiszem, ha eltávolítjuk a homokot a gályáról, a tények nekem adnak igazat.

Bobo, bár fél füllel a magyarázatot hallgatta, a feszülten figyelő matrózok háta mögé bújva, a mellvértet próbálgatta magára.

– Ujjé, ez az ember majdnem óriás volt! – kiáltotta csodálkozva, mert az ezüstpáncél kis híján a combját is befedte.

– Eltaláltad! Majdnem kétméteres termetű lehetett – becsülte fel képzeletében az eredeti tulajdonos magasságát Dumas.

És most már a termetét is megeleveníthették ennek a római árnyalagnak, akiről mind több mellékkörülmény bontakozott ki használati tárgyaiból, míg maga mindinkább elmosódott a reá vonatkozó bizonyítékok között, amint ezt Bénoit professzor előre megsejtette.

– Eh, majd szűkebbre zárjuk a kört! – mondta harciasan. – Ha sikerül megállapítani, honnan jött a gályával, rögtön többet tudunk róla is!

– Nono, és ezt honnan véli megtudni a professzor úr? – faggatózott Pepe őrmester nemi kis gúnnyal. – Talán bizony megkérdezi a bejelentőhivatalt?

– Bejelentőhivatal?! – ismételte megvetően Bénoit. – Majd vallanak a tárgyak! A cserép, a fa, a réz, az ékszerek! Mindez vallani fog! Az anyagvizsgálat és a nagyító

nem hagy titkot maga után. A régészek jó detektívek. – S mintegy felébredve álmából, Bobóra rivallt: – Mit merészelsz, te kölyök?! Teszed le rögtön azt a vértet! No, még ilyet! Próbálgatja... próbálgatja! – S körülnézve, a matrózokra kiáltott: – Csomagolóládákat adjatok! Minden elveszett perc drága!

Mire a mérnökökkel partra küldött motoros visszatért, a professzor belevesztett a csomagolásba. Az első ládára azonnal rá is pingáltatta a címet: „*Anyagvizsgáló Intézet. Párizs.*”

A motorossal egy nyakigláb, félököllyire kiugró ádámcsutkájú, nagyvilági előkelőséggel öltözött fiatal férfi érkezett.

Nevét úgy hadarta el, hogy senki sem értette meg, de a bemutatkozásból azért kiderült, hogy a párizsi Rádió és Televízió munkatársa. Egy csomó párizsi napilapot lengett kezében.

– Igaz ez? – kérdezte a kiáltó címekre bökdösve. – Igaz ez a história ezzel az ócska római vagy micsoda gályával?

– Ócska?! – hördült fel a professzor.

A rádióriporter hallatlanná tette Bénoit rendreutasítását.

– Mert ha igaz – folytatta zavartalanul, – akkor én innen helyszíni közvetítést adok!

– Televíziós közvetítést negyven méter mélyről? – röpítette vissza a csúfondároskodást Dumas doktor. – Ezt ugyan kötve hiszem!

– Szóval igaz?! – rendíthetetlenkedett a riporter. – Akkor pedig higgye el, hogy adok, akár száz méter mélyről is! Majd megszerkesztenek a mérnökeink egy olyan acél-fülkét, amivel leereszkehetem oda!

– Keszonra gondol? – vetette közbe Cousteau kapitány. – Nem is rossz ötlet!

– Arra, ha annak hívják! – felelt a hórihorgas legény. –

Bármibe lefogadom, hogy egy hét alatt elkészül!

Bénoit professzor egyre inkább érdeklődve hallgatta a gyors pergésű vitát.

– Mondja... maga... izé... televíziós... – veregette meg végül a riporter vállát. – Komolyan képzeli, hogy idevetíti elének azt, ami odalent van?

– Mi az, hogy komolyan! – büszkélkedett a párizsi gavallér. – Ha egyszer nekikezdek, akár éjjel-nappal egyfolytában nézheti, professzorkám! Úgy az orra elé hozom, mintha lenn ülne ennek a fürdőkádnak a fenekén! – mutatott a tengerre hetykén.

– No, akkor mit lopja itt a napot?! – förmedt rá hirtelen indulattal Bénoit, akiben nagyon gyorsan lobbott vetett a mérég. – Hasznos szolgálatot tehet a tudománynak, s a helyett, hogy máris cselekednék, itt szószátyárkodik hiába. Menjen, csinálja azt a keszont! És ha nem hozza, esküszöm, egyetlen szó felvilágosítást sem kap, nemhogy riportot... Mi az, még mindig itt van?!

De kénytelen volt elviselni a riporter jelenlétét, míg partot nem értek. Akkor dohogva meredt a sebbel-lobbal távozó nyurga alak után.

– Anyagvizsgálat és a saját szemem meggyőződése, ez kell nekem! – dünnyögte. – Televízió... Jupiterre, látni fogom a gályát... látni fogom... innen fentről... *ott lenn!*
Ragyogó!

Az est homálya már leszállt a tengerparti nagyvárosra, s úgy sűrűsödött, ahogy a rejtély az ezüst mellvértés, Neptun-szigonyos névjegyű római körül.

Dumas doktor, mialatt hazaballagott a kórházba, úgy vélte, hogy most már túl sok is az adat. Lassanként annyira felhalmozódik, hogy egészen elfedi magát az embert.

9. FEJEZET

A titok tárulni kezd, de a misztrál közbeszól

A szokatlan feladat, szivattyúállomást építeni egy el-süllyedt ókori hajó kiemelésére, alaposan megsarkantyúzta a kikötőparancsnokság műszaki embereit. A tervek órák alatt készültek el, és a szerelőműhelyek dolgozói hasonló iramban láttak a kivitelezéshez.

– No, ennek nekifekszünk, gyerekek! – jelentette ki a főszerelő, mihelyt áttanulmányozta a rajzokat, és körbeadta a munkacsoport tagjainak. – Hát hiába, nem utolsó hely ez a Marseille! Mindig szolgál valami megglepetéssel, amitől eltátja száját a világ! Hol egy kis kikötőtűz, hol egy kis földrengés, most meg ez a gálya! Ne múljék rajtunk, lássák meg a szájtátiak mielőbb! – szegezte le véleményét tömören. Helybenhagyták, és nekiláttak a munkának, amúgy istenigazában.

Ötödnapra a szerelőkompok már ki is futhattak a Grand Congluéhöz á szivattyútelep leszabott, megmunkált alkatrészeivel. Egész kis flottilla horgonyzott a sziklasziget lábánál. Vontatóhajók, úszódaruk, uszályra telepített áramfejlesztő. Az építőállványokat lerögzített pontonokra húzták fel, s még csak átabotában volt a sziklához erősítve a magasba emelkedő létratorony, mikor a közetfűrók már belemartak a szirtfalba, hogy helyet túrjanak az acélgerendák számára.

A *Calypso* személyzete kevésbé ért rá ezen a látványon bámészkodni. A hórihorgas televíziós riporter állta a szavát, és a maga szakembereivel ellepte a kutatóhajót. Úgy szólván engedelmet sem kért, hanem, miután mérnökei megállapították, hogy képstúdiónak a szalon a legalkalmasabb hely, egyszerűen nekizúdította a munkának a szerelőket. Az sem zavarta őket, hogy a *Calypso* otthagya a

kikötőt, és kifutott a sziklazátonyokhoz. Miközben pótárbocot rögtönöztek a hajó hátsó fedélzetén, hogy legyen hová felerősíteni az adóállomás reflektorantennáját, a főszereelő arra is ráért, szakadatlan utasítás üvöltözése közben, hogy párizsi utcanyelven előadást rögtönözzön a körülötte kíváncsian lábatlankodó Bobo gyönyörűségére.

– Hát itt kiguvaszthatod a látókádat, öcskös! Ilyet nem pipálsz mindennap! Az a pléh esernyő ott – bökött az árboc csúcsa felé, – ha nem tudnád, a parabolikus antenna. Úgy ám! Célszerű kis jószág, mondhatom! Majd megcéllozzuk vele ennek a sósvízi falunak – bökött most a város felé – a televíziós tornyát, és úgy odaköpjük vele a képhullámokat, mint ahogy a ti fényszórótok oda vetíti sugarát, ahová akarjátok. De pontosan ugyanúgy ám! Nekem aztán meghiheted! *Annak* ott – térült rá mutatóujja a városi televíziós adóállomás tornyára – nincs más dolga, mint hogy átvegye, felerősítse és továbbküldje a hullámokat Párizs felé. Persze miénk a munka, övék a dicsőség, mert a fickó majd aszongya ott a televíziós kamera előtt: „Halló, halló, kedves nézőink, itt a marseille-i Rádió és Televízió, közvetítést adunk innen meg innen” – pedig fenét ők adják, hanem mi... Na! – ordított jókorát. – Ne vásárnapiaskodj nekem ott, Jean, húzd meg jobban azt a tartócsavart, mert rögtön hozzád vágom a sapkám! – S utána pillantásra sem méltatta többé Bobót, lerohant a szalonba ellenőrizni, hogy is haladnak a többiek az adóállomás szerelésével.

Ilyenformán a *Calypso* fedélzetén ugyancsak nem volt unalmasnak mondható az élet. Ha éppen elcsendesedett volna egy kevéssé a párizsi televíziósok zajgása, bizonyosan kimotorozott a partról az ádámcsutkás riporter, aki különben napjait a hajógyárban töltötte, nehogy egyetlen percet is elveszítsen abból a látványból, hogyan s mint építik azt az acéldobozt, a keszont, amiből majd a víz alól a közvetítést adja, s ilyenkor tűrhetetlenné tette

Bénoit professzor életét olthatatlan kíváncsiságával. Kezébe ragadott mindent, amit hosszú ujjai körében talált, aztán máshová csapta le, mint ahonnan elvette, összezavarva a leletek sor- és időrendjét. Ez az egyetlen cselekedete is untig elég volt ahhoz, hogy Bénoit-t kivetkőztesse béketűréséből, szavajárása pedig: „Mondja, professzorkám, mi ez a vacak?” – még csak olaj volt a tűzre. De ha százszor kikergette kabinjából, százegyedszer is visszalopakodott, előről kezdte a faggatózást a leletekről, és jegyzett, jegyzett szakadatlanul.

Mi tagadás, volt mit jegyeznie. Most, hogy sok rimánkodására a kapitány és a doktor Bobót is besorolta önmaguk közé, s kettejüktől lassacskán kezdte elsajátítani a víz alatti kutatás számtalan csínját-bínját, s négy kéz helyett hat túrhatta az iszapot, a leletek száma megsokszorozódott. A legkülönbözőbb dolgok merültek fel iszapsírjukból, olykor elképesztőek is. Hogy a szállítókosár bronzcsáklyát hozott fel, az természetes volt. Egy hajón a csáklya nélkülözhetetlen akár a kikötésnél, akár egy ellenséges gálya megcsáklyázásánál, sőt harci eszköznek sem utolsó. Hogy egy cserépfazékban teljes ókori horoggyűteményt leltek, az sem volt meglepő. A horog eleségszerző halászszerszám, a hajó leltárához szorosan hozzá tartozó eszköz. A rozsdarágta vasszerű már szokatlanabb lelet volt; annál is inkább, mert kidolgozása arra utalt, hogy valahonnan a Kaspi-tenger melletti pusztákról került a Földközi-tengerre. Az egykor arrafelé kóborló nomád törzsek halottainak sírjából ástak elő a régészek hasonlókat. No de még ez is könnyen magyarázható volt. A fésű egy evezős rabszolgáé lehetett, egy szerencsétlen páriáé, aki ki tudja, milyen kalandos körülmények között vetődött távoli hazájából, a végtelen ázsiai pusztákról valamelyik keleti rabszolgavásárra, hogy végül ezen a gályán húzavonja az evezőt mindhalálig. Talán egy törzsi marakodásnál hadifogságba esett, s a győztesek eladták valamely

vándorkereskedőnek, aki effajta eleven árucikkkel foglalkozott, vagy éppenséggel gyerekkorában ragadták el anyja mellől, amikor egy rablőhorda rajtaütött a sátortáboron, mialatt a férfiak a tavaszi legelőre hajtották ki a ménest, a nyájakat...

Számtalan hasonló rejtvényt ad fel a régésznek minden egyes lelet, s ilyenkor fel kell sorakoztatnia a körülményeket, a korszakot, az emberi élet apróságait, bizonyítékokat és ellenérveket, segítségül kell hívni a tudományt és a józan okoskodást, olykor ábrándozni is, hogy azután végül megnyugodva tehesse félre a tárgyat a kutató azzal, hogy ennek a története valószínűleg ez meg ez lehet... Nos hát, ha éppen ilyen rejtvényfejtésben zavarja meg oktondi kérdezősködésével valaki az elmélyedőt, persze hogy felpaprikázódik, és – noha nem természete – akár gorombaságokat is vagdos a hívatlan látogató fejéhez, csak hogy minél előbb szabaduljon tőle. Ilyenformán tehát amolyan kutya-macska barátság fejlődött ki a professzor és a riporter között.

Bénoit professzor a legszokatlanabb leletek egyikét tanulmányozta, mely előkerülhet egy csupán férfiakkal zsúfolt hajóról – egy leheletfinoman kidolgozott, igazgyönggyel ékített arany fülkarikát, amelyet egy picinyke, ezüsttel pántolt elefántcsont doboz rejtett magában végtelen évszázadokig, s már kezdte elképzelni, milyen lehetett itt, ezen a távoli görög gyarmaton élő római divatdáma, akinek ezt szánták, amikor kopogtatás nélkül rányitották a kabinajtót. Hátra sem nézett, úgy kiáltott (már megint ez az átkozott riportersüvölvény!):

– Tegye be az ajtót, de kívülről!

— De csak veled együtt! – felelt neki egy vidám hang. Cousteau kapitány volt a betörő. – Gyere a fedélzetre, és gyönyörködj! A szivattyúállomásról már a levegővezeték ereszti a tengerbe. Ha minden jól halad, holnap, holnapután megkezdhetjük a kiemelést.

Bénoit professzor ezúttal morgolódás nélkül lecsapta a nagyítót, és követte barátját. A *Calypso* közvetlenül a szikla tövénél, a szerelőhajók között horgonyzott, s így pompásan látható volt a sziklafalra ragasztott szivattyútelep. A hullámbádogból emelt házikó acélgerendákra fektetett erkélyét korlát szegélyezte, s affajta hajólépcső vezetett fel a kétemeletnyi magasra, ahol már duruzsolni kezdett egy villanymotor. A professzor tornászt megszegegyenítő ügyességgel ugrott át a hajó orráról a hágsóra, s iramodott fel elsőül; mire a többiek nyomába értek, már a gépházban faggatta a főgépészt, melyik készülék milyen célra szolgál. Az áramfejlesztő, a motorok – mindez kevésbé érdekelte, csak legyintett. A sűrített levegő vastag, rugékony, acélhuzallal átszőtt vezetékére azonban ráfedelkedett, és valósággal szürcsölte a főgépész szavait, amint elmagyarázta, hogyan lehet a víz alá nyomott levegővel lefújatni valamely tárgyról, akármilyen nagy legyen is az, bizonyos mértékig a homokot, iszapot.

– S ha már nem lehet fújni? – kérdezte Bénoit mély homlokráncolással.

– Akkor szívunk! – felelte a fülig olajos tenger észgépész, és rámutatott egy kétaraszos átmérőjű csőtorkolatra. – Erre való az iszapszívó! Már a víz alatt van, majdnem a hajó mellett... – folytatta a magyarázatot, s utána belekiabált egy hordozható telefonkészülékbe: – Hé, ott lenn, fiúk, táguljatok! Próbaszívás!

Kisvártatva a telefont kezelő matróz rábólintott.

– Lehet! – közölte a bűvárok üzenetét, s a gépész ekkor nemtörődömül, könnyedén benyomott egy villáskapcsolót. Mély hangú kortyogás áradt ki a csőtorkolatból, mintha egy óriás öblögetné a száját, majd az öblögető hang pöfögéssé, bugyborékolássá változott, és hirtelen zuhogni kezdett a sáros, iszaptól kövér vízszugár, bele a kellő távolságban elhelyezett szűrőkosárba, hogy azután az erős drótfonat likacsain, egy másik vezetéken vissza-

térjen a tengerbe. A főgépész sasszemmel vizslatta a szitán fennakadó apróbb-nagyobb sziklarögöket, majd ugyanolyan váratlanul, ahogy megindította a szivattyút, egy kézmozdulattal meg is állította, lehúzva a kapcsolót.

– Tessék, így működik! – magyarázta szűkszavúan, s mikor a cső torkán kiböfönt az utolsó iszapkorty is, beleért az üledékbe, kikaparta azt a holmit a sárpalacsintából, ami miatt véget vetett a próbaszívásnak, és a professzor tenyerébe nyomta. – Okos jószág a mi szivattyúnk, felhoz ez mindent! – dörmögte elégedetten.

Amit felhozott – s ezt nézte most mindenki, aki Bénoit közelébe tudott férközni –, egy fekvő oroszlánt ábrázoló rézfibula volt, amolyan régi-régi biztosítótű, amivel a ruhájukat tűzték össze az ókoriak.

– Ez pedig föníciai! – döntötte el a professzor. – Ha valaki még nem tudná, a föníciaiak a punok elődei voltak! – nyilatkoztatta ki oktatóan, miközben oly éhes szemmel nézte az iszapszivattyút, mint ragadozó a zsákmányát: vajon nem szolgál-e még neki újabb pecsenyével. Ám az iszapban már nem akadt egyéb érdemleges keresgélő, s így folytatta mondókáját: – Az ókor legélelmesebb kereskedő- és hajósnépe voltak. Ők hajózták legelőször körül Afrikát, Nékó fáraó parancsára, 2500 évvel ezelőtt. Massiliát is ők alapították. És végeredményben a rómaiak azért akasztottak tengelyt velük, mert vetélytársaik voltak a Földközi-tenger térségéért folytatott versenyben.

Előadását a *Calypso* kürtje szakította félbe, visszaszólítva valamennyiüket a kutatóhajó fedélzetére. A hórihorgas riporter összeborzolt hajjal, félrecsúszott nyakkendővel, izgatott bakugrándozással fogadta őket.

– Bocsánat, de én fúvattam meg a kürtöt! – hadarta. – Kénytelen voltam hazacsalni önöket! Kész! Kész a keszon! – szegezte mutatóujját a professzorra, – Az imént tartottuk meg a merülési próbát a dokkban! Szavamra,

úgy ül benne az ember, mint madár a fészkében! Különben már hozzák is – mutatott a kikötő felé, ahonnan egy tömpe orrú kis vontatógőzös nagy szuszakodással hurcolt valami súlyos alkotmányt.

Dohogva kanyarodott oda a *Calypso* mellé, harsány vezényszavak közben horgonyok csörögtek, zuhantak a vízbe, majd a kis fekete vontató nagy zászlólengetéssel visszairamodott, otthagya a két kikötőuszálya hidalt jókora bura alakú fémfülkét, tetején akkora tömör érckarikával, akár egy kocsikerék. Az érckarikába karnyi vastag drótkötél hurkolódott, s ezt a két pontonra szétterpeszkedő lábú daru tartotta. A fémfülke kupolájából különböző kábelvezetékek kígyóztak ki, és néhány szerelő csónakra kapva már húzta is át a kábeleket a *Calypso* fedélzetére.

Bénoit professzor a szemüvege felett vizsgálgatta távolról a keszont.

– Úgy fest innen, mint valami nagyra öntött karácsonyi kolomp – mormogta lekicsinylően. – No, majd meglátjuk, mit tud csinálni vele, maga híres!...

A riporter akkorát ugrott, mintha a tyúkszemére léptek volna.

– Karácsonyi kolomp?! Hát majd meg is mutatom! – fuldokolta mérgesen. – Olyan közvetítést adok holnap délután, amelyet életében nem látott még! Közvetítést a tenger mélyéről... mindenféle halak és cápák között egy ócska fapapucs... Majd meglátja, milyen szenzációt csinállok én ebből a korhatag „Noé bárkájából”! Igenis, a saját szemével láthatja majd! – S azzal faképnél hagyva valamennyiüket, lerohant a *Calypso* ebédlőjébe, hogy jelen legyen a televíziós készülékek bekapcsolásánál. De a lépcsőről visszakiabált: – Nincs többé mese! Már telefonáltam Párizsba, hogy holnap délután háromkor adom az első riportot. Saját fülükkel hallhatják az esti műsorközlésben, hogy holnap... igenis, holnap! – süvítette diadalmasan.

Cousteau kapitány Dumas doktorral egyszerre nézett az égboltra, vajon milyen időt ígérget a napnyugta másnapra. A naplemente aranyos volt, tiszta, nyugodt. Egyetlen felhő sem fátyolozta a nyugati látóhatárt, s nem árulkodtak pirosuló csíkok holmi alkonyat után előbújó szelekről sem.

– No, azért kérdezzük meg a meteorológiai állomást! – mondta Cousteau kapitány, mintegy a maga megnyugtatóására, mert a jelek nyugodt éjszakát, hullámmentes, szélcsendes tengert ígértek és jó időt másnapra.

– Helyes! – visszhangozta Dumas doktor.

A meteorológiai állomás megerősítette a természet jeleit: igen, szélcsend, felhőtlen jó idő várható éjszakára és másnapra is, egész nap. Így hát semmi akadálya sem volt, hogy a *Calypso* künn maradjon a Grand Conglué lábánál, őrizve a gólyalábú úszódarut, mely szigorú rabtartó módjára a fülénél fogta a fémharangot, mintha attól tartana, különben elszökik a reá váró feladat elől.

Este kilenckor, mint mindig, takarodókor megtartották az ünnepélyes zászlóbevonást, de most ez nem jelentette a csendet, a kezdődő éjszakai nyugalmat. A riporter és szerelői majdnem hajnalig mászkáltak az úszódarus pontonok és a hajó között, lelkiismeretesen előkészítve a közvetítést.

Ezúttal nem volt szükség a mindennapi ébresztő kürtszóra. Kora hajnalban talpon volt mindenki, lesve a fejleményeket. Az órák madárszárnyon repültek. Kora délelőtt Cousteau kapitány a doktorral leszállt, hogy megtapasztalja, milyen ütemben bírja a sűrített levegő a gálya testéről eltávolítani a homokot. A *Calypsóra* távoli méhdongásként szűrődött át a szivattyútelep gépeinek dübörgése jó órán keresztül. Alighogy megszűnt a döngicsélés, felbukkant a tenger színén a két bűvár is.

– Ragyogóan indul! – számolt be Cousteau kapitány a köréje sereglőknek, mihelyt lehúzta fejről a gumisisakot.

– Még egy óra, és a gálya orrá teljesen kiszabadul. Valóságos felhőkben fújja le a homokot a légnyomásos cső.

– Ujjé! – lelkenedett Bobo. – Micsoda kaland lesz felkapaszkodni a fedélzetre.

– Eszedbe ne jusson! – dörrent rá a kapitány. – A levegő akkora erővel tódul ki a csőből, hogy elsodorna, mint valami pelyhet! Ha odavág valamihez, eltörheti a derekad, akár egy vékony gallyat! Megértetted?!

Bobo elszontyolodottan bólíntott, mert már kiszínezte magában, hogyan kúszik fel legelsőül... Legelsőül egy több mint kétezer éve elsüllyedt gálya fedélzetére! Ugyan kinek juthat osztályrészül a cimborák közül még ilyen kaland? Kinek?... – tette fel magának a kérdést, majd lemondóan sóhajtott. Parancs ellen nincs orvosság!

Mihamar fél kettőt jeleztek az órák. Az ellenőrző próbák befejeződtek, kifogástalanul működött valamennyi készülék, műszer, adó- és vevőállomás, reflektorantenna, és a marseille-i televíziós állomás elküldte a jelzést: minden rendben, készen vagyunk, mehet!

A riporter amúgy utcai ruhában, de kissé zöldes arccal bújt be a keszonba. Azért, bármennyire is mást mondott, elővette a sohasem próbált élmény. Nem csekély dolog először merülni le negyven méter mélyre, egy zárt acél-dobozban! Eltűnt a kerek nyílásban, és mire kikandikált a harangot gyöngyként szegő törésbiztos, vastag kvarcablakon, fölötte és műszerésze fölött már vízmentesen lecsavarozták a nehéz, gumival tömített ércajtót. A következő percben dohogni kezdett a daru gépezete, a megfeszülő drótkötél óvatosan a levegőbe emelte az acélharangot, hogy azután a daru nyakának egyetlen billentésével a víz fölé lendítse, és csobbanva a hullámok alá engedje. A drótkötél immár egyenletesen pergett le dobjáról, métert fogyasztva méter után, kimért lassúsággal. Ebben a pillanatban a három bűvár: a kapitány, a doktor és Bobo fejest ugrott a fedélzetről Bénoit professzor az öregebb Christi-

anival és Pepe őrmesterrel a sarkában rohant le a megfigyelőfülkébe, és lélegzetét visszafojtva nézte az eddig soha senkinek ajándékul nem jutó látványt. A televíziós keszon méltóságteljesen, liftszerűen ereszkedett lefelé; ablakához bámészan odatapadva egy arc kandikált ki a zöldes ragyogásba – a riporter arca, s ezt a furcsa „vízilifet” három emberhal úszkálta körül, egyre lejjebb és lejjebb igyekezve az árnyékosán derengő mélységbe, ahol a gálya feküdt homoksírjában.

– No, professzor úr, innen már nem sokat látunk! – dűnyögte Pepe őrmester, mihelyt a jelenet éles körvonalait homályossá mosta a távolság. – Azt mondanám, menjünk ahhoz a fránya televízióhoz! Hátha igaz, amit ez a mitugrász ígér!...

A televíziós készülék homályos tejüveg lapján viszont az életnek semmi jele sem mutatkozott, bár már alig negyedóra hiányzott a közvetítés idejéhez. Csupán az áram zúgott a készülékben halkán. Aztán minden különösebb előjel nélkül, az üveglapon kószáló fények hirtelen egy csomóba futottak a képernyő közepén, és a hangszóróból érces férfihang áradt ki:

– Halló, halló, itt a párizsi Rádió és Televízió! Kedves barátaink, helyszíni közvetítést adunk a marseille-i tengeröböl mélyéről, egy kétezer éves ógörög gálya kiemelési munkálatairól... – És ebben a pillanatban a tejüveg felületen a rezgő, táguló-szűkülő fények és homályok varázslatosan képpé rakódtak össze. Egy tátott szájú, dülledt szemű lepényhal bámult ijedten Bénéit professzorra, kopoltyújából buborékok gyöngyöztek fűrtösen, majd egy ficamos farkcsapással kiperdült a látótérből, mintha ott se lett volna. Helyette a kimélyülő képmezőben feltűnt három hajladozó, furcsa árny, a könnyűbúvárruhába öltözött kutatók, amint mivel sem törődve ásták a fővenyt, valami cserépholmit emelve ki ágyából, és a riporter izgatott szóáradata máris ömlött a hangszórókból:

–... Ezek a békaemberek, kedves barátaim, Cousteau kapitány, a Francia Tengerkutató Társaság vezetője, helyettese, doktor Dumas, a marseille-i Tengerészkórház főorvosa és Bobo Christianini, ez a bátor legényke, aki megmentette apját az éhes cápa torkából, és ezzel lehetővé tette, hogy a világ ámuló szeme elé táruljon a nemso-kára elkövetkező feledhetetlen látvány: egy több ezer éves görög gálya kiemelésének képe. Mert, ugyebár, ha a cápa véletlenül elkapja az öreg Christianinit, hát kincs – nincs! Ha önök azt hiszik, hogy így, búvárruhában, elefántormányú gumisisakkal az ember fején, félmeztelenül, békauszonyokkal a lábán, valakit nem lehet bemutatni, akkor önök tévednek, kedves barátaim! Igenis, lehet! Az a széles vállú, alacsony férfi a kapitány, az a magas, öles alak a doktor, s az a csíkként ficáncoló figura ki lehetne más, mint a Bobo gyerek! No ugye, hogy ilyen szokatlan öltözékben is megismerkedhetünk bárkivel?... Ámde nézzük meg, mi is az a drága régészeti lelet, amit az imént kiemeltek... – A három hajlodozó alak egyszeriben a képmező középpontjába került, a gép lencséje a lábukhoz siklott, s egy cserépedény domborodott két fülével a feltúrt fövényen. – Bárhogy is csodálkoznak, kedves barátaim, ez a cserépfazék, ami párja lehetne azoknak a marseille-i cserépfazekaknak, mikben szerény tudósítójuk tapasztalatai szerint a híres hallevest, a bouillabaisse-t főzik ma is a kikötőbeli matrózkocsmákban, legalább két-ezer éves, s így megdönthetetlen bizonyítéka annak, hogy nincs semmi új a nap alatt, s hogy a marseille-iek ragaszkodnak az ősi hagyományokhoz... A furcsa csak az, hogy a halak – amint önök is látják – teljesen szabályellenesen, ahelyett, hogy a szakács késére várnának a fazék mellett, kíváncsian körülúszkálják, miközben bújócskát játszanak a három kutató lába között...

– Fazék! – toporzékolt a professzor, öklét rázva a televíziós készülék előtt. – Fazék! Hát ennek a fickónak

nincs szeme?! Még a vak is láthatja a szalagdíszítésről és a formáról, hogy ez egy Leszbosz szigeti áldozati edény! Még hogy fazék, ó!...

– De a kapitány valamit mondani akar nekünk! – S ebben a pillanatban Cousteau kapitány gumisisakba bújtatott feje került a kép középpontjába; mosolygó arca, szeme tisztán látszott a védőüveg mögött, szája is mozgott, majd keze elívelt arca előtt, és valahova a válla mögé mutatott. – Aha, kedves barátaim, most kerül sor közvetítésünk fénypontjára! Figyeljenek csak! Az a homokhalmaz, amely önök elé tárul, a gályát takaró sírdomb. Ezt a gályát kétezer évvel ezelőtt temette el a vihar, és most exhumálja a modern technika.

Bénoit professzor két kézzel markolta a szék karfáját, előredőlt, úgy meredt a televíziós készülékre. Az üveglapon feltűnt a moszat lepte, ferdén emelkedő homokdomb, s lassan elvonult a nézők előtt, amint a felvevőgép lencséje nyomról nyomra végigtapogatta egészen addig, amíg el nem érte a gálya orrán meredező, fából faragott szemet, a gálya „szemét”.

– ... Ez a szem pedig az ókori tengerészek hite szerint arra szolgált, hogy őrizze, óvja a hajót, akár hiszik, akár nem, kedves barátaim... No, nem mondhatnám, hogy valami jól őrizte, a jelek szerint. De ne tévedjünk, kérem szépen, az a két vastag micsoda, amit most a gálya orra körül látnak, nem a híres-nevezetes tengeri kígyó, amelyről a tengerészlegendák mesélnek, hanem a sűrített levegő csövei. Cousteau kapitány és Dumas doktor a valódi bűvárokkal, amint látják, most végzi, hogy úgy mondjam, a végső simításokat...

Bénoit professzor a lélegzetét is visszafojtotta. Hatan tevékenykedtek a csövek körül: a kapitány, a doktor és négy, szerszámokkal teletűzdelt, fémsisakos bűvármester. A gálya szabadra került orrán kétoldalt megerősítették a csöveket úgy, hogy fűvókájuk a fedélzeten dombosodé

homoktömegre irányult. Aztán hirtelen hátraléptek, kikerültek a felvevőlencse köréből. A tiszta, üvegszerűen átlátszó víz pedig egyszeriben remegni kezdett, megtörött, mintha valami gyerek játékos kézzel köveket zúdított volna tükrébe. A két fúvókából kisüvített a tömör levegőoszlop. Szemmel láthatóan tört elő, belemart a homokba, sűrű, sötét fövenyfelhőt kavart fel, elhomályosítva a képet.

– Nem tudom, mit látnak, kedves barátaim, mert én csak felhőket látok, vízben szálló homokfelhőket... Valóságos vihar ez a tenger alatt. Szavamra mondom, ugyanolyan, mint amikor odafönn egy nyári délután viharfelhő viharfelhőre gomolyog, egymás hegyére-hátára tódul, mindinkább sötét lesz, s az ember türelmetlenül várja, mikor csattan ki tömegükből az első villám, s kezd szakadni a kemény zápor... No de már ritkul, ritkul, kérem, úgy látszik, esik már az eső, vékonyodnak a felhők, ha szabad ezzel a hasonlattal élnem... Óriási, óriási, szavamra mondom, nézzék, nézzék, íme, a gálya mellvédje!... A sűrített levegő úgy hántja a homokot, akár egy éles kés a burgonya héját. Hallatlan izgalmas ez, kérem...

A szétfosló, ritkuló, áramlat sodorta homokködből lassan előtetszett a gálya orra, a törött orrtőke s a kétfelé szaladó párkányzat, a magas mellvéd, melynek egyik nyílásán kilógott az elszakadt horgonylánc egy darabja. A párkányzatot díszítő, hullámosra faragott levélfonat szinte tapintható élességgel domborodott ki. A professzor ösztönszerűen utánanyúlt, hogy megfogja. Keze beleütközött a televíziós készülék vetítőlapjába. Ekkor rekedten megszólalt:

– Semmi kétség, uraim, semmi kétség többé! Attikai triera, három evezősoros gálya. Szalamisz szigetén építették a görögök! Ó, hányat láttam már képen ábrázolva, vázák nyakára karcolva, falfestményeken! Mind ugyanilyen

volt! Ez a levéldíszítés jellegzetes! És íme, most egyszerre a maga valóságában felbukkan a tenger mélyéről, az iszapsírból! Uraim, önök fel sem tudják fogni ennek a pillanatnak a jelentőségét!

Senki sem felelt a szavára, úgy elfogta a készülék előtt szorongókat a látvány lenyűgöző volta. Ott tolongott mindenki, akit nem tartott szolgálati beosztása a *Calypso* valamelyik munkahelyén.

A sűrített levegő pedig lankadatlanul tovább tisztította a feltámadó gálya fedélzetét. Túrta a megkeményedett iszapot, fellazította, szétrobbantotta, tömör felhőkben lökte félre, az áramlat sodrára bízva, hogy hajtsa tovább, messzebbre... egyre messzebbre. És amint előremarta magát a levegősugár, mögötte tisztult a víz, újabb és újabb részleteket bontva ki a gályából. A mellvéd kecses íveléssel futott át az oldalvéd oszlopos rácsú kerítésébe. A riporter hangja szakadatlanul, folyamatosan áramlott a hangszóróból:

– ... Tessék, ha most a gálya fedélzetén tartózkodnánk, már rákönyökölhethetnénk a korlátjára. Úgy látszik, már kétezer évvel ezelőtt is gondoskodtak a hajóépítők arról, hogy senki ne sétálhasson csak úgy átabotában a tengerbe, ha sötét az éjszaka, és korlátot építettek... Ejnye, kétségbe kell vonnom, hogy valamit is fejlődtünk volna az utóbbi húsz évszázad alatt, hiszen látják önök is, kedves barátaim, a hajópalánkot ma is ugyanígy szegezik egymásra halászaink bárkáján, ahogy ezt gályaépítő elődeik tették ott, az ókori Görögországban. Az a kis kunyhószerű építmény a fedélzet elején, a fejem teszem rá – azt bizony, a fejem! –, az elülső kabin lejárónyílása... Ha kissé megerőltetjük képzelőtehetségünket, könnyen magunk elé idézhetjük, hogy a hátsó fedélzetről éppen most sétál oda egy ókori matróz, kissé meghajtja derekát, és bebúvik... bebúvik... Mi az, káprázik a szemem?... Nem, nem lehet, ezt önöknek is látniuk kell, bár a kép kissé ho-

mályos, most éppen sűrűn száll a levegő fújta homok... igen, igen... egy ember... egy ember a hátsó fedélzet felől... egy árnyék!... Emberárnyék! Jön és bebúvik... bebúvik!... Nem látom jól... de kétségtelenül ember... ember... az első ember kétezer esztendő óta a gálya fedélzetén... Jaj, de izgatott vagyok! És nem tudok feleletet adni önöknek, kedves barátaim, ki ez... Mondhatnám, műsoron kívüli szám... Nem, erről az előzetes megbeszélésen szó sem esett! Már eltűnt! Eltűnt! Egyszerűen átlépte a lejáró küszöbét, mintha ezt tette volna mindennap az elmúlt két ezredév alatt... Hallatlan!

Az enyhén domborodó tejüveg lapon, a sűrű homokfüggöny mögött kivehető volt a gálya fedélzete a lejárónyílással, és az örvénylő fövenycsomók között valóban egy emberalak körvonalai tapogatóztak előre, egy vékony, karcsú emberalaké... A lejáró előtt egy másodperc-re megtorpant, aztán lehajolt, és eltűnt a sötétben.

– Bobo! – szisszent fel a professzor mögött az öregebik Christianini. – Bobo, ha mondom... Hű, te kölyök!

Valamennyien úgy ráfeledkeztek a televíziós készülékre, hogy a *Calypsót* érő első durva lökést meg sem érezték, csak a második meghintáztatásra ocsúdtak fel, amikor majdnem kicsúszott lábuk alól a terem padlója. A fedélzeten hármas, szaggatott, sürgető üvöltéssel bődült fel a villanykürt.

– Riadó! – ordított be ugyanekkor valaki az ajtón. – Riadó! Nyakunkon a misztrál!

Az ajtó fölé függesztett hangszóró a másodkapitány parancsát dobta közénk:

– Horgonyt fel!... Mindkét motorral készen!... Kormányos! Hajót helyben tartani! Vészjeleket a búvároknak!...

A hajókürt másodszer üvöltötte a riadót.

A professzor egyetlen pillanat alatt egyedül maradt a készülék előtt, amely tovább árasztotta a riporter szavát:

– Az árnyék, az a titokzatos árnyék tehát, mint látták, az imént eltűnt a hajóúrben, ó, majd felmerül újra, biztosan felmerül, és akkor az önök szerény tudósítója... de mi ez, kérem? Mit rángatnak?! Majdnem elvesztettem a talajt a lábam alól! Puff neki, emelkedünk! Hölgyeim és uraim, a közvetítést, úgy látszik, egyelőre befejeztük... A viszontlátásra!

A professzor előtt a vetítőernyőn szintén meglódult a kép. A gálya egy ugrással lecsúszott a keret alsó szélére, majd kilendült a képmezőből. Ezüstös szardellaraj húzott el a tükröző vízben az ernyőn, aztán csupasz szürkeség bámult rá, és a fényközpont szétszaladt a vetítősík sarkaira. A *Calypso* ismét nagyot lódult, és az asztalon álló poharak riadtan összecsendültek. Bénoit professzor végigsimogatta homlokát, mint az álomból ébredő, s a hullámzástól tántorgó futással igyekezett le a hajó mélyére, a megfigyelőfülkébe. Pepe őrmester már ott hasalt, szakadatlanul a mélységbe irányítva az erős reflektort, amely ezúttal éles vörös fényt sugárzott magából.

– Ördög vigye! – mordult fel, mihelyt tudomásul vette, hogy a professzor huppant melléje. – Éppen most kellett jönnie ennek az átkozott misztrálnak, pont három héttel előbb, mint ahogy szokott! És a kutyaság benne az, hogy még a meteorológiai állomás sem tudja mindig előre jelezni, amint a példa mutatja. Egyszerre csak lesüvít a hegyek oldalán, s mire felocsúdunk, már táncoltat is bennünket! Hogy süllyedne a pokol fenekére! – szitkozódott böszülten. – No végre! Jönnék már! – bömbölt elégedetten, és a hajóval együtt hintázó fülkéből lefelé mutatott.

A televíziós keszonharang sebesen emelkedett. Drót-kötelét egyenletes gyorsasággal tekerte fel a villanymotor, s mögötte sokkal lassúbb lebegéssel, de folytonosan felfelé törtek a kutatók alakjai is. Első pillantásra mintha csak ketten lettek volna... Igaz, távolabb a szakbúvárok alakjai is feltűntek, őket meg sem számolták, hiszen fel-

jön mindenki, hiánytalanul, az biztos. Nincs olyan bűvárkodó, aki a vészjelre csak úgy ukmukfukk odalenn maradna! A vészjel – parancs, melynek halogatás, gondolkodás nélkül engedelmeskedni kell!

Pepe őrmester, sarkában a professzorral, ezúttal a fedélzetre vágatott fel. A *Calypso* méteres hullámokon táncolt, fehér tarajos, csúnya, fröcskölő hullámokon, melyeket az északnyugatról lecsapó hírhedt misztrál vájt az öböl felszínén. Az ég fekete volt, haragos felhők futottak versenyt a magasban, s a kötélzetén sívítva dudált a szél. Valahonnan varázslatos gyorsasággal előkerült a tömpe orrú vontató, és szuszogva igyekezett kötéltre venni a keszont tartó úszódarus pontonokat. A vezetékeket sebtében lekapcsolták a *Calypsóról*. Éppen akkor vontatták be a pontonok matrózai a keszont is. Ajtaja még zárva volt, senkinek sem jutott ideje arra, hogy a riportert és szerelőjét kiszabadítsa. A kvarcablak mögül tekingettek ki bámélszan, mit sem értve.

A *Calypso* motorcsónakja a hullámokon hintázott, és fél tucat matróz leste vigyázva, hol bukkan a levegőre a három kutató, hogy azonnal csónakba segíthesse őket. Ám csupán ketten vetődtek fel. A kapitány és a doktor. Kicsit ziháltak. Ezúttal gyorsabban emelkedtek az előírt-nál.

Cousteau kapitány lerántotta sisakját, nagyot fűjt és körülnézett.

– Bobo?

Bobo hiányzott!

Hiányzott, és hasztalan vártak hosszú percekig, csak nem bukkant fel.

Cousteau kapitány villámgyorsan döntött:

– Rádiókérdést a szivattyúállomáshoz!

Azonnal megérkezett a felelet: nem, a fiú nincs a felszálló bűvárok között!

És ekkor egyszerre szólalt meg a professzor és az öreg

Christianini:

– Az a kölyök bemászott a gályába! Láttuk!...

Valóban, az a „kölyök” bemászott a gályába!

Legyűrhetetlen volt a kísértés, hiszen már napok óta azon ábrándozott magában, milyen csodálatos dolog lenne, ha ő, ő, Bobo Christianini, a tengerésziskola növendéke léphetne elsőül, legelsőül a feltámasztott, sírjából kiásott gálya fedélzetére. Ugyan szentül megfogadta, hogy Cousteau kapitány parancsának feltétlenül engedelmeskedik, és nem, nem – még a közelébe sem megy a gályának, de akkor, amikor a homokfűvők működni kezdtek, és a tenger mélyén úgy beborította őt a felszálló fövenyfelhő, hogy láthatatlanul elszakadt a többiektől, viszont a gálya egyre jobban tisztuló fedélzetével ott volt az orra előtt – akkor bizony, akárhogy is tusakodott jobbik énjé, képtelen volt ellenállni a kísértésnek.

A két levegővezeték között, tisztas távolban a homokréteget roncsoló légsugaraktól, felkapaszkodott a fedélzetre, sebtében körülfigyelt, és elindult a kitarultan kínálkozó lejáró felé. Odaért, habozott, aztán meghajtotta derekát, nehogy fejét beverje a szemöldökfába, és – ahogy a riporter látta – bebújt a szűk nyíláson.

Kettőt lépett lefelé a nyálkás, iszamós hágcson, és máris vaksötét ölelte körül. Meggyújtotta a villanylámpáját, és doboló szívvel lejjebb merészkedett a hajóúrbé. Ide is beszüremkedett a föveny. Vastag rétegben ellepte a belső teret, úgyhogy csak hason kúszva juthatott volna tovább az újabb ajtónyílás keresztfája alatt. Lehasalni ugyan lehasalt, és bevilágított a sötétségbe, de abban a pillanatban belé is görcsölődött a félelem. A villanylámpa alig-alig tudta eloszlatni a tenger és a gályafenék kettős homályát, s ebből a sejtelmes, riasztó feketeségből mint-ha a nyakánál lecsapott száz meg száz emberfej bámult

volna rá. *Látta* hosszú, csupasz nyakukat, és sejtette a vakhomályba vesző fejüket. Rémületes élmény volt! Száz és száz, test nélküli emberfej! Ijedten lehunyta pilláját egy röpke időre, aztán leküzdve rettenetét, nagy bátran ismét odanézett, előbbre nyújtotta lámpáját is. Nem, nem emberfejek voltak... A leülepedett fővényből cserépkorsók nyaka állt ki – amit fejeknek vélt képzelete, a korszok szájának tányérszerű kitüremlése volt. Valami fekete gombóc zárta le a korszok száját, anyaga itt-ott lecsurgott, akár az olvadó gyertya fonalai.

„Bizonyára szurokkal ragasztották le!” – gondolta Bobo, és immár nagy bátran előrecsúszott, míg kézzel el nem érte az első korszort. – Az egyik korszó pohos domborulatán fémes holmi kellett magát. Nem nyugodott addig, míg valahogy le nem törte a lapocskát, övtáskájába dugta, és rák módra kihátrált. Elege volt a gálya gyomrából: kissé kietlen tartózkodási helynek bizonyult, no meg feltámadt benne a lelkiismeret szava is, minthogy megszegte a kapitány parancsát.

„Tyú, ha rájönnek, csúnyán kihúzom a lutrit!” – vélte, s ettől a vízben is melege támadt.

Oly sebtiben igyekezett most már a „szabad” vízbe, hogy voltaképpen körül sem nézett. Már lenn állt a gálya mellett, mire észrevette, hogy a homokfúvó nem működik, hogy egyedül maradt a tengerfenéken. Senki sincs körülötte, de még a közvetítőkeszon is eltűnt. Magasan a feje fölött, a *Calypso* megfigyelőfülkéjéből izzó vörös fénynyaláb, a vészlámpa villogott feléje sürgetően. Riadtan rúgta el magát a fenék porondjáról, nem tudván elképzelni, mi történhetett, hogy kigyúlt a vészjel. A biztonsági pihenőket éppen csak betartotta, hajtotta az aggodalom. Félútra sem emelkedett még, amikor két, rekordgyorsasággal a mélybe igyekvő alak szegődött melléje. A kapitány és a doktor volt. Nem volt kétséges, hogy érte ereszkedtek le. Közrefogták, vitték felfelé. Mire felértek,

a tenger már istenigazából háborgott. Csúnyán meg kellett küzdeniük a csónakba jutásért. A hullámok számtalanszor visszadobták őket, míg végül is mentőkötéllel vontatták be mindhármat. A nagy leszámolásból azonban, afölött való örömükben, hogy Bobo sértetlenül előkerült, egy durranós atyai nyaklevessel kászmálódott ki a *Calypso* fedélzetén, s ezt tetézte meg Cousteau kapitány irgalmatlan fülcibálása.

– Dupla kormányórség, te csirkefogó, hogy megtanuld, mi a parancs! – S ezzel le is zárult az, engedetlenség ügye.

Élményeiről senki sem kérdezgette, elég dolgot adott mindenkinek a folyton fokozódó vihar. A partraszálláskor leleplezetlenül lapult zsebében a bronztáblácska, nem merte a professzornak sem megmutatni, annyira mogorva volt Bénoit a félbeszakadt kísérlet miatt.

A mólón a riporter leste őket, sápadtan a tengeri-betegségtől.

– No, mit mondtam?! – esett neki diadalmaskodóan. Bénoit-nak, bár alig állt a lábán. – Ugye, hogy olyan közvetítést adtam erről az argonauta hajóról, amelyet még nem pipált a nagyközönség? Mi, professzorkám?!

Bénoit felberzenkedett.

– Súlyos fogalomzavarban szenved, fiatalember! – dörögolta le a riportert. – Az argonauták hajójával Iaszón vitorlázott el a regebeli arany gyapjúért Kolkhisz földjére, és az éppen az ellenkező világtájon fekszik: nem nyugaton, mint Marseille, hanem keleten, a Fekete-tenger kaukázusi partján, a mai Grúzia helyén. Végeztem!...

– Nono! – figyelt fel Dumas doktor. – Az argonauták hajója?! A jó öreg Argosz mester alkotása? Nem is olyan elvetendő ez az ötlet! Én bizony arra szavaznék, nevezük el gályánkat az ő nevééről, hiszen Argosz volt minden hajóépítők őse! Ki szavaz mellettem?

És ott, a mólón menet, a meghűvösödött estében min-

denki Argoszra adta szavazatát, végül még a professzor is, félig bosszankodva, félig nevetve, habár gyötörte a gond, hogy hosszú hetekre befütyültek a gálya kiemelésének. Azaz a misztrál fütyült be, alaposan, percről percre fokozódó szélesebséggel.

10. FEJEZET

A hős a nyomok őserdejébe vész

Bobo egész éjszaka a gályáról álmodott. Újra meg újra letapogatózott a nyálkás, csúszós, korhadt falépcsőn, és megpróbált bekúszni a hajóúrbé, ahonnan az „emberfejek” kandikáltak rá. De sohasem ért oda, mert az átjáró végtelen hosszúra nyúlt meg, a fedélzet gerendái mindig lejjebb ereszkedtek, s végül úgy beszorították, hogy nem mehetett sem előre, sem hátra. És ekkor a vázanyakak valóban emberfejjé változtak, és csúfondárosan ránevettek.

Csúnya, rossz álmom volt. Arra ébredt hajnaltájt, hogy a félelem verítéke gyöngyözik testén, annyira meggyötörte az álombéli csapdába jutás. Kitekintett az ablakon. Házikójuk a kikötő szélén épült, a nyílt domboldalon, széles kilátással az öbölre. Vigasztalan látvány tárult eléje. A pálmák és a babérfák koronáját kemény kézzel borzolta a szakadatlanul süvítő szél, az öböl vizét fehérre mázolta a sok tarajos hullám, s az égen rohanó felhők gomolyogtak. A misztrál késő őszt teremtett a nyár végéből.

Felkattintotta a rádiót. Az időjárás jelentés vigasztalanul hangzott. A szélvihar már hatalmába kerítette a Földközi-tenger egész francia partvidékét, és a meteorológiai intézet hosszú lélegzetűnek jósolta. A napihírek pedig három künnrekedt halászbárka hajótöréséről számoltak be.

Szerencsére a viharjelzésre kifutó őrnaszádok meg tud-

ták menteni a bajba jutott halászokat.

A gályáról elhozott bronzablácška szinte égette a zsebét. Latintudása kevésnek bizonyult ahhoz, hogy megfejtse az írást. Csupán annyit sikerült kiókumlálni a szövegből, hogy egy férfinév is előfordul benne, s mit tehetett mást: vérmes következtetéseket fűzött a névhez... Lucius Titius... Lucius Titius! – kóstolgatta a római nevet. Lehet, hogy az ezüstpáncélos hős viselte? Jaj, bárcsak így lenne! – fohászzkodott magában. Ezzel a felfedezéssel elmosná parancsszegése emlékét is. Nagy nehezen, türelmetlenül böjtölte ki a múltó órákat, mígnem elindulhatott a Régészeti Múzeumba, a professzorhoz.

Marseille fázott, akár tél idején. A járókelők feltúrt kabátgallérral siettek dolgukra, s a kikötőben is kettős horgonyon álltak a hajók, mint a téli viharidőszakban. Bizony, a misztrál nem tréfál!

Azt remélte, hogy Bénoit professzort egyedül leli, és négyszemközt mesélheti el neki élményeit, keríthet sort felfedezésére. A dolgozószobában azonban már ott könyökölt az íróasztalon a töprengő tudós mellett Dumas doktor, és mély figyelemmel hallgatta barátja fejtegetését. A terjedelmes asztalt papíráradat borította be. Mindegyik iraton ott hevert valamelyik tárgy, amelyet nemrégiben a professzor az Anyagvizsgáló Intézetnek küldött el Párizsba. A zömök árboodarab a tanácskozásiasztalon nyújtózott, és Bénoit bal kezében a vonatkozó szakvéleményt lengetve éppen reája mutogatott, ügyet sem vetve a belépő fiúra.

– Jól ügyelj, Frédéric, arra, amit mondok! Fülelj, és segíts nekem, ha tudsz, mert ez a rejtvény mindinkább bonyolult lesz... Semmi kétségem afelől, hogy a gálya attikai triera, hogy Szalamiszban építették. Az a fránya riportersüvölvény tévedhetetlenül megmutatta televíziós közvetítésével. Tehát: attikai háromsorevezős Szalamisz szigetéről. De *milyen* gálya, ez itt a kérdés!... Holmi közön-

séges hétköznapi gálya talán, – amelyet tucat-, mit mondok, százsámra ácsoltak annak idején? Nem és nem! Ne is kételkedj! – mondta nyomatékosan, holott a doktor óvakodott közbeszólni. – Mindjárt be is bizonyítom neked állításomat! Talán bizony alkalmas honi fából szegezték össze a hajóácsok? Tévedsz, barátom! Ennek a gályának minden darabja válogatott minőségű, úgy ám! Nézd csak! Az árbo: *libanoni cédrus*. A világ legjobb árbofája lenne ma is, ha akadna belőle. De hát kiirtották a velenceiek, mikor övék volt az uralom a Földközi-tenger felett. Cédrusból építették flottájukat. Nem a kisujjamból szopom ezt az állítást! Az Anyagvizsgáló Intézet jelenti. Tehát az árbo – libanoni cédrus. De miből faragták a hajópalánkot? Talántán mindennapos görög fenyőfából? Hogyisne! *Aleppói fenyőből* hasították valamennyi deszkáját. És a horgony kereszttrúdja vaj egyszerű tölgyfa? Ismét félrefognál, kedvesem! Még ezt az aránylag mellékes darabot is a legjobból baltázták: *dalmáciai tölgy* hibátlan rönkjéből! Olyan dolog ez, kérlek, mintha valaki manapság mahagóniból és teakfából rendelne magának luxusjachtot. És ki tehet ilyet napjainkban? Egy szőrösszívű sokszoros milliomos, aki már nem tudja, mit csináljon a pénzével! A végkövetkeztetés tehát: a gálya építetője ókori milliomos volt! Efölött még vitatkozni sem lehet. Olyan tengernyi pénzbe kerülhetett ez a gálya, amely sokat a magunkfajta halandó egy tömegben egész életében sem láthat! Eddig tiszta a kép. De – most jön a bökkenő! A személyi kérdés, újra csak a személyi kérdés, amely már teljesen megzavar...

Bobo szóra nyitotta száját, ám a professzor erélyesen hallgatást intett feléje. Csak ebből a mozdulatból derült ki, hogy végre észrevette.

– Én tettem le a garast, kérem! A hozzászólásnak még nem érkezett el az ideje! Bátorkodom leszögezni, hogy itt kerül újra előtérbe a személyi kérdés! Kétségtelen, hogy a

gályatulajdonos, ez a római kitüntetésekkel ékes férfiú, massiliai lakos is volt *Is*, kérem, ezen van a hangsúly! Mert most már kezdek kételkedni abban, hogy *csak* római polgár volt! Mert ha római volt, miért építtette gályáját Görögországban? A római hajóépítés abban a korban már versenyre kelhetett bármelyik tengerjáró nemzetével, különben nem győzhették volna le a karthágóiakat, akik koruk legkiválóbb hajóépítői és hajósai voltak. Felmerül a lehetőség tehát, hogy római polgárjogot nyert görög volt, akinek szíve mégiscsak haza, görög földre húzott. Hiszen nemcsak Massiliát alapították, a föníciaiakat nyomon követve, görög gyarmatosok, hanem övék volt egy sor város a Tirrén-tenger partján, Nápolytól kezdve Szicíliáig. Ilyenformán massiliai tartózkodása is simán megmagyarázható. Gazdag volt, görög volt, ezért Göröghonban építtette meg hajóját, és görög gyarmaton emelt magának palotát. De hol még? Ha római polgár volt – márpedig az volt –, természetszerű volna, hogy Rómában. Ott azonban nem volt otthona, de nem ám! Ismereteink szerint senki nincs a római paloták tulajdonosai között, akit ezzel a Neptun-szigonyos SES-sel azonosítani lehetne!

A professzor nagyot fűjt, megtörölgette szemüvegét, aztán az asztalra csapott.

– Senkit sem lehet azonosítani vele! Hát talán, kérdezhetjük, Nápolyban? A kérdés jogos, hiszen a szakvélemények szerint az *amforák Nápoly környékén* készültek. De akkor már, ezen az alapon, valahol Campaniában is lehetett vidéki birtoka, mert a *cserépedények* viszont campaniai eredetűek. Vagy vegyük talán személyes használati tárgyait? Az ezüst mellvért? Gyönyörű *athéni* ötvösmunka – római behatásokkal! Látszik: a megrendelő ízlése szerint készítették! Viszont ez azt bizonyítaná, hogy tősgyökeres római volt. Hát mondják, uraim, nem kell ebbe belebolondulni? A fülbevaló, a gyöngyökkel ékes aranykarika? *Indiai* eredetű ékszer! Ez semmi másra, mint ék-

telen gazdagságra, nem mutat! A többi, a legénység holmija? Ahány darab, annyiféle! Fönícia, Egyiptom, Szicília, a görög szigetek, Massilia, Nápoly, azaz Neapolis – ez csak arra vall, hogy személyzetét az akkori világ számtalan kikötőjéből szedte össze, vagy hogy a holmit ott vásárolták. No tessék – ez az egész eredmény! Ennyit vallottak eddig a tárgyak az anyagvizsgáló eszközök és a régész nagyítója alatt. A homály sűrűbb, mint valaha, mert most már, mint mondtam, semmi sem biztos! Még csak a rejtélyes SES hovatarozandósága sem, mert azt ugyan bizonyíthatjuk, hogy *itt élt olykor*, de azt most már nem is sejthetjük, *honnan érkezett!* Márpedig ez a döntő kérdés! E nélkül nem élő ember, hanem csupán fantom! – fejezte be kimerülten.

Bobo hirtelen feltartotta két ujját, mintha az iskolában felelésre jelentkeznék.

– Öné a szó, uram! – bólintott elmerülten Bénoit, akárha tudományos vitát vezetne valahol.

– Én hoztam valamit, professzor úr – kezdte bátortalanul a gyerek. – Benn találtam a gályában... Én azt hiszem, Lucius Titiusnak nevezték!

– *Honnan hiszed?*

És ekkor Bobo az asztalra csúsztatta a bronzlapot.

A táblácskáról az erős nappali világosságban a név a maga nagy betűivel szemet szúróan kiemelkedett. Bénoit professzor görcsösen két kézre kapta a fémlapot.

– *Lucius Titius!* – horkant fel, és arcán látszott, hogy megfeszítetten gondolkodik. – De hiszen ezt a nevet én ismerem! – És lázasan fordítani kezdte a szöveget, oly folyékonyan, mintha egyenesen franciául olvasná: – „Bacchus isten, a szőlővesszők és a boroskádak atyja adjon neked hosszú életet, ó, nyájas idegen, aki most e sorokat olvasod, és boromat kóstolgatod. Ezt kívánja néked *Lucius Titius* római polgár, szőlőbirtokos és bortermelő, kinek laka a szabin völgyek áldott virányain honol.”

A professzor kiejtette tenyeréből a bronzlapot.

– Tudtam, hogy ismerem – mormolta csüggedten. – Lucius Titius... – Felnyúlva a könyvespolcra, leemelt egy vastag, nagyalakú kötetet, a római Régészeti Intézet értesítőjét. Egy helyütt felütötte. A képmelléklet kettős sírkövéről egy kerekded képű, homlokba fésült szöghajú, kellemetesen mosolygó, derűs öreg férfi nézett rájuk tisztas anyókének faragott élete párja mellől. – Lucius Titius – mutatott rá ernyedten Bénoit. – Ismerjük életét, halálát. Íme, tessék, 220-ban lehelte ki lelkét, feleségével együtt. Tavasz láz vitte el mindkettőjüket, jámbor földbirtokosokat. Legalább egy évtizeddel túléltek a mi hőszűnket! Nem azonos! *Nem azonos!* És te semmi mást nem leltél meg, fiam, csupán a gálya boroskamráját! Úgy látszik, ismeretlenűnk a latiumi borokat kedvelte. Tessék, egy személy, akiről tudunk mindent, de ez rajtunk nem segít, sőt! Még inkább megkavarja a dolgokat! Ha *görög* volt, akkor miért a *római* borokat szerette?...

Ezűttal Dumas doktorra pillantott, mintha tőle várná a megfejtést, de ő csupán tenyerét tárta szét nemtudomul.

És a misztrál három hétig egyfolytában dühöngött, nem engedve módot arra, hogy a tengeröböl mélyén tovább kutassák a kínzó kérdésekre a választ.

11. FEJEZET

Az Argosz feltámad hullámsírijából

Három hétig napjában háromszor: reggel, délben, este életfontosságú műveletté vált mindannyiuknál az időjárás-jelentés meghallgatása. Minden reggel azzal a sóvárgó reménnyel nyitották ki a rádiót, hogy a meteorológiai állomás most majd megcáfolja előző esti véleményét, s kijelenti: a misztrál kifújta idő előtti mérget, ragyogó napsütés, szélcsend várható, hogy visszatért a nyár; este pedig, a változatlan jelentés hallatán, úgy vigasztalódtak: reggelre bizonyára változik a helyzet. Az *Argosz* felfedezésre váró titkai magukhoz láncolták őket, és nemcsak Bénoit professzor szigorúan a tényekhez kapcsolódó fantáziája működött, hanem valamennyiüké, kinek-kinek vérmérséklete szerint. Az öregebb Christianini, mi tagadás, kézzelfogható értékeket várt, olyasmit, amit francia frankokra lehet váltani; Pepe őrmester képzeletét maga a gálya izgatta, az, hogy milyen lehetett teljes valóságában egy ilyen ókori úszóalkalmatosság, melyen éppúgy szolgáltak matrózok, kormányosok, akár ma, a kapitány éppúgy élet-halál ura volt a hajón vagy még inkább, mint a modern időkben; a szolgálat is ugyanolyan lelkiismeretes kellett legyen, mint akármelyik mai tengerjárón, csak-hogy mindezt a mostaninál sokkal nehezebb, áldatlanabb körülmények között kellett teljesíteni. Egyszóval, a kiérdemesült tengerészt ókori cimborái érdekelték. Cousteau kapitányt a páratlan kiemelési munka szakkérdései izgatták szerfölött, míg Dumas doktort, éppúgy, mint a professzort, a régészeti lelet emberi vonatkozásai tartották lenyűgözve: a titokzatos Neptun-szigonyos SES figurája, társaival egyetemben, akik elvesztek a Grand Conglué szirtjein, a hirtelen feltámadó esti boszorkányszélben.

Ez a tudásszomjjal egyenlő értékű érdeklődés hajtotta ki a kapitányt a doktorral nap nap után hajnalban a hullámkon hanykolódó *Calypso* fedélzetén a szirtekhez, megtekinteni, nem okozott-e kárt a viharzó szélvész, a sziklákat bőszerűen ostromló hullámtömeg a zátony oldalához fecskéfészekként tapadó szivattyútelepben. A mérnökök azonban jól kiszámították helyét. A feltornyosodó habok legmagasabbika is ártalmatlanul porlott el az acélgerendákból szerkesztett erkély alatt, s az ügyeletes őrszem oly közömbösen pipázott a korlátnak támaszkodva, mintha a vijjogó vihardarak szemlélése mindenórás élményei közé tartoznék, s őrségváltáskor nem kellene legalább száz métert kötélhágcsón kapaszkodnia a biztos fedelet nyújtó radarállomásig.

Igen – huszonegyszer tették meg a *Calypsón* ezt a szemleutat, remélve, hogy a következőre már nem kerül sor, mígnem huszonkettedszerre valósággá változott a reménykedés. A huszonkettedik reggelre kelve éppoly varázsütésszerűen, mint ahogy a misztrál lecsapott, tündöklő verőfény váltotta fel a borús ég homályát, és a pirkadatkor még zajosan tomboló tenger egyszeriben tükörré simult, mihelyt elzúgott fölötte a szélvész hegyekről leüvöltő utolsó rohama.

Nem kellett őket futárral összegyűjteni. Mire reggeli munkakezdéshez fűjtak a gyárak szirénái, mindannyian egybeverődtek a *Calypso* fedélzetén, a televíziós riportert sem kivéve, aki oly lihegve toppant közénk, mintha egyhuzamban loholva tette volna meg éppen most az utat Párizstól Marseille-ig, holott három hétig ott rágta öklét a révkapitányság melletti tengerészszállodában, macskaugrásnyira a kutatóhajó horgonyhelyétől.

A kezdet izgalmai után most azonban a kemény munka egyhangú, egyszínű napjai következtek el rájuk. A homoklefúvatás módszere a fedélzet közepe táján, ahol a lejtős fekvés miatt több méteresre halmozódott fel a fő-

venyréteg, csődöt mondott, és helyette sort kellett keríteni a megkeményedett „szemfedő” elszívására. A búvárok beigazították a vastag szívócsöveket, felbúgtak a villanymotorok, és Bénoit professzor az izgalomtól libabőrözve telepedett újra a televíziós készülék elé, hogy nyomról nyomra követhesse pillantásával a gálya kibontását a tengeri sírhant alól. A vetítőtükroin azonban nem bontakozott ki a gálya képe, körvonalait is alig-alig pillanthatták meg, oly sűrű függönyt szőtt a két működő szivattyú felkavart sárból, megbolydított homokból az *Argosz* köré. Félórai hasztalan próbálkozás után a riporter is félbeszakította közvetítési kísérletét, és szitkozódva felvontattatta magát. Egyhuzamban szitkozódott a rádiószobáig, hangoztatva, hogy ő majd rendet teremt ebben a tenger alatti disznóságban, mert mégiscsak hallatlan, amit ez a két szivattyú művel! Csinálják másként! ő nem bánja, hogyan, de csinálják másként... ő látni akar! Ebben, első ízben, egyezett véleménye Bénoit professzoréval.

A szivattyúteleppel folytatott tömör szóváltás után azonban hervadt kedéllyel botorkált vissza a fedélzetre. Izzópiros füle arról árulkodott, hogy a szivattyúmester és közöttük nem valami barátságos párbeszéd folyhatott le. Lankadtan megállt Bénoit előtt, és lemondóan legyintett.

– Elmehetünk jeget aszalni, míg a szivattyúzás tart! – mormogta fanyarul. – Azt mondják, nem megy másként. Ahol iszap van, ott sár lesz, ha megbolygatják. Hát így állunk, professzorkám!...

Mit tehetett mást, a professzor átcsónakázott a szívóálmásra, és reggeltől estig, míg csak a szivattyúk dohogtak, s meg nem érkezett az éjszakai váltás, ott topogott a szűrőkosarak mellett, lesve, mi kerül a felszínre a csigahéjak és moszatfoszlányok között. A fedélzeten maradt apróbb használati tárgyakat, kötélkampókat, vitorlafeszítőt, szögeket, kicsit és nagyot, mihamar felszívta a két kortyogó csővezeték. A hosszú, végtelennek tűnő napok

alatt egyetlen érdekesebb zsákmánya akadt. Két, elefántcsontból esztergályozott, megsárgult vetőkocka, mikkel az unatkozó ókori matrózok üzhették a tengeren töltött végtelen órák unalmát.

Cousteau kapitányok kutatókülönítménye sem szolgált érdemlegesebb lelettel. A vízben feloldódott iszap sárfelhője olyannyira ráfeküdt az *Argosz* környékére, hogy ha leszálltak is a mélybe, vakon tapogatózhattak csupán, s így nem volt sok értelme, hogy lenn töltsék idejüket, hiszen segíteni amúgy sem segíthettek. Ami most odalenn zajlott, az a szakbúvárok munkaköréhez tartozott.

Így tartott ez kerek tíz napon át. Alig kezdték meg azonban a tizenegyediket, a szóltan, csupán pipáját szorítottató szivattyúmaster, miután belevakkantott a megcsilingelő telefonba, lomhán felnyúlt a kapcsolóhoz, lehúzta, aztán hüvelykujjával a lassúdó szivattyúkra bökött.

– No, mi befejeztük, vélném! Csupas az már annak a csónaknak a tőgerendája is. Most azután maguké a szó! – vetette oda foghegyről Bénoit-nak.

A riporter eszmélt fel legelsőbb a váratlan bejelentés lényegére. Hiszen ha a szivattyúk abbahagyják a munkát, rövidesen elfoszlik a sárfüggöny, széthordja az áramlás! Karon kapta a tétovázó tudóst.

– Hallja?!... Hát mozduljon már, mert én biz' isten itt hagyom, professzorkám! – ujjongott fel kiabálva, és egyszerűen magával ragadta a tudóst.

A többi mintegy álomban élte végig Bénoit. Ott ült a még nyugtalan és hasztalan fényekkel vibráló televíziós készülék előtt, a legkisebb idegszáláig megtöltözve azzal a tudattal, hogy élete döntő élményének küszöbén áll. Már nem is töprengett azon, milyen látvány bontakozik majd ki a vetítőtükroen, mihelyt megkezdődik a közvetítés, mert annyiféle változatát elálmodta a szivattyúzás meddő napjai alatt, hogy több változatra nem futotta még az ő terjedelmes képzelőtehetségéből sem. Nyakát szün-

telenül perzselte a múltkori parancsszegés miatt a fedélzeten marasztott Bobo, az öregebb Christianini és Pepe őrmester forró lélegzete, akik nyájként tömörültek mögötte, mintha ülve nem ugyanazt a képet láthatnák majd.

Sohasem tudta később megállapítani, mennyi idő telhetett el attól a pillanattól számítva, hogy letelepedett a készülék elé, addig, míg a váratlanul középpontba futó fényekből kibontakozott a csodálatos látvány, talán ezeregyedik változata annak, amit maga elé álmodott, de az álom sokadik hatványán! Olyan érzés árasztotta el az ujjá hegyéig, hogy ezért az *egyetlen* pillanatért *egyedül* is érdemes volt végigélni, végigvárni eddigi életét.

A riporter lelkendezése, a legfelső fokig emelkedő, szinte önkívületben eltombolt jelzői, áradozása nem jutott el a professzor eszméletéig. A világ, valamennyi valóságával, végtelen messzeségbe távolodott tőle – csak egyetlen dolgot érzékelt.

A gályát!...

A gályát, amint a rohamosan ritkuló sárfátyolon keresztül kezdetben halvány, elmosódott körvonalakkal, majd keményen, határozottan kirajzolódva megpillantotta.

A gályát, a maga kézzelfogható valóságában!

Szemsugarai először, önkéntelenül is, teljes egészében fogták fel, nem törődve a részletekkel, úgy, ahogy fenékre süllyedése után, kissé ferdére billenve, elfeküdt a homokon.

Látta a megcsonkult orrárbocctól a törött árbocconkon át a faráig, ahol a parancsnoki emelvény korlátja fölött lassan jobbra-balra lengett a nyűgöző iszaptól megszabadított kormánylapát rúdja, mintha a kormányos csupán az imént engedte volna ki szorításából, pedig csak az áramlat hatása alatt mozgott... Látta a remegő vízrétegen keresztül a parancsnoki emelvényről az evezősök szintjére vezető néhány lépcsőfokot, a hortator alacsony padkáját,

ahonnan dobütéseivel az evezősöket buzdította, diktálva a menet iramát... és látta... látta... magát a dobot is! A kifeszített számárbórt ugyan réges-rég lefoszlatta már a víz, de az üst alakú bronzkeret, három, a padlóhoz csavarozott lábával, örök időkre idézte, és... és ott lógott róla, vékony láncra erősítve, a két dobverő, ahogy a hortator a halálrémület másodpercében markából kiejthette.

A professzor nem érzékelte, hogy vajon ő néz-e végig a gálya fedélzetén, vagy a televízió felvevőlencséje siklik előre lépésről lépésre, mert képzeletében már nem is a *Calypso* szalonjában ült, hanem ott lépdelt az evezőspadok közötti keskeny járdasoron, mit a készülék eléje vetített, és tenyerén érezte a gazdátlanul maradt evezővégek súrolását. Oly tiszta volt a kép, hogy gépiesen számolni kezdte az evezőket:

– Egy... öt... kilenc...

Egy másodpercre a gálya oldalára tévedt tekintete. Végigsiklott a korláttól lefelé haladva az egymást tetőcserepként fedő palánkokon, a hasas hajóteknőn, s már-már kifürkészte a tőgerenda sötét vonalát, mikor a kép hirtelen ugrott egyet, s Bénoit professzor hangosan felhörrent.

A gálya kitárta előtte szörnyű, halálos sebét, melyet a sziklák szakítottak rajta. A legfelső palánktól le... le... a hajóúr mélyéig ék alakú, olyik ponton kétméteresre tárgult nyílás vicsorgott rá, kiömlesztve a hajóraktárak terhét a fővényre. Mint egymásra szórt tekebabuk, heverték az alul még darabokra törött, majd csupán két-három részre roppant, csak repedt s végül a teljesen sértetlennek látszó amforák, a kis híja embermagasságú, szép művű díszítésekkel ékített, zománcozott görög korsók, és mögöttük, benn a hajóúrbn, talpon állva meredeztek feléje, egymás mögé és egymás fölé sorakozva, mint vigyázzban feszítő katonák, az ugyancsak épnek mutatkozó társaik, sokan-sokan!

Már régen vége szakadt a közvetítésnek, s elhomályo-

sodott a televíziós készülék üveglapja, de Bénoit még mindig mozdulatlanul ült, s még mindig szakadatlanul látta az elfoszlott vetített képet, a gálya halálos sebét s a belőle kiomló rakományt – a káprázatos leletet, mely régéstudósnak soha eddig osztályrészéül nem jutott.

Senki sem merte megzavarni elmélyedésében. Végére a helyszínről felszálló és már bűvár holmi ját levetkezett barátai ocsúdtatták fel gyengéden magába süppedtségéből.

– Köszönöm néktek! – mondta szakadozottan, mihelyt feleszmélt. – Köszönöm néktek! – S végigszorongatta a két Christianini, Pepe őrmester, a kapitány meg a doktor kezét. – Fel sem foghatjátok, mit jelent a tudománynak és jómagamnak, aminek most tanúi voltunk! Egy spanyol kincsesgálya kiemelése eltörpülne e mellett a lelet mellett! Azok a hajók *csak* aranyat hordoztak a gyomrukban, ez viszont az ókori élet megbecsülhetetlen értékeit, a mindennapok tanúit tárja elénk! Sohasem fogom ezeket az órákat elfelejteni! – lelkesedett most már szapora szóval. – De... lenne egy roppant nagy, mondhatnám óriási kérésem. Emberi gyengeségnek foghatjátok fel, nem tehetek róla... – És most egy kevéssé megzavarodott, kereste a szavakat. – Én... szeretném... – majd egy lélegzetre végigfuttatta a mondatot – szeretném, ha én lennék az első ember közülünk, aki az *Argosz* fedélzetére lép! Igaz, hogy Bobo már... de hát az egészen más – esett vissza újra az izgalomtól szakadozott beszédmodorba.

Cousteau kapitány és Dumas doktor közös mozdulattal tették kezüket vállára.

– Óhajod szerint lesz, Fernand! – biztosították azonos szóval, megértően. – Tudjuk, mit érzel! – S újabb kézzsorítással megpecsételték az egyezséget: azt, hogy a páratlan élményt, a majd kiemelt *Argosz* fedélzetére való fellépés elsőségét barátjuknak engedik át.

Még egy utolsó leszállással a tengerfenékre, felhozták

a szikla ütötte nyílásból kiömlött amforákat, azután már maguk is csak a televízió figyelték a révkapitányság bűvárainak tevékenységét.

Hangyaszorgalmú munka következett.

A bűvárok befoltozták a hajótörést okozó rést, és mire ezzel végeztek, másik csoportjuk már a soron következő feladat megoldásán dolgozott. Hatalmas, sötét csomagokat eregettek le a gálya mellé, érckarikáikba láncokat fűztek, átvezették a hajó gerince alatt. Néhány nap alatt acélfonatba hálózták, és most már a szürkésfekete csomagok a gálya peremén lógaszoktak lefelé. Vékonynak tetsző vezetéket csatoltak mindegyik kidudorodó csücskéhez, és az alaktalan anyagömegek fokozatosan puffadozni, gömbölyödni kezdtek.

Bénoit professzor értetlenül fordította fejét Cousteau kapitány felé, szó nélkül firtatva, mi történik odalenn a mélyben. A láncok szerepét még érteni vélte. Átkötözik vele a gályát, azután majd odaszuszakodnak a vontatóhajók, a hatalmas úszódaruk, és lassan-lassan, centiméterről centiméterre emelve, valahogy felszínre hozzák a súlyos, több száz tonnás hajótestet. Ámde kénytelen volt tudomásul venni, úszódaruknak nyoma sincs a környéken, vontató is egyetlenegy lebzsel a hullámokon, tétlenül. Lázás, szorgos tevékenységnek nyoma sem mutatkozott, öt-hat bűvár mozgott lomhán a gálya körül, s igazgatta azokat a furcsa vezetékeket. Mi ez... mi ez?... Mik ezek a majd-hogynem már elefánt nagyságúra duzzadó roppant párnák? Mi mindennek a célja, értelme?

– Helyes a megjegyzésed, Fernand – bólintott Cousteau kapitány. – Valóban levegőpárnák! Vastag falú, hatalmas gumizsákok. Sűrített levegő fújta őket kövérré, mind kövérebbre, mígnem...

– Mígnem?... – visszhangozta Bénoit csodálkozva.

– Mígnem eléri a kellő telítettséget!

– És akkor? – vágott közbe Bobo illetlenül, de izgatot-

tan.

– És akkor... – Cousteau kapitány barackot nyomott a gyerek fejére. – Ezt neked, a jövődöbeli tengerésztisztnek, tudnod illenék... akkor, mikor már a mérnöki számítások szerint elégséges a levegő felhajtóereje a hajóra nehezedeó víznyomás hatástalanítására, abbaahagyják a szivattyúzást.

Készakarva cifrázta a magyarázatot, mert látta, hogy a bűvárok valamely hallhatatlan jelzés nyomán egymás után csatolják le a tömlőkről a vezetékeket, és gyakorlatból tudta, mi következik kisvártatva.

– Ne feszíts kánpadra ezzel a mérnöki magyarázattal! – háborgott Bénéit professzor. – A lényegét mondd, kérlek! – S pillantását néhány másodpercre elvonta a televízióról.

– A lényegét?! Ám lásd! – felelte nevetve a kapitány, és a készülékre mutatott.

A vetítőernyőn megmozdult a gálya. A professzor hidegen nézte, ilyesmi már máskor is megesett, affajta érzékcsalódás – nem a gálya mozog, csupán az a kelekótya riporter taszít egyet a felvevőgépen, de nyugalma menten elfoszlott. A gálya tovább mozgott... Először csak lassan felegyenesedett féloldalra dőléből, akár az alvó, ki mély álmából ébredve, még innen a valóság határán, az álom utolsó ködfoszlányaitól nyugözve, de már hovatovább tudatosan nyújtózkodik... aztán... aztán tőgerendájára állt, és – itt többé nem lehetett tévedés, érzékcsalódás, ez valóság volt! – kiszakadva iszapágyából, megindult a tenger színe felé, ahonnan évezredekkel előbb alátaszította a hajótörés.

– A lényeg – folytatta a kapitány virágos jókedvűen, – hogy a levegő felhajtóereje kiegyenlíti a víznyomás súlyát, és felszínre emeli az elsüllyedt hajót, amint ezt a látható példa ábrázolja!

És az *Argosz*, mintha a kapitány szavai emelnék, egyre feljebb és feljebb emelkedett a vízben. Elsőbb fedélzete

csúszott ki a vetítősíkból, majd az oldala, s mire az ámult riporter észbe kapott, éppen csak a tőgerendája volt látható, a legalsó palánkokról lecsüngő moszatszakkállakkal. Sebteben utánaigazította felvevőgépét, de a *Calypso* szalonjában ekkor már nem akadt nézőközönsége.

A professzor ráeszmélt, mi történik, kirúgta maga alól a karosszéket, s felrohant a fedélzetre, nyomában a többiekkel. Csónakért kiabált torkaszakadtából.

Cousteau kapitány hasztalan csitította az érvel, hogy nem fogynak ki az időből, csöknyösen hajtogatta:

– Mennem kell!... Mennem kell!... – És tágra meredt szemét le nem vette volna az öbölnek arról a pontjáról, ahol sejtése szerint az *Argosznak* fel kellett bukkannia.

A *Calypso* óvatosan közelebb fordult a felszín alatt láthatatlanul emelkedő Argoszhoz, és némivel később Cousteau kapitány intett a várakozóan álldogáló Pepe őrmesternek: ereszthetik a motorost! Szólt a síp, a motorcsónak függesztődaruja kilendült a hullámok fölé; ekkor a professzort izgalmában elhagyta ereje. Úgy kellett a csónakba támogatni. Ott két tenyerébe fogta fejét, és mozdulatlanul előremeredt. Csak lihegése sípolt ajkán.

A tenger nyugodt, sima tükre hirtelen széttörött, az olajosan fénylő vízen apró hullámok púposodtak, ökölnyi légbuborékok kezdtek pattogni a hullámocskák völgyeiben, egy helyütt gyűrű képződött – s valami átszúrta a vizet. Fűrészszélű, kör alakú fadarab emelkedett ki a levegőre.

– Az árboc... az árboc! – A professzor vijjogott, sikoltott, s ha Dumas doktor el nem kapja karját, a csónakperemen át a tengerbe lép elragadtatásában.

Ami ezután következett, az már nem is valóság – lázálom volt!

Az *Argosz* egyetlen lendülettel derékig taszította testét a levegőre, a másodikkal gerincéig, s utána ingadozva, dülöngélve a gumielefántok között, víztől csepegő fedél-

zetét odatárta a tűző napsugárnak, ismét odatárta, két végtelen évezred után.

12. FEJEZET

A titok fátylát lebegteti

A feljutás azonban nem volt oly egyszerű, mint ahogy a professzor elképzelte. Egyelőre lehetetlennek bizonyult a gálya közelébe férközni. Valamennyi eresztékéből patakokban ömlött, csobogott a víz; most adta vissza a tengernek mindazt, ami eddig fullasztotta. Órák teltek bele, míg végre annyira csökkent a vízömlés, hogy mód nyílt a felhatolásra. A motoros óvatosan befurakodott két gumielefánt közé, és Bénéit professzor a belső feszültségtől lángoló arccal, Cousteau kapitány és Dumas doktor vállára támaszkodva feltornászhatott a fedélzetre. Ott mintha ismét elhagyta volna ereje, megtorpant. Se nem látott, se nem hallott, észre sem vette, hogy követői ott állnak mögötte némán, figyelően. Fürkészte, magába szívta a páratlan látvány legkisebb részletét is. A fedett hajóorr alig néhány négyzetméternyi területet borított be. Majdnem teljes egészében elfoglalta egy bronzhorgony. Kupacba teker, megrozsdásodott láncsomón hevert. Arra már nem jutott ideje az *Argosz* matrózainak, hogy ezt is megpróbálják lebecsátani, mint azt a másikat, ami azután, lógó láncáról leszakadva, a Grand Conglué víz alatti sziklapadján talált nyugalomra, s vezette nyomra a doktort és a kapitányt első leszállásukkor. A professzor rátenyerelt a fedélzeti lejáró alacsony tetejére, s lenézett az evezősfedélzetre. A számolyszerű, egymás fölött három szinten ácsolt padokról, melyeken görnyedve húzták egykor az evező rabjai a mázsás lapátokat, látható gőzölgéssel pá-

rolgott el a tűző napsütésben a deszkákat átítató nedveség. Valamennyi ülőhely előtt, a padlóba erősítve, kurta lánccal egymásba fűzött vaskarikák heverték, az evezőket húzó-vonó foglyok lábbéklyói.

Az öregebb Christianini felhorkanása szétszakította a megilletődött csendet:

– Ejnye, a teremfáját, hát mégis igaz?! Az evezőpadhoz bilincselték a szerencsétleneket? A gazemberek! Hát akkor itt kellett elvesznie valamennyi evezősnek!

Eddig nem akarta elhinni a fia és a professzor elejtegetett magyarázatait az ókori hajóállapotokról, s most a meztelen igazság mélységesen felháborította.

– Farkasok voltak ezek, nem emberek! – szidta böszülten a réges-rég halott hajósgazdát.

– Hja, a rabszolgakorszak erkölcei nem azonosak a miénkkel! – dünnyögte Bénéit majdnem érzéketlenül, gépiesen adva feleletet az elhangzott kérdésre, majd nyomban sarkon fordult, és bebújt a lejáróba. Vakon kellett volna tapogatóznia, ha a mögötte igyekvők meg nem gyújtják villamos fáklyáikat. De ő a sötétben is úgy kapaszkodott lefelé, mint aki tökéletesen biztos a járásban, hiszen ismerte az effajta gályák tervrajzát, akár a tenyerét, bár életében először nyílt alkalma arra, hogy tudását gyakorlatra váltsa. Belökött egy, a hajóorr felé nyíló ajtót – ezt Bobo vakmerő próbálkozása alkalmával észre sem vette! –, s egyszeriben ott álltak a szűk legénységi kamrában. Ércsisakok, rövid, kétélű kardok heverték a padozaton; zöldre rozsdásodott fémedények gurultak közöttük a hullámokon himbálózó gálya mozgására, a régmúlt korszak két fontos mozzanatának, az étkezésnek és a harcnak az eszközei.

Pepe őrmester lehajolt, hogy kezébe markoljon egy elkorhadt nyelű lándzsát. A professzor azonnal ráhorkant:

– Hozzá ne nyúljon! Így kell maradnia mindennek, míg le nem fényképezzük! – Aztán utat tört magának kí-

sérői között visszafelé, és három lépcsőfokkal lejjebb kitérult előttük a hajóúr. Bobo lelkében lobbogó vetett első, meggondolatlan idemerészkedése, félelme, riadtsága, mely akkor fogta el, mikor azt hitte, hogy levágott emberfejek bámulnak rá a hombárok sötétségéből. Csak a többiek karja alatt mert előrepislogni. A látvány azonban ezúttal nem volt többé félelmetes. A nagy erejű szivattyúk túlnyomórészt a gálya belsejéből is elszippantották a fővenyt, és a hasas amforák a maguk csupasz cserépvalóságát mutatták csak. Gerendaemelvényeken, három sorban tornyosodtak egymás fölé, egyik sor a másikat derékig takarta.

– Itt találtam a táblát – találta meg Bobo a szavát, s figyelmeztetően megrángatta a professzor kabátujját.

– Persze, a borraktár! – mormogta Bénoit, és gyíkként befurakodott az amforás emelvényeket kettéosztó szűk közbe.

Oly keskeny volt a köz, hogy csupán libasorban követhették. Cousteau kapitány fordult elsőnek utána, s mozdulatát máris megakasztotta barátjuk ámuló felkiáltása:

– Istenemre, hisz ez sok ezer amfora! Sok ezer sértetlen amfora! – S nyomban futó léptek dobaja verődött fülükbe. Bénoit izgalmas futásra vette a dolgot, közben hangosan számolt. Cousteau kapitány néhány óvatos lépésszel később ismét szembetalálkozott vele.

– Közel tízezer amfora!... – hadarta lázasan a tudós. – Yves, az *Argosz* egy tízezer amforás gálya! A legnagyobb kereskedelmi hajók közül való, amelyeket a tudomány az ókorból ismer! Micsoda felfedezés, micsoda felfedezés!... De minek hozott ide ez az ember tízezer korsó, azaz háromszázötvenezer liter bort – ugyan minek? Ezt még nem értem, nem értem! – S azzal ismét előrerohant.

Rövidesen megértette. A tulsó feljáró közelében egy rekeszben – nem is egyben, de kettőben, a gálya két olda-

lán! – vörös, rozsdamarta lánctömeg kuszálódott. A professzor felmarkolt egy láncdarabot, két végén széles pántú „karperec” lógott. Bilincsek voltak.

– Bor és bilincs! – mondta töprengve. – Bor és bilincs! Világos az összefüggés! – ujjongott fel. – Massiliában volt az ókor egyik legnagyobb rabszolgapiaca! Ide hozták Galliából, Hispániából, de még a távoli germán földről is a hadifogságba ejtett ellenséges harcosokat, a hódító hadjáratok emberzsákmányát... ide, ahol – ó, ezt tudjuk! –, ahol egy rabszolga ára egy amfora bor vagy olaj volt. Tízezer amfora bor – tízezer rabszolga. Óriási üzlet! Hát ezért épített palotát a Neptun-szigonyos SES Massiliában! Most már világos! Nemzetközi arányú nagykereskedő volt!

– Gyalázatos emberkalmár! – csattant fel Christianini. – Megáll az eszem! Borért eleven embereket adni-venni! Micsoda irtózat!

Dumas doktor csillapítóan veregette a vállát.

– Nyugalom, Gaston, nyugalom! Más kor, más emberek, más erkölcsök! Akkor nem a mi mértékünkkel mérték. A rabszolga annak idején közönséges kereskedelmi árucikk volt.

– Azért ettől még jó tengerész lehetett a fickó! – védte Pepe őrmester a maga elképzelését, és Bobo is megtoldotta magában a véleményt, hogy akárki is volt, de hogy hős volt, az bizonyos! A professzor mondta, tehát így van!

Christianini háborgása csak időlegesen ült el. Újra kitört, amikor a hátsó fedélzetre keveredve, a parancsnoki emelvény alatt meglelték az egykori hajósgazda tanyáját. Tágas fülke tárult eléjük; négy ablak árasztotta be a nap sugarat a kormánylapát felől.

– Hát embernek lehet nevezni az ilyet? – csikorgott félhangosan Christianini. – Neki napfényes táncterem; a legénységnek szűk, sötét odú, az evezősöknek pedig bi-

lincs, és szabad égbolt takaróul. Dúvad az ilyen!

Valóban páratlan fényűzésről árulkodott a berendezés maradványa. A bronzveretes ágy vékony deszkáit már el-emésztette a sós lé és a sok százados idő, de a veretek finom, művészi kidolgozása drága holmira vallott, és még drágábbnak mutatta magát a csiszolt, rózsaszín márványlapos, ugyancsak bronzlábú asztalka, min tulajdonosa egykor ételeit költhette el. Az ezüstedényeket a süllyedés lendülete a szoba egyik sarkába kergette, ott letek meg hiánytalanul valamennyit. Tálakat, tányérokat, ivókelyeket. Tökéletes ókori útifelszerelés volt! Annyi különféle tárgy hanyódott a kabinban, hogy a professzor sebtében nem is tudta, melyikért kapjon, melyiket is vegye elsőb tüzetesen szemügyre. Végül is a bal kormányoldal vonzotta magához, ahol a fülke falát sima érclap fedte jókora darabon. A késő délutáni napsugár megvilágította a helyiséget annyira, hogy a megfeketedett ezüst felületén félig-meddig olvashatóan mutatkozott a belevéssett latin nyelvű írás. A professzor mérhetetlen izgalommal betűzte. Hangosan fordított:

– „A hegyfok istenének, hogy védje és oltalmazza ama hajlékot, mely Neptun birodalmának négy legszebb tengerére néz!”

Bénoit egy pillanatra eltűnődött, aztán önmagával kezdett vitatkozni, mintha egyedül lenne:

– Latinul írták... Római volt tehát, római, efelől nincs többé kétség, még ha a hajó görög építésű is! A ház négy tengerre nézett. Ez nem lehet a marseille-i ház. Nem, persze hogy nem! Marseille-ből csak *egy* tengert látni!

– Sziget! – szólt közbe csendesen Cousteau kapitány.

– Helyes! Négy tengert csupán szigetről láthatni! – vette át az érvet a tudós. – De melyik sziget?... – folytatta fokozódó hangossággal. – Neptunra, melyik? Hiszen a Földközi-tengeren ezernyi kisebb-nagyobb szigetet mosnak a hullámok. Korzika... Szardínia... Capri... a görög

szigetek?... Bénoit, ebbe a rejtvénybe bele lehet pusztulni! – mondta önmagának pillanatnyi csüggedéssel, majd rövid percek múltán ismét a lelkesedés fűrgeségével rohangált fel-alá a fedélzeten, elragadtatott kiáltásokkal nyugtázta az újabb és újabb felfedezéseket.

A rádión odahívott vontatógőzösök vetettek véget az *Argosz* kincsei felmérésének. Távoznik kellett a fedélzetről, hogy a vontatók kötélvégre vehessék a gályát, és beúszhassanak vele a legbelső kikötő biztonságába, a szárazdokkba, ahol nem kell többé félni attól, hogy a gályát a hullámok másodszor is elnyelik.

Ide, a szárazdokkba avatatlan nem tehetette be a lábát. A kaput őrség zárta el a kíváncsiskodók előtt, akik az újságok és a televízió híradása nyomán százával lepték el a rakpartot. Marseille kevés ilyen szenzációt ért meg eddig, bár a világ tengereinek ez a nagy kikötővárosa ugyancsak nem szűkölködött napi érdekességekben. Még a televíziós riporter sem tombolhatott addig többé a fedélzeten, míg a múzeum fényképészei minden zugot, minden tárgyat meg nem örökítettek az *Argoszon*, abban az állapotban, ahogy a tengerfenékről felmerült.

És ezután következett csak az igazi tudósmunka! Egyenként számba venni, meghatározni a lelet valamennyi darabját, a maguk helyére sorakoztatni őket a régészet szabályai szerint. Bénoit professzor mozgósította a Régészeti Múzeum egész személyzetét. A lelkesedés magával ragadta mindannyiukat, s a *Calypso* kutatócsoportjával egyetemben éjt-napot egybevetve dolgoztak. Mégis hetekbe tellett, mire végeztek a rendszerezéssel. Elképesztő eredményre jutottak! Tizenötezer tárgy sorakozott a leltárlistán, mikorra végeztek. Ilyen gazdag zsákmány a tenger alól nem került eleddig a régészek kezére!

Lassanként feltárták a gálya legeldugottabb sarkát is. Egyedül a hajóúr legalja maradt hátra, ahol a fenéksúlynak használt terméskövek halmozódtak.

Bénoit professzor munkatársaival egyre-másra szűrte le a leletekből a cáfolhatatlan megállapításokat. A titokzatos SES a maga idejében az ókor egyik leggazdagabb utazó nagykereskedője és hajósa lehetett. És a legismertebbek közé kellett tartoznia. Erre vallott, hogy a gálya raktaiban felhalmozott, piacra szánt árucikk valamennyiét, legyen az edény, korsó vagy amfora, ivóserleg vagy bronztál, ott mélyedt a „védjegy”: a Neptun-szigony a három betűvel.

Marseille-ben rabszolgákat cserélt borért. Az *Argosz* rakományának nagysága arról tanúskodott, hogy ezrével vásárolhatta őket. Hogy nemcsak egyszer-egyszer, alkalomadtán vetődött el Massilia kikötőjébe, arra megdöntetlen bizonyíték volt a múzeumban évek óta számon tartott, kiállított sok lelet, amely egy római villa romjai közül került elő. Ez a villa a leletek szerint szinten SES tulajdona volt.

Tehát SES életének egyik színhelye: Massilia, az akkori görög gyarmatváros!

De melyik volt a másik? Hová vitte, hol bocsátotta áruba a megvásárolt rabszolgákat, a világ melyik részén volt az az állandó otthona, melyet a hegyfok istenének védelmébe ajánlott? Rabszolgapiac annyi akadt, ahány kikötője a Földközi-tengernek volt, s emellett három nagy világváros: Róma, Athén és Alexandria bármilyen „tétel” rabszolgát szívesen fogadott a maga piacán. Ezen a nyomon nehezen lehetett SES útjait felderíteni! Ösvénye, túl a Grand Conglué szirtjein, a tenger ködébe veszett. A jelek szerint megfordult mindenütt, ahová gálya eljuthatott, és a hajózó útvonalak számtalan fonalának tömkelegében kikereshetetlenül elrejtőzött az az egy fonal, mely abba a kikötőbe vezetett volna, ahol SES igazi otthona emelkedhetett egykor.

Ezt a fonalat kereste-kutatta Bénoit professzor nem csökkenő szívóssággal, mert tudva tudta, hogy ha megta-

lálja és végiggombolyítja, túlsó végén az áhított cél merül majd fel.

Százával küldte szét a fényképeket a gálya kincseiről a földkerekség minden múzeumának, régészeti intézetének, s ugyanakkor elhalmozta az Anyagvizsgáló Intézetet is kérdéseivel. Három lepecsételt, szemre sértetlen amforát is elküldött a gálya három, egymástól elválasztott rekeszéből, azzal a gondolattal, hátha megállapíthatják, mi volt a tartalmuk. Az egyik amfora felől ugyan nem volt kétsége. Abban feltétlenül latiumi bornak kellett lennie, mert arról a korsóról törte le Bobo Lucius Titius bronztábláját. De mi lehetett a másik kettőben?

Míg a vegyvizsgálatok eredményére várakoztak, Bénoit a Földközi-tenger óriás méretű térképére berajzolta mindazokat a pontokat, melyeket a leletek kapcsolatba hoztak az *Argoszszal*: Marseille... Karthágó – innen matrózkések akadtak a zsákmány között; Alexandria – finom művű ékszerecskék; India – az arany fülbevaló; Nápoly – a cserépedények; Róma – a bor; Athén – az ezüstpáncél; Szalamisz – a gálya építési helye.

És napok múltán megdöbbenő gyorsasággal szaporodni kezdtek a helyjelző karikák, immár a szárazföldön, az öreg Európában. A postás tucatszámra tette a professzor íróasztalára a sürgönyöket, feleletül a múzeumoknak küldött fényképekre, ismertetésekre. Bénoit a fejét fogva, szédülten dobta a papírlapokat a *Calypso* kutatói elé.

– Ide nézzetek! SES jele az égvilágon mindenütt előfordulj *Madrid*: a múzeumban *szigonyos, betűs* védjegyű görög korsó; *München*: cseréptál jellel; *Köln*: ivóedények és egy boros amfora; *Calais* – ez legalább Franciaországban van! –: amfora és ivóedények; *Párizs*: három tucat különböző edényféle... Ám ezek még hagyján! Akik a rabszolgákat ide piacra hozták, helyettük elvitték a maguk lakóhelyére a holmit, amit értük kaptak! De a távolságok... a távolságok! A germán föld kellős közepe és

Spanyolország, az ókori Hispánia! Már-már az a gyanúm, hogy ennek az embernek ügynökei voltak mindenütt, akik a helyszínen szerezték be az „árut”, és egyenesen az ő címére irányították: SES... Massilia...

A mondatot kellős közepén félbeszakította, mert a hitvatalsegéd újabb táviratokat csúsztatott eléje. Feltépte a keze ügyébe esőt. Belepillantott, és karosszékébe hupant.

– Hát ez a teteje az eddigieknek! – fuldokolta. – Nézzétek: a keresi múzeum küldi! – De már olvasta ő maga: – „Múzeumunkban két amfora a közölt jellel.” SES amforái Krím félszigetén, az egykori Kherszonészoszon, Pantikapaióban, az ókori görög királyságban vagy a szkíta birodalomban... – És kifakadt. – Ugyan hol nem járt ez az ember?

– Mégis találó nevet adott gályájának a riporter! – bölcselkedett Dumas doktor. – *Argosz*... És Kolkhisz, az aranygyapjú földje ott terül el Keres átellenében. Bizonyosan ott is járt!

A beszélgetés eredmény nélkül zárult. A nyomok feltartóztathatatlanul szaporodtak, de kevés újat mondtak. A nápolyi és az athéni múzeum oly sok azonos leletet jelentett, hogy az már túlzás volt a jóból.

– Azaz... – fejezte be Bénoit kimerülten a vitát – annyit biztosra vehetünk, hogy Athénban és Nápolyban raktárháza volt, különben nem jelentkeznének ilyen tömegesen a leletek ezeken a helyeken. De viszont sem Athénből, sem Nápolyból nem láthatni négy tengert! No, tegyük el magunkat holnapra!

A reggeli posta azután meglepetést hozott. A párizsi Anyagvizsgáló Intézet jelentését. És a sok közül egy megállapítás döntőnek bizonyult! Az intézet közölte, hogy a cserépedények zománca oly kitűnő minőségű, a leszurkolt parafa dugók oly pompásan zártak, hogy a tengervíz nem tudott beszivárogni az amforák belsejébe, és

ott a vegyészek száraz üledéket találtak. A külön megjelölt amfora üledékéből kielemezhető, hogy egykor úgynevezett „latiumi fehér bort” tartalmazott. A második amfora olajbogyóból sajtolt olajat, melyhez hasonló a Földközi-tenger környékén ma is mindenütt található. A harmadik amfora viszont vörösbor-maradékokat rejt magában, olyan vörös borét, melyet ma is „déloszi vörös” néven ismer a borkedvelők világa.

– Déloszi vörös bor! – bólított végre elégedetten a professzor, megsimogatva kicsiny kecskeszakállát. – Csodálatos ez a modern vegyészet! Mit megállapít némi kis üledékből! Délosz... – És elmerengett. – Valamicskét talán most kissé közelebb jutottunk SES-hez. Délosz a görög szigettengerben ékeskedik!

– Egészen közel jutottunk! – szólt közbe Cousteau kapitány, aki csupán a beszélgetés végét hallotta, mert abban a pillanatban érkezett, egyenesen az *Argosz* fedélzetéről. Nedves papírcsomagot helyezett az asztalra, és kibontotta. Fekete, a víztől még fényes kődarab némáskodott előttük, lapján SES jelével.

– Holtsúly a gálya fenekéről! – mondta lassan, élvezve a szavak súlyát, a kapitány. – A saját kezemmel emeltem ki! Ugye, az már nem is lényeges, hogy a kő azt bizonyítja, SES-nek kőbányája is volt, mert különben miért vészték volna rá jelét?! Nem, ez nem fontos... – ismételte. – Illetve *nem ez* a fontos! Egy geológus barátomat vittem magammal az Argoszra. Ránézett a kőre, és azt mondta, ilyen fekete vulkáni kőzet csak egyetlen helyén van a világnak: *Délosz szigetén!* Értitek? Dé-losz szi-ge-tén! – mondta most már egészen lassan, tagolva, és hirtelen Bobóra mutatott: – Bobo, *honnán* indul a hajó holtsúllyal a hajótérben?

A gyerek a jól megtanult lecke biztosságával felelt:

– Rendszerint az anyakikötőből, ha kevés a rakománya.

– Jól feleltél! Az *Argosz*... – Fernand, te állítottad az imént! – némi vörös bort hozott Déloszról. Különben csupán holt súllyal, üresen indult volna el a kikötőből, ahol minden áruját kirakta előbb! A hajós pedig áruja javát az anyakikötőbe hordja, ott rakja ki! A tengerészgyakorlat szerint tehát SES – *déloszi volt!*... Cáfolj meg, ha tudsz!

A professzor nem cáfolt. Kinyújtotta kezét, és megsimogatta a csupasz, fekete követ.

– Délosz! – mondotta elmerülten, mélázva. – Az ókor egyik legfontosabb kereskedelmi központja. Átrakódóhely a kincses Indiából Egyiptomon át érkező gályák, a kínai karavánút áruit a Fekete-tengerről hozó bárkák és az akkori nyugati világ között... Délosz... ó, hogy én erre nem gondoltam! És most?! – ütötte fel fejét, kérdően tekintve a kapitányra.

– Most? – visszhangozta a kérdést Cousteau, és mosolyogva adott igenlő választ az el nem hangzott kérdésre is: – Hajnalban a *Calypso* Déloszra indul, velünk együtt, kedves Fernand!

13. FEJEZET

*A Calypso Délosz szigetére hajózik,
és Titus Livius mindent megmagyaráz*

A *Calypso* gyorsan haladt a vizek országútján Délosz felé. Szardínia balról kékesen felködlő szigete lassan belesüllyedt a tengerbe mögöttük. A kormányfülke hajózási térképén óráról órára hosszabbodott a megtett út vonala, és a legfrissebb tollvonás már egyenesen a Tuniszi-csatornába torkollott.

Bobo tétlenül botladozott a fedélzeten, vágyakozó pillantásokat küldve a parancsnoki hídra, ahol azonban most

semmi keresnivalója sem volt, lévén ez idő szerint szolgálatmentes. A délelőtti őrség az imént lépett szolgálatba, tele voltak munkával, közülük bizony most nem akad beszélgetőtársra. Mit tehetett mást, leballagott az ünnepélyesen szalonnak nevezett tágas kabinba, ahol Bénoit professzort a nap minden órájában meglelhette az *Argosz* leletei fölé hajolva, amint kecskeszakállát simogatva, nagyítóval vallatta a tárgyak titkát, vagy sebesen róttá más számára kibogozhatatlan feljegyzéseit apró papírszeletkékre.

Hogy okát adja beóvakodásának, amolyan hivatalos hangon jelentette:

– Professzor úr, a Tuniszi-csatorna. – S két kezével a kabinablakok felé intett, képletesen mutatva a tenger összeszűkülését.

Bénoit professzor szórakozott mozdulattal próbálta újrahegyezni ceruzáját a keze ügyébe került föníciai matrózkéssel, s mivel ez nem sikerült, megragadt agyában a bejelentés.

– A Tuniszi-csatorna? Hm!... Itt közeledik a két világ-rész: Európa és Afrika a Gibraltári-szoros után a legkisebb távolságra egymáshoz. Csak egy ugrás, mondhatnám! – S máris nyakig merült kedves magyarázkodásai egyikébe. – Akkor, kérem, ha jobbra tekintünk, felfedezhetjük az ókori Karthágó romjait a mai Tuniszi-öböl legbelső csücskében. Hogy a föníciaiak és utódaik, a punok éppen ezt a helyet választották ki világbirodalmuk fővárosának felépítésére, ezzel nem csekély földrajzi és politikai, sőt stratégiai tudásról tettek tanúbizonyságot. Természetől védett kikötő, amelyből egyaránt könnyen elérheték a Földközi-tenger mindkét medencéjét; ahonnan akár mikor biztonságban elindulhattak hódító hadjárataikra, és ahová megtérhettek töméntelen zsákmányukkal, biztonságos falaik közé, vagy... igen, vagy újra erőt gyűjthettek, ha véletlenül éppen vereség sújtotta őket... mint, teszem

azt... teszem azt... – csak egy pillanat töredékéig révedt el, aztán észak felé szegte mutatóujját – itt, itt nem messze, bal kéz felől, az Aegates szigeteknél, Szicília délnyugati csücske alatt. Hanno tengernagy megfogyatkozott flottája akkor ide menekedett vissza, magára hagyva Hamilcart. De hát ez közismert tény, ha nem tévedek... Tudja, kérem, az évszámot? – irányult most mutatóujja Bobóra.

– Igenis, professzor úr. 241-ben időszámításunk előtt! – felelt a fiú jó tanuló módjára. – A Neptun-szigonyos SES, az *Argosz* kapitánya...

Bénoit bosszankodva csettintett két ujjával. Szemmel láthatóan akkor ébredt arra, hol van, és kivel beszél. Bűnbánóan elmosolyodott.

– Bocsáss meg, fiam! Kissé elmerültem gondolataimban! – simogatta meg a gyerek fejét. – Ilyenkor aztán az ember, ha hall valamilyen kérdést, szinte gépiesen beszél, hozzácsatolva a hallottakhoz önkéntelenül odafűződő megjegyzéseit. Ez a SES... ez a SES! Nem hagy nyugodni!

– Engem sem, professzor úr! – Bobo hangjában majdnem sírás bujkált. – Engem sem!

– Nocsak! – hőkölt fel Bénoit. – Mi a baj?!

– Nagyon szomorú vagyok – vallott a nyurga fiú elgömbülő szájjal, hirtelen búbánattal. – Tessék csak elképzelni...

– Mit? – faggatózott a tudós, kissé ijedten Bobo kitörésétől, mert hát szerfelett megszerette az elmúlt hetek alatt ezt a nyakigláb, csupa szeplő, mindenütt ott lábatlankodó, szakadatlanul érdeklődő, mindig-izgalom kamasz gyereket, akinek oly nagy része volt végeredményben az *Argosz* felfedezésében. Mert hiszen ha ő akkor nincs ott apja bárkáján, akkor az a cápa... – Mit képzeljek el, kérlek?

– Hogy vége a vakációnak! Elmegyünk Déloszra, s

mire onnan hazaérünk Marseille-be, én a *Calypsó*ról egyenesen az iskolába mehetek! Be kell ülnöm a padba, bifláznom a hajózástant, a tengerészeti trigonometriát. A *Calypso*, a *Calypso* pedig – törött meg a hangja –, a *Calypso* újra kifut. A kapitány a főorvossal meg egy csomó tudóssal elhajózik a Vörös-tengerre. Búvárkodnak, fényképezik azokat a csodálatos, színes trópusi halakat, és mit tudom én, talán felfedeznek egy elsüllyedt várost a tenger fenekén... és én, én meg drukkoljak azon, hogyan felelek másnap a brigg kötélzetéről, holott mire én hajóra kerülök, hol lesznek már a briggek! Ráadásul apa is velük megy, kormányosként. Méghozzá ez is! Mindenki megy, csak én maradok itthon. Hát nem kell megveszni ettől a gondolattól, professzor úr?

– A veszettség, az nagyon csúnya betegség volt, fiam!
– mondta Bénéoit tréfásan. – Viszont tanulni kell!...

– Jó, jó, azt én is tudom, kérem! – gyötrődött tovább Bobo. – Nem a tanulás ellen van kifogásom. Tanulni, azt szeretek én! Most már a történelmet is szeretem, noha meg kell gebedni attól a sok évszámtól, amit muszáj bevágni, és álmában is fújni az embernek, mint a telefonszámot. Igen – erősítette meg –, most már szeretem, amióta láttam, hogy a professzor úr a tenyerébe vesz egy ócska pénzt, ránéz, aztán mondani kezd róla mindenfélét, királyokat, háborúkat és még azt is, hogy akkor régen milyen szerszámmal kalapálta ki azt a garast egy mesterember... És aztán – Bobo mélyet lélegzett, mint fejesugrás előtt – olyan, de olyan csodálatos, hujuj – tört ki belőle az elragadtatás –, mint a legizgalmasabb detektívregény! Nem, ilyen izgalmasat még nem is olvastam, amit az *Argoszszal* tetszett művelni! Volt egy csomó fadarab, egy csomó holmi, no meg természetesen a gálya, és a professzor úr nyomozott, nyomozott, és végül hamarabb tudott mindent, mint akár a legkiválóbb mesterdetektív. Azóta, ha álmodom – ne tessék kinevetni! –, én is *mindig*

nyomozok ...

– Hm, hm... – dörmögött rosszállóan Bénoit. – Ez nem jó dolog, kisfiam! Ejnye, ejnye... a túlságosan bőven fogyasztott ponyvaregények hatása!

Bobo ellenkezően rázta fejét.

– Félre tetszett érteni, professzor úr! – mondta. – *Most már* nem olvasok ilyesmit! Sőt már régen... amióta megkezdtük az *Argosz* kihalászását... Melyik író tudna írni *ilyen* izgalmasat? Ha álmomban nyomozok, akkor elfeledett kincset találtam, és a gazdáját keresem... Vagy azt álmodom, hogy meggletem az elsüllyedt Ultima Thulét.

– Te hallottál erről a mesebeli viking szigetről? – csillant fel a professzor szeme az üveg mögött. – Gyerek, te meglepetéseket okozol nekem!

Bobo tetten kapott bűnösként kerülté Bénoit tekintetét.

– Olvastam... és Trója felfedezéséről is meg Krétáról és a maja városokról... Azt, azt a könyvet a régi pénzekről, a *Numizmatikát* is elvittem innen! – mutatott cseppet remegő kézzel a könyvespolcokra. – Meg a latin szótárt is, hogy megértsem. Ne tessék haragudni, hogy a háta mögött, titokban, de kérni nem mertem. Pedig ez, ugye, majdnem olyan, mint a lopás?... De igazán vigyáztam rájuk! – vallott most már egyre könnyebben, felszabadultan. – *Úgy* szerettem volna érteni, mi miért történik. És ha meg tetszik mondani apának, ő kutyamód elnadrágot majd érte, az bizonyos, de azt se bánom... Mert most már magamban azt tudom képzelni... – S elakadt a hangja.

– Nono... hát a könyvek... az nem baj, egyáltalán nem baj – krákolgott egyrészt a gyerek „bűnvallomása”, másrészt a mindinkább szokatlanná váló beszélgetés fölötti meglepetésében az *Argosz* titkainak kutatója. – A könyvek... hm . . . felhatalmazlak, hogy azt vidd el innen, amelyiket akarod! De mi a *célod* ezekkel a könyvekkel?

– A cél? Bizony... hogy éppen ezt tetszik említeni... – Bobo a lábát váltogatta mérhetetlen izgalomban, s gólya-

mód felhúzta az egyiket, ahogy az iskolában, felelési lázában szokta. – Bizony, ez az én nagy bánatom! Én hajós akartam lenni, kérem szépen, és eddig olyan boldog voltam a tengerészeti gimnáziumban. Mindig számoltam, hogy hány esztendő még, a múlt évben öt volt hátra, most meg már csupán négy, aztán a végbizonyítvány, és tisztisapkát kapok, és negyedik tiszt lesz belőlem egy cargón, teherszállító tengerjárón, tetszik tudni, vagy – az még álomnak is csuda volt! – osztályelső leszek, és jutalmul vonalhajóra tesznek, liner-re, tetszik tudni, olyan személyszállítóra – magyarázta lázasan –, mint, mint az *Île de France*, és hajózom, hajózom mindenfelé, Ausztráliába és a Távol-Keletre, és meglátok a saját szememmel mindent, mindent, amiről a matrózok mesélnek a kikötőben.

Bénoit professzor elismerően bólogatott.

– Értelek... ez valóban gyönyörű! De hol ebben a bánat, Bobo fiam?

Bobo kitört:

– Dehogy tetszik érteni! A bánat ott van, hogy én már nem ezt akarom, és most mégis hajós leszek!

– Nem akarsz látni a világ csodáit? – hűlt el a professzor.

– Azt akarnám én! – S már majdnem sírt. – De azt láthatja egy régész is, ugye?! – fedte fel végül lelke titkát.

– Régész?... – A professzor először elámult, aztán, mintha simogatnák, jólesően elmosolyodott. – Persze hogy láthatja egy régész is! Sőt! A régész látja csak valójában!

– No ugye? De egy hajós hogyan legyen régész?!

És ekkor ötlött rá a professzor, hogy a kutya hol van elhantolva – ahogy népiesen mondani szokás.

– Úgy, hogy az ember elvégzi a középiskolát, aztán tovább tanul... – mondta nagyon melegen. – Te... te kölyök! Nézz körül: Cousteau kapitány is hajós, s mellette

tengerkutató a legelsők közül, Dumas doktor pedig orvos, bűvár, felfedező, és még mi minden. No, te okleveles hajóstiszt leszel és archeológus, ha oly nagyon akarod. Hasonló csodát látott már a világ! Ez egyedül Bobo Christininitől függ, akaratától, tanulni vágyásától!

Bobo elkeseredetten rágt a száját.

— Jaj, de nehéz a felnőttekkel beszélni! – tört ki végül panaszosan. – Hát tessék már megérteni, hogy én a gimnáziumban tandíjmentes vagyok, mert ha nem lennék az, akkor hajósinasnak kellene mennem, és nem lehetnék tiszt sem, mert az iskola sok pénzbe kerül, és honnan lenne egy szegény halásznak sok pénze? Az egyetem pedig, ajaj, az pedig még sokkal több pénz, rengeteg! És ha nincs pénz, mit érek a tanulni vágyással és az akarattal? Pedig az van, van! – kiáltotta kétségbeesetten. – És így *csak* hajós leszek, és sohasem kereshetem meg Ultima Thulét!...

A kabinban elmélyült a szótlanság. Bobo szeplői között kétoldalt az arcán könnycsepp csillogott, bár hüppögését hősiesen legyűrte, a professzor pedig hol a szemüvegét tisztogatta gépiesen, hol Bobót méregette madármód rézsút hajtott fejjel.

– Hm... hm... – mormogott. – Hm... hm... – Ez nála a legfokozottabb elmerültség jele volt. Percek teltek így. Váratlanul szemüvegét az asztalra hajította és felpattant. – De hisz ez nincs így! – kiáltott. – Apád egy rakás frankot fog kapni az *Argoszért*, és különben is... – Azzal hátrarúgta a széket, és sebbel-lobbal kisietett.

Bobo magára maradt mérhetetlen bánatával. Most már, egyedüliségében, szabadon szipoghatott. Véghetetlenül sajnálta önmagát. Nekitámaszkodott a párkánynak, és a kerek hajóablakon elrévedezett arra, amerről Szicíliát sejtette az északnyugati szél keltette görgő hullámok mögött. Ábrándozott: jó lenne egyszer elmenni oda az Aegates szigetekhez, ahol SES és a rómaiak megvívták azt a

tengeri csatát, azzal a... azzal a Hannóval... Ott számtalan gálya süllyedt el – a professzor állította, és ha ő állítja, igaz! –, leszállni a mélybe, és megkeresni, felhozni ezeket a gályákat, rómaid és punt, az iszap alól. Ó, hogy ott mit lehetne lelni! Még az *Argosz* is elbújhatna a mellett, amit Bobo Christianini onnan felhozna, de el ám!

És ebben a pillanatban ismét a legsötétebb kétségbeesésbe hullott. Eszébe jutott a valóság: Bobo Christianini negyedik tiszt lesz egy teherszállító hajón, ez az igazság, és sohasem halászik elmerült gályákat a Kecske-szigeteknél.

Bénoit professzor mikor nagy sokára, szemmel láthatóan titkolva valamit, mint holmi csínytevő gyermek, aki azért alig várja, hogy kibökhesse titkát, visszatért, Bobót az asztalra borulva lelte. Arcát két karjába fúrta. A professzor érintésére vonakodva felnézett. Sovány kamaszképe puffadt vörösre volt sírva.

– Minden rendbe jön, fiatalember, minden rendbe jön – mondta Bénoit komolyan, látva Bobo állapotát. – Ha szilárd valakinek az elhatározása, és nemcsak amolyan gyerek felfokozás, semmi akadály sem lesz annak, hogy érettségije után, ha letöltötte a kötelező gyakorlati hajózási évet, egyetemre menjen. Nem, nem lesz! Ha régész akar lenni, legyen! Tengerész és régész, kezd nekem is tetszeni ez a kettősség. A tenger oly sok titkot rejt a régészek számára. Hát csak rajta! De a szabad időben ne csak a kikötőben kóricálj, te gyerek! Eljőjj hozzám a múzeumba! – tért vissza a tegezésre. – Eljőjj, aztán meglátjuk, mire megyünk a régészettel és egymással!

– Apám?... – csillant fel éledő reménnyel Bobo szeme. Bénoit igenlően intett.

– Az öreg Christianini ért a szóból, okos ember. Nem hárítja el az érveket, hagyja, hogy a jó ügy érdekében meggyőzzék. Becsülöm apádat – mondta belső meggyőződéssel. – „A jutalom fele úgyis Bobót illetné! – idézte

az idősebb Christianinit. – S ha ön is azt állítja, professzorom, hogy a gyerek tanulni akar...” Igen, én állítottam! És most, ezek után, kérek, ne hagyj csávában! Álld a szavadat! Kezet rá! – nyújtotta tenyerét kézfogásra.

Bobo nemcsak megrázta, meg is csókolta, hiába próbálta Bénéit elkapni.

– Nem vagyok én sem asszony, sem püspök! – dohogta, és még valamit óhajtott mondani, de erre már nem jutott ideje. Egy matróz bekiabált a szalonba:

– Bobo, nem hallod a harangot?! Kormányörségre!

A fiú felrohant a hídra. Pepe őrmester rásandított a kormány mellől. Pipáját egy nyelvlökéssel szája egyik sarkából a másikba lódította s odamordult:

– Hallja, régész úr, maga most könnyűmatróz, a teremburáját, méltóztassék hát időben örségre dugni az orrát! Vagy tán mindig külön követet küldjek magához?

Bobo amúgy sem nyelvelt volna vissza, tiltja az ilyesmit szigorúan a szolgálati szabályzat, de ezúttal – könnyű, repeső szívvel – akkor sem szólt volna, ha a sárga földig legorombítják. Mit számít most szidás, gúnyolódás, korholás?...

Megállt, szótlantul, előírászerűen a korlátnál, és belefűrkészett a távolba.

– Cargo a jobb kormányfélen! – jelentette szabályosan, mikor egy teherhajó felmerült a láthatár alól.

– No, csakhogy nem felejtette el, régész úr! – dohogott Pepe őrmester, aztán hirtelen kilobbant belőle a gúnyos szikra, és a maga természetes hangján folytatta: – No, hát hogy a professzor milyen előadást tartott rólad! Lerohanta az apádat! Szóhoz sem jutott az a vén halász, míg az ígéretét nem adta. Aztán meg már beszélhetett volna, mikor a kapitány is a professzort támogatta... No meg én is neki adtam igazat! Hiszen nem rossz mesterség az a régészet. Persze, a miénkkel azért össze sem lehet hasonlítani! – tört ki belőle a szakmai gög. – Nem, azt nem! De te

ez is lesz, az is lesz!

Elhallgatott. És hogy Bobo nem válaszolt, néhány csodálkozó, végső mondatot még elengedett a világűrbe:

– Hogy egyes szerencsés fickóknak milyen barátaik vannak! Nem mondom: Pepe őrmester, a kapitány és a professzor! Így még vihetik egyesek valamire!

És hajóztak tovább, folyton tovább, alkonyatba, pirkadatba, tovább, Délosz felé.

A Földközi-tenger után a Jón-tengeren nyílt rájuk napok múlva a reggel. Aztán...

Pirkadat az Égei-tengeren. Parosz és Naxosz, a két nagy sziget erdő borította hegyormai még az éjszaka sötét párába veszték a *Calypso* mögött, de elől, ahol Délosz rejtőzött, vagy harminc kilométer távolságban a láthatár alatt, már meghasadt az égbolt, és a virradat gyöngyszürkéjébe beleszövődött a kelő nap első hírnöke, egy gyöngéd rózsaszínű sáv.

A *Calypso* motorjai halkán dohogtak lenn a gépházban, és a hajócsavarok gyors munkájáról a parancsnoki híd olykor-olykor érezhető megremegése tudósította a szolgálatosokat. Végtelen csend és békesség terült el a szigettengeren. Az öregebb Christianini a kormány mellett hagyta, hogy kialudjék pipája, mert úgy érezte, hogy a gyufasercintés is elúzná ezt a földöntúli békességet. Pepe őrmester hasonló módon érezhetett künn a hídőrségen. Moccanás nélkül állt, fürkészett előre a messzeségbe. Éppen hogy oldalt pillantott a lépcsőcsikorgásra, megállapította, hogy Bénoit professzor és Bobo kapaszkodik felfelé, de némaságát ekkor sem szakította meg.

A professzor Bobóval egyetemben rátámaszkodott a korlátra, szívta a hús, sós-párás hajnali levegőt, és megbabonázottan bámulta a rózsássá vált égboltot. Egyszerre idegen nyelvű verssorokat kezdett pergetni elragadtatásában.

Bobo ezt már nem állhatta szó nélkül.

– Ez nagyon szép, csak nem értem – mondta kíváncsi-
an.

A professzor felrezzent.

– Ógörög vers a rózsaujjú hajnal hasadásáról – felelte,
de a versmondást nem folytatta tovább.

A napsugár első nyilai akkor röppentek szét a tenger
kék tükrén, és a látóhatár alján sötét folt bukkant elő. Ch-
ristianini végre kivette pipáját szájából, csutorájával elő-
rebökött.

– Délosz!... – vetette oda kurtán, a sötét foltra mutat-
va. – Früstökidőre odaérünk!

– Délosz! – A professzor majdnem ujjongva ejtette ki a
sziget nevét. – Délosz... – Reménykedés fűtötte szavát,
de kétely is csengett benne, vajon véget ér-e itt útjuk,
vagy csak közbülső állomás lesz, ahonnan tovább kell üz-
niük SES bolyongó árnyát.

Beszélnie kellett, hogy legalább ezzel a tevékenység-
gel böjtölje ki a hátfalevő órákat, míg végre elkövetkezik
a várt és egyúttal rettegett bizonyosság ideje.

– Tudod-e, fiam, hogy a világtörténelem útjait járjuk
most? – fordult Bobóhoz. – Ezen a területen virágzott ki
legelsőbb az európai kultúra. Innen, a görög földről áradt
szét a tudás fénye szerte Európába, és Délosz hosszú időn
át központja volt, no, nem a tudásnak, de a görög hata-
lomnak és politikának.

Némi időre elhallgatott, mintha a tenger habjai alatt
fürkészné az Időbe merült múlt körvonalait. Christianini
igyekezett meg sem moccanni a kormánynál, Pepe ör-
mester pedig kényelmesebb állást váltott, hogy a pro-
fesszor egyetlen szavát se veszítse el. Valamennyien is-
merték már, micsoda sziporkázó, színdús elbeszélő a tu-
dós, ha magával ragadja az ihlet. A *Calypso* fedélzetén
egyébként még mindig csend honolt. A kapitányt, a dok-
tort és a legénység zömét a mély hajnali álom nyűgözte,
és a gépnészen kívül Bénoit hangja volt az élet egyetlen

jele.

– Délosz nagy korszaka a majdnem regebeli gazdagságú Dareiosz, vagy ha néked úgy tetszik, Dárius perzsa király utódjának, Xerxésznek támadásával kezdődött, időszámításunk előtt 480-ban. Hérodotosz, a nagy görög történetíró tanúsága szerint óriási hadiflotta szállította át Hellasz földjére a sokmilliós perzsa hadsereget. A görögség a Thermopülai szorosban akarta megállítani Xerxész hódító hadát. A szorosban Leónidasz spártai király háromszáz harcossal addig tartotta fel a perzsákat, míg el nem árulták őket, akkor aztán elestek, hősi módon, az utolsó szálig... Szimónidész írta nevükben:

*Itt fekszünk. Vándor, vidd hírül a spártaiaknak:
Megcselekedtük, amit megkövetelt a haza.**

– csendült a vers Bénoit ajakán. – Igen, Hérodotosz így örökítette meg emléküket a thermopülai kőoroszlán talapzatán! És Göröghon majdnem elveszett! Attikát elpusztították, Athént, a kincses, drága Athént, feldúlták a zord ázsiai zsoldosok. A görögöknek ezután már csupán egyetlen reménységük maradt: a hajóhad. Szalamisznál csapott össze a két flotta, és a győzelem istene ezúttal Themisztoklész, a görög hadvezér homlokát koszorúzta meg. Xerxész, hajói vesztével, seregét féltve, vert kutyaként vonult vissza Ázsiába. És ekkor virradt fel első ízben Délosznak. A görög városállamok vezetői az eseményekből meggyőződtek arról, hogy egy esetleges újabb inváziót csakis hajóhaddal akadályozhatnak meg, és ünnepélyesen létrehozták a déloszi tengeri szövetséget a perzsák ellen. Hatalmas hajóhadat összpontosítottak. Athén egymaga háromszáz háromsorevezős hadigályát állított ki a társállamok másik háromszáz gályája mellé. A hadikincstárt pedig a déloszi Apollón-templomban helyezték el, ahol ve-

* Ponori Thewrewk Emil fordítása

zéri megbeszéléseiket tartották. Déloszban az Apollón-templom köré gyűlt az elragadtatott nép, lengették a pálmáágakat, az ég felé szállt az illatos áldozati füst...

– Füst a láthatáron! – szólalt meg Christianini, és meghúzta a hajókürtöt.

A bömbölésre hasonló harsogó hang felelt. Egy tehergözös növekvő alakja bontakozott ki a távol kékségéből. Déloszból tartott a nyílt tenger felé.

–... Igen, akkor is bömböltek a kürtök, a templomi kürtök – folytatta Bénoit zavartalanul. – Az összefogást ünnepelték. Az álmos kis szigetbéli város felébredt, pezsegni kezdett benne az élet. A templomi kincstárból ömlött a pénz, a pénz nyomán növekedett, forrt a kereskedelem. Apollón papjai magas kamatot számítottak ugyan, de a drága, értékes áru, amely ide özönlött most Egyiptomból, Arábiából, sőt Arábián át Indiából, a Fekete-tenger távoli vidékeiről, de még a homoksivatagokon keresztül tevék hátán, szkíta taligákon és ormóttan evezős bárkákon a végtelen távolságban fekvő Kínából is, minden szállítási költséget elviselt...

– Szép kis társaság! – dörmögött Christianini a kormány mellől. – Papok kamatra pénzt kölcsönöznek!

– Akkor a templomi kincstár volt a bankház, Gaston barátom! – vetette ellen megrovóan Bénoit. – A bankárok csúnya fajzatát később csalogatta ide az üzlet illata... És a pénz, mondom, az aranytalentum, új ösvényre terelte Délosz sorsát. Az ősi, tiszta erkölcsök lassanként kivesztek. A népet többé már nem elégítette ki az egyszerű kőház; a gazdagodó polgárnak palota kellett, márványpalota; a halászgazda hajósnak csapott fel, a földműves nem azt termelte többé, amire magának volt szüksége, mint annak előtte, hanem ami után a távoli tájakról ide sereglő kufártömeg kapkodott. A régi, nyílt piacon a szükséges árut olcsón kellett adni a rászorulónak. Olcsó ár viszont nem fiadzik aranyat! A gyékényterítőkről csak filléres

hasznot várhat az eladó, nagy pénzt csak kellő befektetés hozhat. Déloszban tehát pompázatos vásárzsarnokot építettek... Hófehér márványból hasították tartóoszlopait, márványasztalra teregették a vásárlók elé a lenge kelméket; a bankárok bronzládába pergették pénzeiket – mert ó, most már voltak itt bankárok, föníciai, szír, etióp, perzsa, görög pénzkufárok –, és a város lakói száma két-háromezerről harmincezerre szökkent!

– Tán biz még színház is volt? – dűnnyögte Pepe őrmester kissé gúnyosan.

– Úgy bizony, még színház is volt, hol athéni színészek szavalták a verses színjátékokat, és este a sokpénzű, víg kalmárbanda káprázatos vendéglőkben verte el éhét. A soknyelvű, sokfajú matrónéség pedig...

– Sejtem! – kotnyeleskedett közbe ismét az őrmester. – A matrónéség hova is mehetne? Kiskocsmákba járt!

– A matrónéség – bölintott elismerő mosollyal Bénéit – a kikötőbeli kiskocsmákba járt. S mert kalózok is akadtak köztük bőven, garázdák voltak ezek a déloszi kikötőéjszakák. Pergett a kocka, folyt a bor... és folyt a vér! Gyilkosság, rablás esett tucatszám!

– Kalózok?... – kockáztatta meg Bobo a kérdést.

– Mit csodálkozol ezen, fiam? Ahol a hajók drága árut cipelnek gyomrukban, ott kitermelődik a drága áru hiénája is – ott megszületik a kalóz! De még mennyi kalóz! Karcsú, keskeny naszádokon suhantak a hullámokon, vakmerő, elszánt tengeri zsványok, és jaj volt annak a lassú, pohos kereskedőbárkának, minek elvágták az útját. Megköszönhette a maga istenének az a jámbor polgár, akinek csupasz életét meghagyták csak azért, hogy a rabszolgapiacra hurcolják...

– No tessék, végre eljutottunk a tárgyhoz! – dörögött Christianini. – Amióta ezt a gályát kiástuk, nem hallok másról, csak rabszolgaságról!

– Ilyen volt a kor, Gaston! Hogy úgy mondjam, a rab-

szolga volt a legfőbb termelőeszköz. A rabszolga dolgozott a legolcsóbban, tehát ő hozta a legnagyobb hasznot. Mi kellett a rabszolgának? Némi kis táplálék, hogy ne forduljon fel éhen, és korbácsos hajsza, hogy el ne lustuljon valamiképp, hogy a gazdája szolgálatába állítsa minden tudását. Ő, hatalmas árakat fizettek egy-egy tudós, jó mesterségű rabszolgáért!... Ha hihetünk az ókori statisztikáknak, átlag öt-hat rabszolgája volt egy-egy szabad polgárnak, no de akadt olyan gazdag is, aki éppen ezret tartott igában. Még Arisztotelész, a bölcs, a filozófus, az emberi jogok szenvedélyes szószólója is tizenháromat tartott rabkoszton maga mellett.

– Hát akkor ki nem tartott? – jegyezte meg félénken Bobo.

– Ki?... Talán a zöldséges kofaasszony, a fuvolás, a cirkuszi bohóc, a katona és a kikötőbeli csellengő, dologtalan munkakerülő, aki az áruraktárak tövében leste, hogy a tolvajjal közösködjék a zsákmányon. A kikötő zűrzavarában, ahol napról napra tízezer rabszolga cipelte hajóról raktárba, raktárból hajóra az árucikkek tömegét, mindig akadt félkékzalmár, aki jutányosan megvette a bal úton szerzett árut, és nem kért róla számlát.

– Hát ha így volt, bizvást vetekedhetett a mostani marseille-i alvilággal – mondta Pepe őrmester.

– A kikötőkben ilyen az élet! Azelőtt is, ma is – szegezte le a tényt tudósunk. – Déloszban is ilyen volt, sőt fokozódott, amikor elkövetkezett a sziget második nagy virágzási szakasza, amikor a rómaiak telepedtek meg itt, és az akkori világ valamennyi kereskedője vámmentesen szállíthatta ide áruját. Ha hihetünk a korabeli híradásoknak, akkortájt a fehér márványépületek ereszei alatt ezrével hemzsegett a naplopó, a könnyen élő kétes alakok tömege...

– Azóta, úgy látszik, nem kevesbedett meg, és az épületek is fehérek maradtak! – nyugtázta újfent a megállapí-

tást Pepe őrmester, leemelve szeme elől a távcsövet.

A könnyű reggeli köd hirtelen fellebbent, és a professzornak már távcsőre sem volt szüksége ahhoz, hogy kitáruljon előtte Délosz.

Az öböl háttérében ugyanolyan fehér házak emelkedtek, mint amilyenekről az imént regélt, és a partot nyüzsgő, fekete pontok cifrázták: lustán tétlenkedő kikötői nép, mely kíváncsian leste a befelé igyekvő *Calypsót*.

Bobo előtt eleven folytatása terült el annak, amit a professzor oly színesen elmesélt. Szikrázó napsütésben nyüzsgő emberek, raktárházak, távolabb, a hegyek,ombok árnyas oldalán pálmák alá búvó épületek, karcsú tornyok és mindezek felett délibábosan reszkető, kék égbolt. És most, gyerekéletében talán először, ugyanolyan megrendülés öntötte el, mint a történelemből felocsúdó Bénéit-t. Találkoznak-e SES-szel, aki eddig árnyékként ülte meg utóbbi hónapjaikat, holott körülötte a mellékfigurák mind életre támadtak? Találkoznak-e vele, vagy végleg belevész az ezredévek mélyébe?

Mi tagadás, valamennyien idegesek voltak. Nemcsak a professzor, aki most már szüntelenül kecskeszakállát simogatta, de a rendíthetetlen nyugalomú kapitány és az eddig örökké aranyos kedélyű Dumas doktor is.

– Így érezheti magát a harcos döntő ütközet küszöbén!
– élcelődött saját maga felett fanyarul, a móló kövezetére lépve a kikötőhídról. Pepe saványúan nézett utánuk. Őt a *Calypsón* marasztotta a szolgálat.

– Legelőször is múzeumba megyünk! – közölte velük Bénéit, ádázul villogtatva szemüvegét, s intett az egyetlen, közelben várakozó, özönvíz előtti bérautónak.

– A múzeumba, urak? – köszöntött rájuk egy hófehér vászonba öltözött, pergő beszédű férfi, aki mindedig leplezetlenül hallgatózott közelükben, nemtörődömül egy kikötőbagnak támaszkodva. – Engedelmmükkel, elvezetem az urakat!

Urak... urak... urak... – ez volt minden második szava, miközben az autójuk lépcsőjén állva, hadarva magyarázta a szűk kocsiba zsúfolt öt látogatónak a város nevezetességeit, habár egyikük sem hallgatott rá.

– Az igazgatóhoz! – vezényelt harapósan Bénoit, mikor a kocsi fékezett egy hosszú, alacsony épület előtt.

– Sajnálom, szabadságon van, uram – hajlongott vezetőjük.

– A helyetteséhez!

– Olyan nálunk nincs, uram!

– A portáshoz! – Bénoit már majdnem tajtékozott.

– Az én volnék uram! – S az ösztövére figura a legmélyebb lelki nyugalommal előhúzott hátsó zsebéből egy hatalmas kulcsot, feltárva a múzeum kapuját. – Ötszáz frank, ha nem haragszik, uram! – És máris tartotta tenyerét.

Ezzel kezdődött a képtelen kaland!

A hűvös, homályos folyosó végén, a terembejárat előtt remek művű, bronzlábú, elefántcsont berakású karosszékkel lepett a por.

– Királyi trónszék, uraim! – vetette oda nagyvonalúan magyarázatát a múzeum mindenese, és már tovább is sietett volna.

Bénoit, mint akit mellbe vágtak, megtorpant, rámeredt a karosszék támláját ékesítő háromágú Neptun-szigonyra, és vasfogóként markolt a fehér ruhás locsogó karjába.

– Melyik királyé?... – recsegte számonkérően.

– Ki tudja azt, uram? Van belőlük annyi, mint égen a csillag! – hangzott a hanyag válasz. – Valamelyiké!

– És miért trónszék, ha kérdeznem szabad? – harsogott egyre jobban Bénoit.

– Mert ilyen székük csak a királyoknak van!

– Maga tudatlan szamár! Legalább azt mondja meg, hol találták! – rángatta a fehér ruhás kart a professzor már-már magából kivetkezetten.

– A helyén! – cikákkolt ijedten a portás.

– De hol az a hely?!

– A hegyen!

– Melyik hegyen?!... Melyiken?! – Bénoit már berekedt éktelen izgalmban.

– Amelyik mellett a kikötőben eljöttünk! Ahonnan mind a négy tengert látni! Ott székelt a király! A *Künthosz* hegyen!

– Miért nem mondta?... Miért nem *ezt* mondta, maga szerencsétlen?! – kapta még inkább szövégre áldozatát a tudós.

– Hát kérdezte, uram?!

– Elég volt!... Előre!... Vezessen!

A kocsiban sem engedte el a féltősen rátekingető portás karját. Szakadatlanul szorította, s közben a sofőrt ösztökölte sebesebb, folyton sebesebb hajtásra.

– Igyekezzék, maga teknősbéka! – szidta folyékony görögséggel. – A büntetést fizetem! – S a kocsi versenytempóban vágta át a serpentin út legveszedelmesebb kanyarjait is.

Amint feljebb és feljebb köröztek a kúp alakú csúcs felé, mindinkább kitágult körülöttük a csodás végtelenség.

Előbb csupán az ég ragyogó kéksége kerítette be őket, azután másfajta, mélyebb kék szín szövődött az ég aljára, s abban a pillanatban, mihelyt a kimerült sofőr behúzta a féket a hegytetőn, ez a mélykék szín töltötte be az egész mindenséget a négy égtáj felől.

– A négy tenger! – kiáltott fel Bobo elragadtatottan.

A professzor kivételével a többiek a kocsi mellé ragasztotta a káprázatos látvány. Mire felocsúdtak a bűvöletből, Bénoit eltűnt egy terebélyes mirtusz bokor mögött, maga előtt hajtva a múzeumi portást. A tudós torkaszakadtából fakadó tagolatlan kiáltása aztán futásra készítette mindannyiukat.

A mirtuszbokor egy rommezőt takart, akadályozva az áttekintést, pedig karcsú márványoszlopok között búbajos szobrocskák mosolyogtak az oda tévédére. A fal-maradványok, az oszloptöredékek, az épségben maradt márványpadok mind arról tanúskodtak, hogy itt valamikor rég-es-régen csodálatos palota emelkedhetett. Olyan palota, melynek ablakai a világ négy legszebb tengerére néztek. Arra a négy tengerre, amelyről SES az istenekhez való fohászában megemlékezett. És ez volt, bizonyosan ez volt az a palota!

És mégis – a professzor tekintetét nem a romok, hanem a föld bilincselte magához. Egyetlen pillantása sem akadt a szobrokra, a freskók nyomait mutogató falrészletekre, állhatatosan a talajt fürkészte, és szakadatlanul bugyborékolta az érthetetlen kiáltozást. A portás dermedten állt mellette. Lerítt róla, hogy a félelem gyökerezettette meg álló helyében, örültnek vélte a professzort.

Végre Bénoit kiáltozása érthetővé alakult.

– Ide... ide... ide gyertek!... – sorjázta mintegy önkívületben.

Mutatóujja szakadatlanul egyetlen pontra irányult. Melléje futottak, odapillantottak – és bennük is megszakadt a lélegzet.

Egy sok négyzetméteres, hófehér mozaikpadló kellős közepéről, fekete márványkockácskákból kirakva, embermagas betűkből feléjük sötétlett a csonka szó: SES – és alatta a lefelé fordított ágú Neptun-szigony.

Megtalálták!

Megtalálták SES palotáját, amely valóban négy tengerre, pontosabban a tenger négy részére nézett.

Megtalálták, de nem ismerték meg őt, akit kerestek. Még most sem ismerték meg! Pedig ez volt az utolsó remény, a végső alkalom.

Az egykori pompázatos előcsarnok maradványa ismét csupán a titokzatos római névjegyét vetítette szemükbe,

semmi többet.

– Ki volt ez az ember? – A professzor hangja ezúttal kért, könyörgött.

A portás félve vonogatta a vállát.

– Nem tudom, uram! Mondtam: egy király... ha úgy tetszik, uram...

És a professzor levette szemüvegét, könnyet törölt ki szeme sarkából, őszintén, nem szégyenkezve, leplezetlenül.

– Most mi szenvedtünk hajótörést, barátaim! – fuldokolta, és intett a múzeumi kapusnak, menjen, ahová akar.

Magukra maradtak. Már nem nézték a tengert, sem a romokat, csak a jelet látták. Ezt a meddő, sokat ígérő, mit sem adó jelet. Bobónak sírás szorongatta torkát, annyira sajnálta a professzort. Szörnyű lehet így csalódní!

Nem tudták lemérni, meddig tétováztak így. A gyászoló csendet Pepe őrmester csodálkozása törte meg:

– Ejnye, hát miben merültek el annyira, hogy még ennek az átkozott pokolmasinának, ennek a motorvacaknak a dudálását, de még az én hangomat sem hallják meg?! Pedig ugyancsak kiáltoztam! Tessék, professzorom, sürgönyt hoztam!

– Sürgönyt?... Ugyan, kár volt a fáradságért! – mormolta Bénoit.

Átvette a borítékot, de nem tépte fel, tovább nézte a jelet. Aztán nagy sokára mégis beleakasztotta a papírba kisujját, unottan, fáradtan.

– Nem igaz!... Nem igaz! – harsogta, tombolta egyetlen másodperc múlva. – Ez nem lehet igaz! Ne járassátok velem a bolondját, már elmúlt a karnevál napja.

És rázta, rázta a sürgönyt.

Dumas doktor kikapta kezéből. Tagoltan olvasta:

– „Gratulálunk! SES-t ismerjük. Titus Livius mindent megmagyaráz. Római Régészeti Intézet.”

– Egy Liviust, egy Liviust adjatok nekem! – suttogta a

professzor.

Megnémultak. Ehhez a sürgönyhöz nekik sem volt szavuk, Liviusuk még kevésbé.

Pepe őrmester nem hagyta ennyiben.

– Mi tagadás, olvastam a táviratot – dörmögte csendesen. – Én ugyan nem ismerem ezt a Livius nevű urat személyesen, de a könyveire emlékeztem a professzor kabinjából, Hát elhoztam! – És kiöntötte a fűre oldalzsákja tartalmát, egy tucatnyi kötetet.

Bénoit tétovázva nyúlt a könyvek közé, mintha nem akarna hinni még a bőrkötés érintésének sem; habozott, turkált a kötetek között, míg végre kiemelte az egyiket. Halálos csendben belelapozott, egy helyütt megállt, levette szemüvegét, gondosan megtörölgette, fel is sóhajtott:

– Ó, öreg Livius, te, akit én vén pletykahordozónak neveztelek, és nem szerettelek... Barátom, bocsáss meg nekem! Visszavonom valamennyi rád szórt csúf szavamat! – És áhítatosan megcsókolta a könyvet. – Sestius... *Marcus Sestius* – köszöntelek!

Aztán szilárd hangon, mintha bejelentést tenne valahol, idézte a római történetíró sorait, amint a papírlapon feketélt:

– „Marcus Sestius szabad római polgár, patricius-ivadék, az Aegates szigetek melletti dicsőséges tengeri viadal hőse, a corona navalis birtokosa, a Város lajstromában 250-ben nagykereskedőként és hajótulajdonosként bejegyeztetett. Nevezett férfiú bejárta az ismert világ minden tengerét a szkíták földjétől a ködös északi vizekig, messze túl Herkules oszlopain, ahol az ónt ássák a Zöld-szigeteken. Mivel a tengereket választotta diadalai helyéül, Délosz szigetén emelt magának palotát, és ott érdemei elismeréséül 240-ben díszpolgárrá választották. E nemes római férfiú 230-ban veszett el gályájával együtt, midőn Massilia felé tartott. Neptun isten, kinek jelét viselte, fogadta oltalmába őt.” Bénoit professzor becsukta a

könyvet.

– Salve, Marcus Sestius! – intett a távoli verőfénybe. – Üdvözöllek, barátom! Nagy férfiú voltál! Jól sejtettük!...

– Tengerész! – tódította Pepe őrmester.

– Világutazó! – fűzte hozzá Cousteau kapitány.

– Felfedező is! – bólított Dumas doktor.

– És rabszolga-kereskedő! – tette le a garast az engesztelhetetlen Christianini.

– De hős, mégis hős! – lángolt fel Bobo, ellentmondva apjának.

– Az! – hagyta helyben melegen Bénoit. – Igazad van, fiam! Mindaz volt, amit itt elmondtatok róla. De még enél is több! Korának embere, annak minden erényével, hibájával. Római polgár...

Odalenn a mélyben valahol dob pörrent brummogva, harciasan, és egy fehér vitorla lebbent ki a nyílt vízre az öbölből, mintha a dobpergés üzné.

Mindannyiukban ugyanaz az érzés dobbant. Marcus Sestius most vitorlázik ki gályáján Déloszból, utolsó útjára. Döng a dob, a hortator veri, az evezők ütemesen csapódnak a vízbe. Sestius ott áll a parancsnoki emelvényen ezüst mellvértjében, megcsillan rajta a napsugár...

És ekkor ezüstsugár villant a vízről! Lehet – a nyugovóra hajló nap villantotta meg valamelyik hajó ablakát...

De azért Bénoit professzor ismét üdvözlésre emelte karját

– Vale, Sestius! – búcsúzott római módra. – Isteneid kísérfenek utadon!

Aztán ők is elindultak, mert hívogatóan szólt a *Calypso* kürtszava.

Mögöttük a márványpadlón lassan az éjszakába fektült SES jele.

Így történt...

14. FEJEZET

„*Caius Licinius hódolattal köszönti úrnőjét...*”

Kürosz Papadopulosz szintén tudós volt és múzeumigazgató, akárcsak Bénoit. És mintha csak a tudós múzeumigazgatókat egy nyüstből szőtték volna: vékony volt, inas, szikár, és hajszálnyira ugyanolyan kecskeszakállat simogatott állán, mint Bénoit.

Az imént tért vissza több hónapos szabadságáról Dél-oszra, s mert tudós volt és az ókori görög irodalom szerelmese, szabadságát ugyan hol tölthette volna, mint az athéni ókori könyvtárban, ahol beleásta magát kedvelt szerzőibe, s ki sem nézett közülük, csak elutazása utolsó, követelő pillanatában. Máshová nem járt, újságba úgyszólván bele sem lapozott. Érkeztekor éppen csak lerakta poggyászát, s máris ment rég holt barátai közé, s fájó szívvel hagyta ott őket, mikor követelte hajója indulása.

És így a *Calypso* útjáról s mindarról, ami ezt megelőzte, csak Bénoit professzor terjedelmes, gépírt beszámolójából szerzett tudomást, melyet kartársa kötelező szakmai udvariassággal odatétegetett íróasztalára.

Most olvasta, olvasta a beszámolót; olykor csodálkozó felkiáltást hallatott, olykor enyhe vitatkozókedvvel csóválta a fejét, s mert nem volt kivel vitatkoznia, buzgón olvasott tovább. Amikor végzett az íráspaksamétával, hosszan elgondolkodott, hümmögetett magában, és szerfölött elégedett volt, s méltán, miután ő azt is tudta, amiről Bénoit-nak sejtelme sem volt, ámbár nem is lehetett. Aztán csengetett.

– Platón – szólta a hórihorgas, magára hányt, egykor fehérnek nevezett ruhát viselő férfiúra, aki azonos volt a *Calypso* déloszi expedíciójának balsikerű idegenvezetőjével –, Platón, miután ön a nyilvánartás szerint tudomá-

nyos segédmunkatárs, kérem, jegyezze meg jól, hogy *mi* nem lehetünk elfogultak egyetlen ókori kútfővel szemben sem. Pletykahordó, vagy nem pletykahordó, elolvassuk, és emlékezetünkben méltó helyére illesztjük. Ezzel magunknak munkát és fáradságot takarítunk meg. Ez, amit most magának mondtam, úgynevezett tanulság. Ha nem érti pontosan: Liviusról beszélek, ha így sem érti, az se baj. És ezek után hozza be nekem könyvtárunkból a Róm. kettőspont hatszázhatvanegy per hármastekerest. Ismétlje!

Platón megismételte a könyvtári számot, és rövidesen hozta.

Kürosz Papadopulosz némán kiintette a szobából. Néhány röpke percig szórakozottan elnézte a forró déli napsugár alatt fehéren lángoló déloszi kikötő látványát, csak úgy, íróasztala mögül, majd óvatosan kigöngyölte a régiségtől sárgult tekerest. S ekkor elmerült térben és időben. Végigfutott az első, latin nyelvű soron:

Caius Licinius hódolattal köszönti úrnőjét, Lucia Liciniát!

Caius Licinius hódolattal köszönti úrnőjét, Lucia Liciniát!

Sestius tribunus özvegye bénultan ölébe ejtette kezét, és a szinte már elviselhetetlen fájdalomtól gyötörten, ismét a forró déli napsugár alatt fehéren lángoló déloszi kikötő látványára meredt. Lehorgonyzott gályák ringatóztak lustán, békésen a kék vízen, apró, fekete hangyák cipekedtek serényen, hosszú-hosszú sorokban a parthoz simult hajók és a tárt kapujú raktárházak között. Árut hordtak az érkezetekről, és árut vittek az indulókra.

„Indulók?... – gondolta révetegen a római matróna, aki szép volt, mint egy friss reggelen kinyílt lilium, melyre ráhullott a könnyharmat. – Hát indul ezután is gálya Dél-

oszból, ha Marcusé nem indul többé?...”

Ült a rózsák között, a nyitott előcsarnokban, fenn a hegy tetején, Délosz fölött, ahonnan a kikötőre és a „világ négy legszebb tengerére”, a görög szigettenger négy legszebb csücskére lehetett ellátni Naxosz, Pathmosz, Ténosz és Szürosz szigetei között. Ült, és könnyei fátylán át alig-alig látta a márványpadozatot ékítő fekete jelképet lába előtt: Sestius Neptun-szigonyos három kezdőbetűjét. És bár Kleón, a gyászos hír hozója órákkal ezelőtt hajolt előtte földig, pontosan ott, azon a helyen, ahol a szigony háromágú hegye a márványpadlat fehérségébe szúr, és azóta eltávozott dolga után, s valahol a kikötőben vagy kocsma mélyén beszéli már ágálva végzetes kalandját, ha testi valóságában nem is volt a közelben, mégis látta, mint akkor, amikor átnyújtotta a levéltekercset, és ő egyetlen lélegzetvételig azt hitte, jó hírt, örömet hozott Marcustól...

Azóta, ó, hányszor olvasta már ezt a fekete, gyászos levelet! Hányszor... és ismét, újra meg újra olvasnia kell!

Olvasta:

Úrnőm, Nagynéném s immár Anyám! Kleón viszi e levelemet, melyben életünkben először anyámnak szólítalak mélységes tisztelettel, miután ő, aki Néked hitvesed és nékem bátyám volt, fiává fogadott, nincs többé velünk, az istenek kifürkészhetetlen szándokából. Szavam elakad, és a fájdalom elfojtja hangomat, most, hogy el kellene mondanom azt, ami történt. Nincs erőm hozzá! Kleón kormányos, akinek a halál oly természetes, mint maga az élet, Kleón kormányos a maga keresetlen szavaival bizonyára jobban eléd tárja majd, Úrnőm és Anyám, hogy s miként vágta el a sötét Párkák ollója annak élete fonalát, akit mindketten legjobban szerettünk és becsültünk ezen a világon. A kormányost mellőle sodorta el a vihar bösz le-*

* A római mitológiában a végzet megszemélyesítői

helete, s ha valaki láthatta, ő látta urunk utolsó pillanatát. Amikor elkövetkezett a rettenet, engem azonnal magával ragadott a tenger alattomos árja, s életemet az istenek akaratán kívül Morónak, a núbiainak köszönhetem,, aki magával karolt, visszarakadott az enyészet széléről, és partra vont az annak a szörnyű, komor sziklatoronynak tövében, mely urunk és gályánk végzetét okozta volt. Csupán bennünket hárman: alázatos fiadat, a kormányost és a núbiait engedte ki a végzet szorító csontmarkából, miután előttünk is kitérte a haragvó tenger nedves sírvermét. Bár ne így történt volna! Bár bennünket ragadott volna alá a sötétségbe, áldozatul, s hagyta volna meg őt, aki a római férfiak egyik legnemesebbike volt! Ám nem így történt, ő szállt alá a sírverembe, s követte mindazok legtöbbször, akik útjainak hűségese kísérői voltak, és véle éltek minden megpróbáltatást, eddig a legvégsőig.

A hely, ahol urunk alászállása történt az alvilágba, az öregsziáklának nevezett kökolosszus, Massilia városának küszöbén. Amit még mondhatok: utolsó pillantása massiliai házak tetején pihent meg, éppen amikor búcsút szikrázott rajta a nap lehanyatló sugara. Miután ez a ház a Tiéd is, Úrnőm és Anyám, és a rózsákat is Te ültetted az előcsarnok küszöbe elé, úgy vélem, és jól vélem, ezzel a végső pillantásával bizonyára Téged látott.

Légyen ez vigaszunk a vigasztalanságban, s ami ezenfelül marad gyászunkban, csupán annyi lehet: megkísérelni, hogy nyomdokaiba lépünk, és oly szülötteivé válunk Róma anyánknak, amilyen Ő volt. De hát ez úgyis lehetetlen! Én addig, amíg Tőled, Úrnőm és Anyám, más utasítást nem kapok, itt próbálom meg elsajátítani annak a tudásnak csekélyke részét, mellyel urunk e világ kiemelkedő egyéniségei között tündökölt. Tudom, e próbálkozásom kevés sikerrel fog járni, mert hiszen, akik ismerik – és ki nem ismeri Őt? –, úgy méltatják, hogy mind katoná-

nak, mind hajósnak, mind pedig kereskedőnek a legjelesebb volt. De meg kell tennem minden tőlem telhetőt, mert Ő mondotta, hogy Róma, mindannyiunk anyja, csak akkor lesz valójában nagy és hatalmas, ha nemcsak légionáriusaival, hanem tengerészeivel és kereskedőivel is nekivág a világ meghódításának. Ő mindhárom volt egy személyben, elindult ezen az úton, és úgy érzem, nekem parányi tehetségemhez mértén követnem kell. Az istenek óvjanak és istápoljanak végtelen gyászodban, Úrnőm és Anyám, kívánja Néked a vigasztalhatatlan

Caius Licinius

Lehunyta pilláját. Ezúttal már könnye sem hullott, s hogy a fájdalom e látható forrása kiapadt, belülről annál inkább tépte a száraz kín. Mi marad annak, akinek a legkedvesebbjét elragadják a sötét hatalmak? – kérdezte önmagától, s nyomban meg is adta a feleletet: – Örök szomorúság, meddő várakozás, mígnem elkövetkezik az a végső óra, mely kitöröl minden emlékezést. Önkínzó töprengéséből halk lépésnesz ocsúdtatta fel. Könnytől maszatos képű szolgálóleánya közeledett. A palota belső helyiségei felől, a falaktól tompítottan, jajongás szűrődött ki a kertbe. Sestius háza népe siratta gazdáját.

– Úrnőm, ne haragudj! – hüppögte a leány. – Jucundus százados óhajt tisztelni színed előtt.

Lucia asszony felsóhajtott, s rövidke tétovázás után egyenesre feszítette roskadt derekát, eligazította ruhája redőit, letörölve arcáról könnyei utolsó nyomát. Idegen, ha mégoly jó barát is, ne lássa fájdalomtól elgyötörten. Római asszony a gyász óráiban is megőrzi méltóságát!

– Kérem a nemes Verus centuriót – utasította a szolgát. – Vezesd ide!

A százados hadidíszbe öltözve csörtetett eléje, könyök-hajlatába szorítva lószőr forgós ércsisakját. Himlőhelyes, sebszántotta arca, amelyről sohasem fakult le a kedv,

most komoly volt, elhatározott. Ugyanazt jelezte, amit öltözéke: a könnyed, derűs napokat a nehéz munka, a kötelesség ideje váltja fel, azé a kötelessége, mely nem tűr halasztást.

– Lucia úrnő – tisztelgett az asszony előtt –, gyászod mindnyájunké. Vértik a szívem, hogy meg kell zavarnom a végső búcsúnak ezeket a perceit. De hát ha a csatamezőn elesik a parancsnok – mondta szándékolt szárazsággal –, a helyzet nem tűr habozást, tétlenkedést. Nyomban a helyébe kell lépnie azoknak, akik soron követik őt. Két gálya befutott a Fekete-tengerről, egy pedig a fáraók földjéről. Temérdek árut hoztak, jelentést, elszámolást, és odalenn a raktárházakban a számtartók, a rakomány-felügyelők várják az utasítást. Engedd meg, hogy eléd terjesszem a legsürgősebb ügyeket... – S köpenye alól máris papirusztekercseket, számokkal televésett viasztáblákat vont elő.

Lucia asszony összébb markolta ruháját, helyet készítve maga mellett a hófehér márványpadon, pillantása még egyszer végigröppent az üressé vált tengeren, melyen nem hajózik többé a tribunus gályája, s mire felnézett a centurióra, elveszett a szeméből a fájdalom kifejezése. Helyét a figyelemé foglalta el. Éberré vált, határozottá, tette késszé.

– Ülj le, Jucundus barátom, hallgatlak...

– Kezdjük talán a massiliai gályával. Kleón kormányos rakománykönyve szerint a gálya terhe a százötven gallus rabszolgán kívül ötszáz téglá ón...

Sestius özvegye elmélyülten figyelte a számadatokat.

– Kleón kormányos...

Kleón kormányos, akinek jelentését Jucundus százados idézte odafönn a Künthosz hegyi palota kertjében, a rózsák között, fél könyökre dőlve hajtogatta a kikötősikátor

egyik csapszékében a fakupából a sűrű déloszi vörös bort. Körülötte szorosra tömörült, hallgatagon fülelő hajós nép, rakodómunkások, csavargók, alkuszok, mindazok, akik a kikötőből és a tengerből élnek.

– Hát bizony, pajtások, nem hittem volna, hogy valaha is kortyolom még ezt a vöröset! – dörmögte nehézkesen, szakállát áztatva a kiloccsant bor tócsáiban. – Amikor ránk csapott az a hétszer átkozott fergeteg, és a hullámokba hajított, nagyot kortyoltam a sós vízből, és már Poszeidón birodalmában éreztem magam, a tenger fenekén... A gályát akkor vágta oda a szélvész a szikla oldalához, rémséges volt a recsegése, s az, ahogy utolsót ordítottak a cimborák... – Megborzongott, s kortyantott a borból, hosszút, hatalmasat.

– És... és a tribunus?... – vetette valaki oda a kérdést.

– A tribunus?... *Láttam*, hogy megragadja a kormányt. Aztán kettéroppant a lapát nyele, a gálya dőlt, akkor törött derékba az árboc, süvöltött a szél, láttam lebbenni fehér köpenyét, amikor ő is lezuhant és elsodródott... Sodródott?! *Tudom*, állva merült – hiszen a jó katonák állva hálnak meg! –, saruja felett a nehéz lábvért, oldalán a kard, mellén az a gyönyörű ezüstpáncél! A gályáról egyenesen Poszeidón palotájába menetelt be...

– És te? – faggatta az elhallgató Kleónt egy izgékony, horgas orrú krétai hajósgazda.

– Én?... – révedt el Kleón. – Mellém sodródott a fedélzeti korlát roncsdarabja. Belekapaszzkodtam. Nem voltam se élő, se holt, amikor az áradat kivetett magából, ki, oda a gyilkos öregszikla lábához. Moró, a núbiai talált testemre, és a fiatal Licinius mellé vonszolt. Az a fekete nem is ember, hal inkább. Karjában vitte az örvényből partra azt a római gyereket. A karjában, az ám!

– Most mi lesz? – érdeklődött mohón egy héliopoliszi gabonaügynök. – Gazda nélkül maradtatok!

– Gazda nélkül? – ismételte meg Kleón az állítást, kér-

dő hangsúllyal. – Már hogy maradtunk volna gazda nélkül? Hát Lucia úrnő?!

– Asszony!

– De római! – mondta Kleón kissé irigy elismeréssel. – És az más! Ez az asszony az ura helyére áll! Én mondom! No meg a centurio, Jucundus – részestárs! Aztán... az a gyerek is, a fiatal Licinius, a Caius... Azt hiszed, jajgatott, siratta a nagybátyját? Hát nem, nem! Mikor másnap massiliai halászok partra mentettek bennünket, éppen hogy száraz ruhába öltözött, és máris hívatott. És akkor már nem is volt gyerek! Férfi volt! Rám nézett, összeszorította a száját, és ahogy szólt: parancsolt! „Melyik a legjobb gályánk itt a kikötőben, Kleón, mondd! – idézte. Megmondtam. – Akkor felszereled, és nyomban indulsz Lucia úrnőhöz. Délután megkapod a rakományjegyzéket és a leveleket. Úgy vidd a gályát, mintha a Fúriák üldözénének. Megértetted?” Nem lehetett neki ellentmondani! De hát Oroszlán jegyében született – mondta Kleón sejtelmesen –, a Nap a segítője, és az oroszlán akkor is oroszlán, ha fiatal. Felfal, ha nem engedelmeskedel!

– Felfal, bizony! – mormogta a mocskos ruhájú városi poroszló, aki a kocsmába beosonva bort zsarolt ki az italmérőtől, és most meglapulva fülelte a híreket. – Felfal... – És önkéntelenül megtapogatta a vállát, ahol egyszer Sestius szolgáinak korbácsa érte, mert túlságosan szemtelenül követelt valamiért sápot.

Aztán kisomfordált, hogy a városbíró írnokának kedveskedjen a hallottakkal, mert hiszen a nagy emberekről jó mindig mindent tudni.

A durva kockakövekkel kirakott sikátor torkolatában egy terebélyes zöldségeskofa viaskodott kordéja elé foggott csökönyös szamarával. Fustéllyal püfölte átkozódva a moccanni sem akaró állatot.

A poroszló nyomban nekirontott.

– Káromlod az isteneket, te mocskos szájú néember?! –

üvöltött rá. – Botránnyal vered fel a várost, amikor éppen gyászolja egyik legnagyobb fiát, díszpolgárát, a nemes Sestiust?! No, gyere csak a városbíró elé, majd az elrántja a nótádat! – kovácsolta sebtiben jólétesültségét újabb zsarolási alkalommá, majd néhány bronzpiculát csörgetve markában, vígan ment tovább. Korbácsát csattogatva tört magának utat a tömegben.

Arisztobulosz, a városbíró ványadt, sunyi írnoka külsőre közömbösen hallgatta a poroszló lelkendezve előadott híreit. „Ha te azt hiszed, gazfickó, hogy most hízeleghetsz nekem, alaposan tévedsz! – kajánkodta magában. – Gondolod, hogy nem tudom, mindent te magad vágtaal zsebre, amit annál a múltkori tolvajnál találtál, és nekem nem hoztál belőle egy fityinget sem?” Ráüvöltött a poroszlóra:

– Hordd el magad! Mindezt már városszerte ugatják a kóbor kutyák! – Pedig alig várta, hogy ez a rendőrféle el-tisztuljon, és ő besietessen értesüléseivel főnökéhez. Felbuzdultában észre sem vette, hogy a nyitott ajtóban Poszeidón templomának egyik papja ácsorog türelmesen.

A pap pedig undorral elhúzza ruháját a kisurranó poroszló elől, nehogy beszennyezze mocskos holmijával, átvette vállán köpenye sarkát, s bár máshová készült, visszafordult gyaloghintójához.

– Haza! – vetette oda gögösen rabszolgáinak, aztán átadva magát a hordozószék kellemes ringatásának, kezdte fölbecsülni gondolataiban, mit lehetne ebből a hírből és a hír mögött rejlő tényekből kicsikarni Poszeidón templomának, Poszeidón temploma papjainak.

Egyenesen a főpaphoz sietett a templom hűs árkádjai alatt.

Szolón, a kövér, méltóságteljes, jó illatú kenetektől áradó főpap simára borotvált tokáját simogatva, kegyesen végighallgatta paptársa értesüléseit.

– Tehát a nagy tekintélyű és nemes Sestius végére ért

földi útjának! – összegezte a hallottakat. – Így van ez! A kegyes istenek rendelése, hogy senki se tudja előre, mikor következik el végső órája! Hm... hm... Köszönöm, testvérem... – És ájtatosan elmosolyodott. – A nemes tribunus már régebben templomunk kincstárában helyezte el megőrzésre végrendeletét. És mivel az embereknek amúgy sem lehetnek titkaik az istenek előtt, én mint az istenek földi szolgája módját ejtettem, hogy betekinthessek. Szép összeget hagyományoz Poszeidón templomának a derék római. Szépet! – mondta elégedetten. – Mindenesetre, testvérem, majd ha elkövetkezik az alkony hús órája, kötelességünk a bánattól sújtott Lucia úrnőhöz sietnünk, hogy megvigyük néki az istenek vigaszát, könnyítve nehéz percein. Jó alkalom, hogy felhívjuk figyelmét, mily nagylelkű támogatója volt a vitéz tribunus istenünk kultuszának, Ha jól emlékezem, mielőtt eme fekete végű útjára indult volna, mint mindig, áldozatot mutatott be Poszeidónnak, és ekkor kettőnk előtt, testvérem, azt a kegyes ígéretet tette, hogy új arany áldozati edényeket szeretne felajánlani a templomnak – sorjázta a szavakat lassan, féloldalra hajtott fejjel, paptársára hunyorítva. – Pontosan emlékezem, nemdebár?

– Pontosan, ó, Szolón! – hunyorított vissza a másik.

– Akkor majd látogatásunk során, kellő formában, ezt is a szomorú özvegy tudomására adjuk. Mert utóvégre az isteneknek tett ígéret nemcsak az eltávozottra, hanem az itt maradottakra is vonatkozik. Az isteneknek adott, de be nem tartott felajánlás megbocsáthatatlanabb még a káromlásnál is... Erről jut eszembe – mondta végezetül –, hogy egyéb feladat is vár ránk. Majd holnap engesztelő áldozatot kell bemutatnunk Poszeidónnak, kérvén, fogadja kegyesen a tribunus hozzá érkezett árnyát. Fényes legyen a szertartás, testvérem, közhírré is kell tétetni. Az ilyesmi mindig emeli templomunk tekintélyét. Aztán... a városi tanácsnál és a nagykereskedők testületénél be kell

mutatni derék hívünk végrendeletét, hogy kihirdessék, és érvénybe lépjen. A kincstáros majd számítsa ki az eljárási költségeket. Ezzel nem kell azonban a nemes Lucia úrnőt zavarni! Elég, ha a kincstár benyújtja a cég számtartójánál... Most, azt hiszem, itt az ideje, hogy kissé megpihenjünk. Béke velünk, testvérem!

– Béke velünk, ó, Szolón! – mormolta a másik.

– Béke... Hát sosem lesz béke?! – ütött az asztalra Androklész, a Nagykereskedők Testületének elöljárója, és kerek, vörös képe lilásra hevült az indulattól. Kiáltozásától valósággal zengett a székház. Ronggyá gyűrte a tömpe ujjai között szorongatott iratot. Gombszerű orra reszketett a felháborodástól. – Azok az átkozott pontoszi zshiványok! Megint törbe csalták és kifosztották egy gályámat! Borzasztó, micsoda veszteség!

– Csillapulj, Androklész, különben esetleg megüt a guta! – szólt rá a komor külsejű, a hőségben is ruháját fázósan magára tekerő, földbarna bőrű férfi. – Micsoda időjárás! Miért nem képes itt oly jó melegen sütni a napsugár, mint mifelénk, a Vörös-tengernél?

A felbőszült elöljáró hirtelen megtörölte verejtékes homlokát

– A kellő időben jöttél, Ktészibiosz! – mondta a jövevénynek köszönésül. – Fontos dolgokat kell megbeszelnünk. Úgy vélem, Sestius váratlan halála némi zavart fog előidézni a piacon. Raktárai – tudod, hogy az én értesüléseim mindig alaposak! – tömve vannak áruval, rabszolgája is van jó néhány száz a gyűjtőhelyen. Ha megfontoltan látunk a munkának, lenyomhatjuk az árakat – no persze később ismét felemeljük! – és így jókora összeget nyerhetünk a felvásárlással. Jóllehet Sestius elöljárótársunk volt, de az üzlet azért mégiscsak üzlet, és semmi köze a kegyelethez. Ezt a részét a dolognak természetesen mel-

tón kell elvégeznünk – folytatta szuszogva. – összehívjuk a Testület ülését, ott megfelelően méltatjuk Sestius barátunk hervadhatatlan érdemeit, és javasolni fogjuk, hogy állítsuk fel mellszobrát az előcsarnokban. No de ettől nem növekedik a *mi* hasznunk! Ehhez nekünk kettőnknek kell összefognunk, mielőtt a többiek megérik a koncszapot. Akkor már sokkal nehezebb lesz! Akkor akár neki se fogjunk...

– Ez a helyes felfogás! – dobta vissza a kifejezést a másik. – Neki se fogjunk! Az az érzésem, hogy nem lesz itt a piacon Sestius halála következtében semmiféle zűrzavar. Már érdeklődtem. Nincs egyetlen fillér függő adósága sem, de vannak viszont nehéz ezrekre rúgó követelése. Hogy mekkorák, azt majd megmondja néked a Testület könyvelője, ha éppen tudni óhajtod. Arra ne is számíson senki, hogy a Sestius-cég üzletmenete egyszeriben akadozni fog, és ebből hasznot lehet húzni!

– De... – akart közbeszólni Androklész izgatottan.

– Nincs semmiféle „de”! – intette le Ktészibiosz. – Azt hiszed, nem ugyanez jutott eszembe abban a pillanatban, mihelyt meghallottam Sestius halálhírét? Talán, talán abban az esetben, ha véletlenül nem tartózkodik Déloszban Verus, akkor lehetett volna valamelyes reményünk. De tudod, hogy ez a volt centurio alaposan megtanulta az elmúlt évek alatt az üzlet valamennyi csínját-bínját. Különböben nem emelte volna maga mellé társul boldogult barátunk – mondta maró gúnnyal. – Alig ért azonban a hírt hozó gálya a kikötőbe, ez a Jucundus nyomban előkerült, bevette magát a Sestius-cég irodájába, lezáratta a könyveket, nyers mérleget készített – láthatod, nekem is kiválóak az értesüléseim! –, és talán egy órája, hogy ismét látam, lóhalálában nyargalt az úton, felfelé a hegynek; a főszámtartó, írásokkal tömött iszákkal, alig volt képes követni. Igaz, a jámbor úgy lógott azon a lovon, akár egy lottyadt kecskebőr tömlő! És ráadásul Jucundus római öl-

tőzékben volt, sőt a katonaholmiját viselte! No, mármost remélem, ismered annyira ezt a fajzatot, hogy tudod ró-luk, mulatozásnál, pihenőre szívesen hordják ezt a szel-lős, kényelmes holmit, amit mi öltünk magunkra, de ha munkáról van szó, ahhoz a maguk megszokott gönceikbe bújnak vissza. Ha pedig egy római katonagúnyját ölti fel, akkor óvjon tőle valamennyi ismert és ismeretlen is-ten, akkor ugyancsak komolyra fordult a játék! Nos, Juc-undus katonaruhában, iratokkal robogott fel a hegyre. Gondolod, hogy szépelegni ment oda?! Én úgy vélném, aláíratni a meghatalmazásokat, s holnap már ő áll a vállal-at élén. Tehát üzlet, az nincs!

– A tűz égesse meg ezt a Verust! – szitkozódott And-roklész. – Még ez is, nem elég, hogy kifosztották a gá-lyám!

– Látod, nem marad más hátra, mint ragyogóan meg-rendezni barátunk gyászünnepségét – fejezte be a másik. – Aztán majd csak lesz valahogy! Üzlet mindig akad Dél-oszban!

Künn az előcsarnokban két rabszolga kuporgott, pa-rancsra várva.

– Elpusztult, mit érünk vele?! – suttogta az egyik, akit a mezopotámiai pusztákról ragadtak el gyerekkorában. – Vele fulladt sok-sok magunkfajta is!

Társas, széles vállú, domború mellű, vállig érő hajzatú, szőke kolchiszi hegylakó, kivicsorította a fogát.

– Valamennyinek pusztulnia kéne! És nekünk kellene őket elpusztítani! – mondta majdnem hallhatatlanul hal-kan. – Nekünk, rabszolgáknak. Hiszen lassan-lassan már többen leszünk, mint ők! Egyedül itt Déloszban több mint tízezren vagyunk, harmadannyian, mint azok, akiket szol-gálnunk kell!

– Hé! – dörrent bentről Androklész parancsszava.

A szőke feltápáskodott.

– Majd... egyszer... – mormolta, mielőtt bement.

És a városban szállt a hír szájról szájra, hogy Sestius meghalt, hol és hogyan halt meg. És mindenki hozzáfűzte a maga megjegyzését.

A hegyre azonban csak a szellő ért fel, a szóbeszéd nem.

Lucia Licinia, az özvegy, már ismét egyedül volt. Verus elviharzott az okmányokkal – hiszen az életnek mennie kell tovább, nem akaszthatja meg, akármilyen szörnyű is, egy haláleset.

Az asszony ült némán, könnytelenül. Rebbenéstelen pillákkal, nyűgözötten nézte a tengert. A tengert, melynek túlsó partján, a láthatár alatti ködös messzeségben Róma élt, nyüzsgött és növekedett, hogy megszerezze magának a világot. Keze Caius levelét gyűrögette, tépázta, végül hagyta, hogy tekercsbe ugorjon össze.

Kürosz Papadopoulosz, a múzeumigazgató is a tengert nézte, és hagyta, hogy Caius Licinius levele nagynénjéhez, ismét tekerccsé göngyölödjék.

– A palotát elpusztította az idő – mormolta önfeledten.
– De megőrizte a gályát, Sestius nevét és ezt a levelet.
Furcsa...

15. FEJEZET

Sestius üzenete

Ne kételkedjeteK, mindeZ valóban megtörtént! Tanú erre az *Argosz* a marseille-i dokkban, rakománya a múzeumban; tanú a két Christianini, Pepe őrmester, Bénéoit professzor, Dumas doktor és Cousteau kapitány, no meg palotám kiásott romjai Déloszban, ott fenn a hegyen, előcsarnokában nevem három első betűje a Neptun-szigonnyal. Tanú vagyok én, aki egykor valóban éltem, és Titus Livius, aki röviden megírta életem históriáját, melyet pedig én szerettem volna megírni. És most nektek is *vale*, isten veletek, ifjú barátaim!

TARTALOM

1. [Egy nemes római hullámsírba vész.....](#)
2. [A történet hősei bemutatkoznak.....](#)
3. [Jelzés a Grand Congluéról.....](#)
4. [A halász egy „cserépköcsögöt” hoz.....](#)
5. [A mélységmérő tanúvallomása.....](#)
6. [A tenger kitárja titkát.....](#)
7. [A Neptun-szigonyos „névjegy” rejtélye.....](#)
8. [A homály sűrűsödik.....](#)
9. [A titok tárulni kezd, de a misztrál közbeszól.....](#)
10. [A hős a nyomok őserdejébe vész.....](#)
11. [Az Argosz feltámad hullámsírjából.....](#)
12. [A titok fátylát lebegteti.....](#)
13. [A Calypso Délosz szigetére hajózik.....](#)
14. [és Titus Livius mindent megmagyaráz.....](#)
15. [„Caius Licinius hódolattal köszönti
úrnőjét...”.....](#)
16. [Sestius üzenete.....](#)

A kiadásért felel a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Rónaszegi Miklós. Műszaki vezető: Gonda Pál
Képszerkesztő: Marosi Gyöngyi. Műszaki szerkesztő: Simon Zoltán
53 500 példány, 9,85 (A/5) ív, MSZ 5601-59
1463– 72. Szikra Lapnyomda, Budapest
IF 1677-e-7375